

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta
Katedra psychologie a speciální pedagogiky

Bakalářská práce

Mateřská a otcovská role v rodině: rodinné tradice a trendy změn v mezigeneračním srovnání

Vypracoval: Lenka Hrabánková
Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Kohoutek, Ph.D.

České Budějovice 2015

Abstrakt

V posledních desetiletích dochází v naší kultuře k posunu ve vnímání mateřské a otcovské role v rodině. Za typické rysy tohoto trendu se považuje, že otcové se více přibližují k domácnosti a matky se emancipují a jejich role se v řadě ohledů přibližuje roli tradičně vnímané jako „mužská“. Mění se i přístup k výchově dětí a k péči o ně a podíl partnerů na péči a jejich role při výchově. Práce se zaměřuje na různé aspekty tohoto trendu a na příkladu změn pojetí rolí v rodině napříč třemi generacemi dokumentuje jeho konkrétní podobu a zdroje.

Teoretická část shrnuje současné poznatky o rodině. První kapitola je věnována způsobům definice rodiny, vývoji rodiny, historickému kontextu a charakteristikou pro jednotlivá historická období. Další část textu se zabývá funkcemi rodiny a její funkčností, dále formám uspořádání rodiny a typologii rodin včetně alternativních forem soužití. Dále pojednává o proměnách rodiny v postmoderní společnosti, včetně proměn mateřské a otcovské role, a o současných trendech ve vývoji rodiny. Věnuje se i rodinným tradicím a rituálům a mezigeneračnímu přenosu vzorců a rolí.

Empirická část vychází z výzkumu, který byl koncipován jako intenzivní kvalitativní sonda, sběr dat probíhal formou polostrukturovaných rozhovorů se zástupci 3 generací v rámci jedné rodiny. Cílem práce bylo retrospektivně sledovat proměny chápání mateřské a otcovské role v rodině v rámci tří generací. Dále jsem se zaměřila na vzájemné postoje jednotlivých generací a vliv rodinných tradic a individuální volby životního stylu. Na základě těchto cílů byly stanoveny čtyři výzkumné otázky:

- 1) Měnily se role v průběhu generací?
- 2) Jak, v čem a z jakých důvodů se role měnily?
- 3) Jaké jsou vzájemné postoje jednotlivých generací?
- 4) Jaký vliv mají tradice na rodinu a individuální volbu životního stylu?

Prezentace výsledků začíná stručným převyprávěním životních příběhů respondentů, následuje tematická analýza odpovědí respondentů podle stanovených okruhů. Patří k nim očekávání od manželství, péče o děti, výchova dětí, dělení práce,

podíl na rozhodování, zajištění rodiny, soudržnost rodiny a volný čas rodiny, významné události a momenty rodiny, kariéra, vliv společnosti na rodinu, osamostatnění dětí a jejich rodiny. V této části je provedena i pracovní interpretace a komparace mezi odpověďmi respondentů různých generací. Interpretaci výsledků ve vztahu k výzkumným otázkám je věnována následující samostatná pasáž.

Z výzkumu vyplývá, že role se měnily nejen v průběhu generací, ale jsou odlišné i v rámci jedné linie. Role se měnily ve více oblastech, rozdíly byly patrné v pojetí mateřské a otcovské role a to především v zapojení otce do péče o dítě. Na tyto změny měly vliv i celospolečenské faktory, jako je délka rodičovské dovolené a měnící se podíl institucionální péče. Častým individuálním důvodem změny byla negativní nebo dokonce traumatizující zkušenost. Co se týče vzájemných postojů jednotlivých generací, je navzdory změnám zřejmé, že mladší generace přebíraly zkušenosti a vzory od generací starších. Na rodinu mají vliv tradice, které se příslušníci následujících generací buď rozhodli dále dodržovat, anebo na základě zkušenosti dali přednost individuální změně životní stylu. K tradicím v tomto smyslu patří např. samozřejmost svatby při očekávání potomka. Objevují se i specifické tradice, typické pouze pro danou rodinu.

Diskuse se zaměřuje na srovnání výzkumných zjištění s poznatky z odborné literatury. Většina zjištění je konzistentní s literárními zdroji. V rodině se objevují jak nové trendy, mezi které patří samozřejmě zaměstnání ženy, zapojení otce do domácnosti, tak i tradiční přístup, kdy otec plní především roli živitele a matka se stará o děti a domácnost. Vliv na výchovu dětí mělo i to, jak byli respondenti sami vychovávaní. Potvrdilo se, že pokud byl respondent vychováván nepříznivě, sám se pak rozhodl vlastní děti vychovávat jinak. Dále respondenti uváděli silný vliv společnosti na rodinu.

Klíčová slova: role v rodině, mezigenerační srovnání, rodinné tradice a trendy, proměny rodiny

Abstract

There has been recognized a visible shift within the family roles in recent years. The typical features of this shift are regarding the father's role primarily the very strong movement of getting closer to the household and regarding the mother's role the noticeable changeover connected with the trend of emancipation of mothers and adopting the traditional male role by women. Also the attitude towards the education of children and care for them, and the participation and share in their education has been changing over the recent years. This thesis focuses on various aspects of these current trends and illustrates them factually – in form and cause - with the real example of the family roles across the three-generation family sample.

The theoretical part of the thesis summarizes the contemporary knowledge and facts about a family. The first part is focused on the definition of the family, its evolution and development within the historical context together with the depiction of the individual historical periods. The next part is dedicated to the description of various functions of the family and the forms of the family arrangement and organization. It also includes the detailed typology of families – including its alternative forms. Further describes the changes of the family in a postmodern society – primarily, in the greatest extent the distinct shift within the mother's and father's roles. Consequently, it also characterizes the new trends. It is also dedicated to the description of family traditions and rituals and the transfer of the behavioral patterns and the family roles across the generations.

The empirical part comes out of the research designed as an intensive qualitative test. Collection of information has been carried out in a form of semistructured interviews with the representatives of three generations within one family. The aim was to follow retrospectively the changes in the character of mother's and father's roles and to find out the mutual attitudes of the individual generations. Also, aim was to find out the if there is any impact of family traditions to the choices of possible lifestyle of a single individual person. Based on these aims there were defined four main questions of the research:

- 1) Have the family roles changed within the generations?
- 2) How, why and in what extent have the family roles changed?
- 3) What are the mutual attitudes of the individual generations?
- 4) In what extent do the family traditions influence the family itself and also the choice of possible lifestyle of a single individual person?

The presentation of results starts with the brief characteristic of life stories of respondents. It is followed by the thematic analysis of the answers of respondents according to the previously stated range of questions. These were: the expectations from the marriage, the care and education of children, the division of labour within the family, the share in decisions being made within the family, financial resources of the family, family cohesiveness and the family free time activities, important family events and moments, the career, the impact of society for the family itself and also gaining the independence of the individual family members. This part contains the draft of interpretation and comparison of the answers of respondents from different generations. The detailed interpretation is depicted in the following separate passage of the thesis.

The conclusions of the survey confirm there has been existing a change of family roles not only within the individual generations but also in one family line. The differences in changing mother's and father's roles appeared strongly primarily in the involvement of a father in the education and care for children. This is influenced by the impact of society and social factors (e.g. the length of maternity leave or changing proportion of institutional care). The frequent reason for a change in roles are also the negative or even traumatic experience of respondents. On the other hand there has been confirmed that the family is influenced by the family traditions transferred over the family line – there is the point of the choice of one individual whether he chooses to follow them or not (e.g. the inevitability of marriage in certain age or the expected birth of a baby). There also exist the very specific family traditions typical only of one individual family.

The discussion focuses on the reciprocal comparison of the findings obtained from this research together with the facts from literature sources. The most of them are consistent. There has appeared the new trends within the family – such as the equal employment of a mother or a higher father's involvement in the household. But there is also strongly confirmed the traditional family approach - a breadwinner father and a caretaking mother. Also, there is visible the impact of own respondent's experience of family education – in case of a negative experience the respondent chooses the other way of education.

Key words: roles within family, intergenerational comparasion, family traditions and trends, family changes

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 4. 5. 2015

.....

Lenka Hrabánková

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu Mgr. Tomáši Kohoutkovi, Ph.D., vedoucímu bakalářské práce, za cenné rady a připomínky a za odborné vedení mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat všem svým respondentům, za jejich ochotu, čas a důležité informace.

Obsah

Úvod	11
1. Rodina.....	13
1.1 Definice rodiny	13
1.2 Historie rodiny	14
1.3 Funkce rodiny	16
1.4 Formy rodiny	17
1.5 Styly výchovy v rodině	18
1.6 Proměny rodiny.....	20
2. Mateřská a otcovská role	22
2.1 Mateřská role v rodině	23
2.2 Otcovská role v rodině	24
3. Rodinné tradice a rituály	26
4. Trendy v současných českých rodinách.....	27
4.1 Ženy a zaměstnání	28
4.2 Pojetí otcovství	29
4.3 Alternativní formy soužití.....	31
4.3.1 Nesezdané soužití	31
4.3.2 Jeden rodič	32
4.3.3 Singles.....	32
4.3.4 Registrované partnerství	33
5. Mezigenerační (transgenerační) přenos.....	35
6. Cíl práce a metody výzkumu	36
6.1 Cíl práce a výzkumné otázky.....	36
6.2 Metodika	36
6.3 Výběr respondentů	38
6.4 Okruhy otázek.....	39
6.5 Respondenti	41
6.6 Průběh rozhovorů.....	41

7. Výsledky.....	43
7.1 Způsob analýzy rozhovorů a prezentace výsledků	43
7.2 Životní příběhy	44
7.3 Tematické okruhy	53
7.4 Interpretace výsledků	66
8. Diskuse	68
Závěr	71
Seznam informačních zdrojů	74

Úvod

V posledních desítkách let (průběh zhruba tří generací) došlo v majoritní euroamerické kultuře k posunu ve vnímání obsahu mateřské a otcovské role. Je to trend emancipace matek a zároveň přibližování otců životu rodiny jako domácnosti. Mění se i přístup k péči o děti a jejich výchově. K základním změnám patří například menší stabilita párových vztahů, zakládání rodiny až v pozdějším věku, nebo zaměření se páru na kariérní růst. Ke změnám dochází stále a jsou vidět rozdíly i mezi jednotlivými generacemi.

Práce se zabývá mateřskou a otcovskou rolí v rodině, různými aspekty trendů a na příkladu posunů v pojetí rolí v rodině napříč třemi generacemi dokumentuje jeho konkrétní podobu a zdroje. Téma je dle mého názoru stále aktuální, protože změnami stále prochází i naše současná společnost a role v rodině se jim musí přizpůsobit. Pro každou rodinu jsou tyto proměny individuální a stejně tak i pro každou generaci. Po generacích se mohou přenášet tradice, které se však postupem času mohou vytratit a nastávají nové trendy. Trendy, které se snaží přizpůsobit době nebo rodině již tradiční rozdělení nevyhovuje. Toto téma jsem zvolila proto, že se dotýká veškeré populace a mohlo by být přínosem i pro mne samotnou.

Cílem práce je retrospektivně sledovat proměny chápání mateřské a otcovské role v rodině v rámci tří generací. Zjišťuje, zda se role v průběhu generací měnily a jaké jsou vzájemné postoje jednotlivých generací. Dále zjišťuje vliv rodinných tradic a individuální volby životního stylu.

Teoretická část shrnuje současné poznatky o rodině. První kapitola je věnována způsobům definice rodiny, vývoji rodiny, historickému kontextu a charakteristice jednotlivých období. Dále se zabývá funkcemi rodiny, její funkčností a styly výchovy. Následně pojednává o proměnách rodiny a o změnách, které nastaly v postmoderní společnosti. Věnuje se rodinným tradicím a rituálům. Závěr teoretické práce je věnován mezigeneračnímu srovnání ve vztahu ke vzorcům a rolím.

Empirická část je založena na výzkumu, který byl koncipován jako intenzivní kvalitativní sonda vedená formou polostrukturovaných rozhovorů se zástupci třech

generací v rámci jedné rodiny. Jako cílová skupina pro výzkum byla zvolena má vlastní. Okruhy otázek byly koncipované tak, že jsem nezjišťovala názor respondenta jen na jádrovou rodinu, ale i na další generace. Presentace výsledků začíná stručným převyprávěním životních příběhů respondentů. Následuje tematická analýza odpovědí respondentů podle stanovených okruhů a interpretace výsledků, kde jsou zodpovězeny výzkumné otázky. Diskuse se zaměřuje na srovnání výzkumných zjištění s poznatky z odborné literatury.

1 Rodina

1.1 Definice rodiny

V právním řádu České republiky neexistuje přesné a jednotné vyjádření, co to rodina je. Občanský zákoník však zmiňuje, že: „*hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.*“ (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). V Národní zprávě o rodině, kterou vypracovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí, nalezneme tyto charakteristiky. „*Rodina v nejširším pojetí je chápána jako celek rozličných konstelací takové formy života, která obsahuje minimálně dvougenerační soužití dětí a rodičů, má trvalý charakter a vykazuje pevné vazby mezigenerační a vnitrogenerační solidarity. Rodina jako sociální celek spojený na základě příbuzenské mezigenerační vazby je v tomto pojetí morfostatickou sociální institucí, která jako taková existuje v každém kulturním prostředí a je v něm sociální uznávána. Dalším konkrétním znakem rodiny, považovaným za její nezbytné charakteristiky, jsou variabilní závislosti na sociokulturním prostředí a na konkrétních formách rodinného soužití přítomných v čase a prostředí.*“ (Národní zpráva o rodině, 2004, s. 9).

Matoušek (2003) uvádí, že rodina existuje především proto, aby lidé mohli náležitě pečovat o své děti. Rodina je také biologicky významná pro udržení lidstva a je základní jednotkou každé společnosti. Rodina také propojuje generace a je prvním modelem společnosti, se kterým se dítě setkává. Má společné hospodářství a společné bydlení.

Dle Sobotkové (2012, s. 22) „*Rodina je skupina lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Členové jsou často (ale ne nutně) vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním životní cesty.*“

1.2 Historie rodiny

Rodina se vyvíjela současně se společností a byla ovlivňována dobou. Již v pravěku byla jistá forma rodinného soužití. Člověk sice žil po skupinách, ale je skoro jisté, že šlo o skupiny pokrevně spřízněné. Biologický otec byl neznámý, takže se příbuznost určovala pouze po ženské linii. V této době bylo uspořádání matriarchální, až do doby bronzové, kdy muži získávali bohatství a chtěli, aby ho zdědili jejich přímí potomci. Matriarchát byl zvrácen a nastal patriarchát. Začali se utvářet předpoklady pro monogamii (Klabouch, 1962).

Starověká společnost bývá označována jako otrokářská (Horská a kol., 1990).

V době starověkého Řecka a Říma byla společnost organizována podle širokých rodů. Rod byl soubor rodin, kde muži odvozovali svůj původ od společného předka a používali jeho jméno. Rodina byla striktně patriarchální.

V Řecku sňatek domlouval otec nevěsty s ženichem. Ženám příslušely domácí práce a mužům byly tolerovány konkubíny. Legitimní ženu měl především proto, aby bylo pojištěno narození legitimního mužského dědice. Muž se mohl rozvést bez všech formalit kvůli ženině neplodnosti nebo nevěře (Matoušek, 2003).

Oproti tomu Římané si rodinu cenili natolik, že i ve svém právním kodexu, tzv. Dvanáct desek, prohlásili, že rodina je základní jednotkou společnosti. Jiné bylo také postavení žen. Nemajetné ženy mohly pracovat jako švadleny, porodní báby, písařky, vychovatelky, dokonce i jako lékařky. Majetné ženy mohly spravovat svůj vlastní majetek. Na rozdíl od žen v klasickém Řecku se ženy v Římě mohly prosazovat i v politice (Matoušek, 2003).

V období starých Slovanů a středověku se začínají objevovat nové formy evropské společnosti. Evropa se přiklání ke křesťanskému světonázoru a myšlenkám univerzální Svaté říše římské. Naše země se těmto krokům vyrovnaly až v době Lucemburků. Slovanská rodina byla patriarchální a bylo tolerováno mnohoženství (polygamie), které však bylo výsadou bohatých a mocných. U východních Slovanů je však doloženo soužití ženy s více muži (polyandrie), zejména pak bratrů s jednou ženou. Po sňatku se u žen věrnost striktně vyžadovala a cizoložství s vdanou ženou bylo

přísně trestáno. Pozdější, rozvinutá křesťanská středověká společnost, byla společnost stavovská. Každý stav měl svá práva a normy. U šlechty o vhodnosti sňatku rozhodovaly dynastické a územní zájmy rodiny. Měšťanské rodiny byly zakládány podle majetkových zájmů široké rodiny, která byla ovládána jedním mužem. Od 11. století bylo u nás uzavírání sňatků svěřeno křesťanské církvi. To stanovovalo, aby manželství byla zákonná, soukromá a nerozlučitelná, tedy aby manželství byla pouze monogamní a muži byli svým manželkám věrni (Matoušek, 2003). Rodina tvořila základ společnosti a bez ní jedinec mohl těžko existovat (Horská a kol., 1990).

Bez rodiny mohli přežívat jen lidé na okraji společnosti. Ve středověku bylo také běžné soužití širších rodin. Ve městech byly sňatky mužů odkládány na dobu, kdy byli ekonomicky soběstační, oproti tomu na venkově se ženili muži brzy, aby rodinu obohatili o pracovní síly. Dětství trvalo ve středověku velice krátkou dobu (zhruba do osmi let), pak se dítě stalo dospělou osobou a začalo pracovat nebo šlo do učení mimo domov (Matoušek, 2003).

Pro tuto společnost bylo také zásadní ovlivnění křesťanskou církví. Mezi hlavní zásady křesťanství patřila svátost manželství. Zahrnovalo to zákaz předmanželského sexu, ale také nezrušitelnost tohoto svazku (Klabouch, 1962).

V novověku se již začalo upouštět od uzavírání sňatků kvůli majetku a již nebylo prioritní, k jaké společenské třídě partneri patří (Horská a kol., 1990).

Revoluce, které bojovaly za občanskou rovnost, neopomínaly ani práva žen. Vznikala různá hnutí za ženskou emancipaci, začal vznikat feminismus a žádala se rovnost mužů a žen před zákonem. Mezi požadavky patřilo i právo na svobodnou volbu manželského partnera, určenou pouze citovou náklonností. Patriarchální rodina se díky tomu začíná rozpadat. V 19. století pak proces zrovnoprávnění ženy pokračuje a je to záležitost dodnes neukončená. Novověká industrializace zapříčinila to, že se pracovní místo z rodiny přesunulo do továrny a soustředila obyvatele do měst. Zavedení povinné školní docházky pak odvedlo děti na větší část dne z rodin. Další změnou bylo to, že muž přestal být jediným živitelem rodiny a sňatky byly určovány jen přáním snoubenců žít společně. Souhlas rodičů se sňatkem byl dodatečný a formální (Matoušek, 2003). V Evropě se populační chování změnilo na konci 19. století. Manželé opustili model

rodiny s mnoha dětmi a přešli k regulované reprodukci. Jejím ideálem byly dvě děti v rodině (Rabušic, 2001).

1.3 Funkce rodiny

Rodina, složená z manželského páru a jejich přímých potomků, je základní společenskou jednotkou, která je známá ve všech lidských společnostech. Může vykazovat rozdílné vztahy k širšímu příbuzenstvu, může mít různou strukturu, různé rozložení rolí a mocí. Krejčířová a Langmeier (2006) uvádějí tyto základní funkce rodiny:

- **reprodukční funkce:** Mezi reprodukční funkci rodiny patří plození nové generace.
- **hospodářská funkce:** V každé rodině někdo vede domácnost a hospodaří.
- **emocionální funkce:** Rodina by měla poskytovat emoční uspokojení všem svým členům rovnoměrně, aniž by se tak dělo na úkor ostatních.
- **socializační funkce:** Rodina uvádí dítě do společnosti a učí je základním způsobům chování.

Reichel (2004) uvádí jiné rozdělení funkcí:

- **sociálně-reprodukční:** Jedinec se v rámci rodiny učí sociální žít, hrát sociální role a stává se sociální bytostí. Je seznamován se společensky platnými hodnotami a normami.
- **kulturně reprodukční:** Rodina seznamuje své členy s kulturou společnosti, materiálními a nemateriálními hodnotami a příslušnými normami, idejemi, jazykem, vírou, estetickými vnímáním i pravidly společenského chování. Kulturní dědictví je prezentováno i v dalších generacích.
- **biologicko-reprodukční:** Rodina naplňuje rodičovské touhy svých zakladatelů a jejich sexuální potřeby.
- **ekonomická:** Pod ní zařazujeme především uspokojování základních potřeb členů, potřeb materiální až existenční povahy (výživa, bydlení, ošacení).

- **terapeuticko-pečovateľská:** Je schopnosť rodiny pečovať o svoje členy ohľadne jejich sociálneho, psychického a somatického zdravia.
- **výchovne-vzdelávací:** V súčasnej dobe do značnej miery preberá túto funkciu systém špecializovaných inštitúcií.
- **obranná:** Táto funkcia bola naprosto neodmysliteľná a typická pred radou storočí. Dnes je zcelá prenechaná príslušným inštitúciám štátu.

Tyto funkcie spolu súvisia, dopĺňajú sa a podmieňujú.

Pokiaľ rodina plní všetky svoje funkcie vo vzhlade na svoje členov, tak i na širšie sociálne okolie je označovaná ako eufunkčná. Rodiny, ktoré voči svojim členom fungujú, ale vedú ich a vychovávajú v rozpore s celospoločenskými hodnotami, označujeme ako disfunkčné. Rodiny, ktoré svoje funkcie neplnia vôbec, teda ani voči svojim členom a ani voči spoločnosti, označujeme ako afunkčné (Reichel, 2004).

1.4 Formy rodiny

Matoušek (2003) delí rodiny na nukleárnu (jadernú), čím myslí len rodičov a najmä jedno dieťa, a širšiu alebo rozšírenú rodinu, čiže rodinu vzniklú rozšírením nukleárnej rodiny o novú ďalšiu generáciu, do ktorej patrí i ostatné príbuzenstvo. Ako ale uvádza Gjuríčová a Kubička (2003), každý vníma rodinu inak. Niekto považuje za rodinu členov domácnosti, ale nie rodičov, ktorí žijú inde. Iní zahŕňajú i príbuzných a nepříbuzných blízkych ľudí. Ďalším typom je rodina rekonštituovaná (smiešaná), teda rodina vzniklá ďalším sňatkom jedného či oboch partnerov a detí z jedného alebo oboch predchádzajúcich manželstiev a prípadne detí z nového manželstva.

Rodinu môžeme rozlíšiť tiež podľa rozdelenia moci v rodine. Je to rodina patriarchálna, v ktorej má veľkú autoritu otec. Jejím opakom je rodina matriarchálna, kde má veľkú moc a autoritu matka, a rodina rovnostárska (demokratická), kde majú oboja rodičia rovné práva, moc i autoritu (Geist, 1994).

Ďalšími pojmami sú rodina úplná, kde sú prítomní oboja rodičia, a neúplná. Tá je charakterizovaná absenciou jedného z dospelých, a to už je to spôsobeno úmrtím jedného

z manželů, rozvodem nebo těhotenstvím svobodné ženy. Za rodinu považujeme i rodiny nesezdané, doplněné (sňatkem), třígenerační nebo nebiologické, utvořené sociálně adopcí či pěstounským vztahem (Gjuričová a Kubička, 2003).

1.5 Styly výchovy v rodině

Stylů výchovy dětí je celá řada. Dle J. Čápa (1997) je způsob výchovy charakterizován nejen celkovým výchovným působením (rodiny, učitele, školy), ale také reagováním na ně. Způsob výchovy na děti silně působí, a to nejen na jejich psychický stav, ale i na činnost dětí a na nejrůznější složky jejich osobnosti.

Čáp a Rotterová navrhli model čtyř komponentů výchovy a jejich kombinací. Rozlišovali dvě dvojice protikladných komponentů výchovy: kladný a záporný, požadavků a volnosti. Ty se vzájemně pak kombinovaly v různých kvantitativních stupních i kvalitativně odlišných formách. Poté došli k vyjádření hlavních forem způsobu výchovy schématem (schéma č. 1), který rozlišoval tři stupně emočního vztahu k dítěti a čtyři formy řízení. Emoční vztahy k dítěti - záporný, střední a kladný. Formy řízení - silné, střední, slabé a rozporné. Jejich kombinací pak vzniklo dvanáct forem způsobu výchovy. Způsob výchovy zahrnuje podstatné vymezení záměrného i bezděčného působení na dítě. Působí na něj zejména tyto tři skupiny činitelů: společenskohistorické podmínky, osobní zkušenosti a vlastnosti vychovatelů a vlastnosti a zkušenosti vychovávaných dětí (Čáp, 1997).

Schéma č. 1: Způsob výchovy v rodině vyjádřený modelem dvanácti polí

Způsob výchovy v rodině		Řízení			
		silné	střední	slabé	rozpor- né
Emoční vztah k dítěti	záporný	1	2	3	4
	střední	5	6	7	8
	kladný	9	10	11	12

1 12 jednotlivé formy způsobu výchovy v rodině

příznivý vývoj dítěte

průměrný vývoj dítěte

nepříznivý vývoj dítěte

formy s nízkými četnostmi

Zdroj: Čáp, 1997, s. 336

Často citované modely stylů výchovy jsou tyto:

- **Autoritářský styl** je charakterizován působením rodičů, kteří jsou nároční, často kontrolující a odmítající. Nerespektují přání a potřeby dítěte.
- **Autoritativně vzájemný styl** popisuje takové působení rodičů, kteří jsou nároční a kontrolující, ale zároveň laskaví a akceptují přání a potřeby dítěte.
- **Zanedbávající styl** se vyznačuje lhostejným přístupem rodičů k dítěti. Tito rodiče nekladou na dítě žádné nároky a neprojevují o něj dostatečný zájem. Někdy jsou k dítěti citově chladní, nebo jej až odmítají.
- **Shovívavý styl** popisuje takový přístup, kdy je dítě rodiči přijímáno, má emoční podporu a porozumění, ale jsou na něj kladeny nenáročné, malé či žádné požadavky. Tyto děti také nemají jasně určené hranice (Gillernová a kol., 2011).

1.6 Proměny rodiny

Rodina, stejně jako společnost, prošla ve svém vývoji mnoha změnami. V průběhu šedesátých let dospívají a vstupují do společnosti mladí lidé, kteří se narodili po druhé světové válce. Tato silná generace byla odhodlána prosadit svůj systém hodnot. V této době začal trend snižování počtu dětí v rodině a nastalo zvyšování počtu rozvodů (Možný, 2008).

Pod vlivem této společnosti dochází pak k zásadním proměnám rodiny. Možný (2008) v charakteristikách rodiny zmiňuje hlavní změny. První změnou bylo, že se stal legitimní sex předmanželský a následně se začaly klást i otázky nad právem manželského partnera na sex toho druhého. Po staletí byl totiž vlivem křesťanské církve legitimní sex výhradním právem rodiny. Nové technologie (hormonální antikoncepce, nitroděložní tělíška, vasektomie) postavily účinnou hráz mezi sexem a početím. Rodině dlouhou dobu zůstával monopol na legitimizaci plození dětí. Od počátku sedmdesátých let stoupá počet nemanželských dětí. Dříve také rodina přispívala ke stabilitě společnosti tím, že výběr manželského partnera nebyl v rukou těch, kdož zakládali rodinu, ale v rukou jejich rodičů. Ti je vybírali i s ohledem na zachování společenského postavení rodiny. Křesťanství pojímalo manželství jako instituci, která je nezrušitelná. Tento přístup byl však napaden pojetím manželství jako občanské smlouvy. Začal tak růst počet rozvodů a opakovaných manželství. Další proměna spočívala v tom, že docházelo k odluce bydliště a pracoviště a rodině se tak vzdálil zaměstnaný muž. Ve funkcích, kde byla rodina kdysi nezastupitelná, nastoupili specialisté z formální organizace. Škola převzala od rodiny vzdělávání dětí a masmédiá zrušila výhradu rodiny na jejich socializaci k respektovaným hodnotám a správnému životnímu stylu. Rodině tak zůstal konzum, zábava a citové zabezpečení. Hlavním smyslem rodiny byla výchova dětí. V polovině dvacátého století byla člověku přístupná účinná antikoncepce a od poloviny sedmdesátých let pak začala klesat porodnost. Rodina tedy nejenže ztratila monopol na plození dětí, ale často přestala mít děti vůbec. Změnila se i povaha práce a ženu již neznevýhodňuje to, že je fyzicky slabší než muž. Od konce padesátých let ženy opouštějí domácnost a profesní kariéra se pro ně stává stejně důležitou jako pro

muže. Tyto změny zasáhly do sociální struktury soudobých společností našeho civilizačního okruhu i do individuálních životů všech jejích členů. Pro sociologickou teorii měly tyto změny samozřejmé důsledky. Byl otřesen koncept rodiny jako morfostatické instituce. Ten byl odvozen od situace, kdy rodiče byli závazným a víceméně jediným vzorem pro nastupující generaci. Sociologie rodiny si také uvědomila, že nabývají na významu i jiné typy domácností, ať už se jedná o nesezdaná soužití, soužití homosexuálů či bezdětné rodiny.

2 Mateřská a otcovská role

Pohled na problematiku gender a mateřskou a otcovskou roli má více úhlů. Některé teorie se přiklánějí k tomu, že jsou již vrozené odlišnosti mezi muži a ženami, a tak tedy i mateřská a otcovská role je biologicky podmíněna. Další teorie se přiklání k tomu, že odlišnosti mezi mužským a ženským rodem jsou vytvořeny sociálně a nemohou být ospravedlňovány jako neměnné. Mužská a ženská role tedy podle této teorie neovlivňuje roli mateřskou a otcovskou (Dudová, 2006). Matějček (1994) uvádí, že mateřské chování je vlastní ženám i mužům. Oakleyová (2000) ve své knize uvádí, že na mužskou a ženskou roli má vliv sociální a kulturní prostředí. V její knize najdeme příklady z různých kultur, kde jsou mužské a ženské a pak i mateřské a otcovské role podmíněny kulturním prostředím. Profesor Michael Lamb (in Kde jsi táto?, 2015) ve svých pracích prohlásil, že *„S výjimkou kojení neexistuje žádná známka toho, že by byly ženy předurčeny být lepším rodičem. Ne biologické příkazy, ale sociální zvyklosti způsobují tradiční dělení rodičovské zodpovědnost.“* Jsou však i názory, které potvrzují jak podmíněnost biologickou, tak i sociální. Zastánci pohledu, kteří podporují teorii sociálního vlivu na mateřskou a otcovskou roli, se domnívají, že není žádný důvod, proč by odlišnosti mezi mateřstvím a otcovstvím měly být zachovány. Jiní jsou přesvědčení, že i když jsou sociálně konstruovány, mají svůj nenahraditelný význam a funkci (Dudová, 2006).

Mužská a ženská role jsou si navzájem komplementární a bylo tomu tak hlavně v minulosti, kdy byly přísně rozlišené ženské a mužské práce, úkoly a prostory. Dokazuje to i ta skutečnost, že její těsnopisná zkratka je prastarý čínský znak Yin a Yang (Možný, 1990). Parsonská teorie toto tvrzení podporuje. *„Ženy a muži plní v moderní rodině odlišné funkce, které se vzájemně doplňují. Mužské role jsou racionální a instrumentální, muži zabezpečují rodinu hmotně, starají se o vztah rodiny a širší společnosti, zprostředkují sociálně daná omezení dětem, ženské role jsou emocionální a expresivní, jejich úkolem je zabezpečovat příznivé emoční klima a každodenní péči, dávat dětem nepodmíněnou lásku. Toto rozdělení rolí je podle*

Parsonse nezbytné pro fungování moderní společnosti a pro její reprodukci (Gjuričová a Kubička, 2003. s. 52 - 23).

Dříve v naší společnosti platil obraz ideální matky a ideální otce. Matka, plně se věnující péči o malé děti, zatímco otec se do výchovy dětí zapojuje až v pozdějším věku a plní především roli živitele. Toto dělení již však dnešní době již v dnešní době upadá. Ženy studují a pracují a otcové se zapojují nejen do péče o děti již v raném věku, ale i do péče o domácnost (Sedláček a Plesková, 2008).

Mužskou a ženskou rolí a především oblastí genderu se v posledním desetiletí začali značně zabývat nejen sociologové, ale čím dál častěji na tuto problematiku narazíme i v populárních časopisech. Zde se uvádí, že v kariéře se ženy považují jako znevýhodněné. Oproti mužům mají menší možnosti volby a mnoho zaměstnavatelů bere děti jako překážku jen u žen. Ženy ve vysoké míře považují jako hlavní poslání přivést na svět dítě. Považují výchovu dětí a péči o ně za svou prioritu. Jejich role matky je však náročnější v tom, že se musí starat nejen o děti, ale i domácnost a musejí přitom zvládat i zaměstnání (Markus a Václaviková, 2012).

2.1 Mateřská role v rodině

V ženské roli obecně jsou změny, hlavně díky emancipaci, jakožto zvýšení jejich rovnoprávnosti s muži. Žena je proti tradičnímu pojetí dominantnější, samostatnější a nezávislejší. Dnes je běžné vzdělání žen, jejich ekonomická soběstačnost a svoboda rozhodování o vlastním těhotenství díky antikoncepci. Větší samostatnost přinesla i větší zátěž pro ženy. Musí totiž zvládnout profesní i domácí povinnosti. Většinou to zahrnuje sloučit dvě role: profesní a rodičovskou. Rabušic (in Vágnerová, 2007) to označil jako „ženskou dvojroli“. Ženy, které jsou schopny zvládat profesní roli a vytvořit současně rodinné zázemí, získávají lepší sociální hodnocení. Nehrozí jim tak izolace v rodině jako dříve, mají dostatek sociálních kontaktů a jejich život není tak stereotypní.

V současné době se očekává větší participace otců v rodině na chodu domácnosti a rodiny. Ve většině rodin je proklamována komplementarita ženských a mužských aktivit. Ve skutečnosti však stále většina domácích prací zůstává na ženě. S tím pak souvisí i fakt, že mnohé ženy jsou v rodinách se svou rolí častěji nespokojeny než muži. (Kohoutek, 2008) Matčiny výchovné role jsou založeny hlavně na péči o dítě, obstarávání jejich základních potřeb, socializaci a budování pocitu jistoty a bezpečí (Kde jsi táto?, 2015).

2.2 Otcovská role v rodině

Role otce je významnější než byla dříve. Není totiž redukována jen na pozici živatele a formální výchovné autority. Ve společnosti stále převažuje přesvědčení o neschopnosti mužů postarat se o děti. Otcova nepřítomnost v domácnosti nemusí vždy znamenat, že muž není angažovaný otec. Na druhou stranu se mnozí muži dožadují větších otcovských práv, ale své povinnosti plní jen málo nebo vůbec ne (Vágnerová, 2007). Možný (2002) uvádí, že mužská dominance vždy byla založena na fyzické síle a ekonomické moci. Později pak přestala být fyzická síla pro úspěšné přežití relevantní.

V péči o domácnost v poslední době dochází k posunu ve smyslu samozřejmosti požadavku na spoluúčast mužů a je patrný jejich reálný podíl na chodu domácnosti. Ubylo tendencí domácí práce chápat jako výlučně ženské a pro muže jako ponižující. V současné době pomalu mizí výhodnost a prestiž mužské role. *„Pro muže nebylo spojeno vyrovnání genderových rolí s žádným zjevným ziskem, spíš s pocity nejistoty či dokonce ohrožení. Muž ztratil v soukromém životě svou dříve formálně deklarovanou dominanci a moc“* (Vágnerová, 2007). Mužská role není v současnosti přesně vymezena, ale stejně tak není vymezena ani role ženská. To přineslo velkou řadu možností, ale zároveň ochuzení o formálně danou jistotu.

Je samozřejmostí, že domácí práce a péči o děti již musí muž plnit také. Mužská role je na současné úrovni redukována. Muž je vytlačován na okraj rodiny a považován

za postradatelného. Role muže ve společnosti, zejména v profesi se ve větší míře nezměnila (Vágnerová, 2007).

3 Rodinné tradice a rituály

Každá rodina udržuje vazby mezi svými členy a udržuje si svou tradici. Rodina si tradice připomíná uchováváním památných předmětů, předáváním příběhů formou vyprávění či formou psanou a předáváním dovedností. Rodiny si ze svých tradic vybírají, tím zvyšují odolnost a stabilitu rodiny (Matoušek, 2003). Davis Reiss (in Matoušek, 2003) uvádí, že hodnotové vodítko, které je v rodinných tradicích předáváno, se nazývá rodinným kodexem. Ten je podle něj depozitářem zkušeností dané rodiny, ukazuje jim žádoucí způsoby chování a vzory.

Společné činnosti rodiny se častým opakováním ritualizují. Vychovávají se ustáleným způsobem, se kterým jsou všichni zúčastnění srozuměni. Každý člen má přidělenou svou úlohu. Při těchto událostech je v popředí vzájemná interakce a sjednocení rodiny (Matoušek, 2003). Rodinné rituály zpřítomňují rodinné hodnoty a tradice. Oproti rituálům celospolečenským nepotřebují tak dlouhou dobu neměnnosti. Jejich cyklus opakování může být kratší. Například rituál ukládání dítěte ke spánku se časem dospívání dětí opouští (Gjuričová a Kubička, 2003).

Společné jídlo je patrně nejvýznamnějším rituálem všedního dne. Rodiny zaměstnaných rodičů na sebe mají čas jen při večerech a víkendech. Potom společná práce i společné zájmy mohou mít také ráz ritualizovaných událostí. Mezi obřady slavnostní patří slavení svátků a narozenin. Kromě obdarování člena rodiny dochází k projevům rodinné soupatříčnosti. Vedle svátků a narozenin jsou ještě svátky sezónní (Matoušek, 2003).

Rodiny slaví svátky různými způsoby. Každá rodina slaví jiný svátek a pro každého má jinou hodnotu. Po čas svátků se v soukromí odehrávají podobné rituály. Lidé praktikují rok co rok nezměněné rituály a i sváteční nezávaznost má svá pravidla a stereotypní průběh (Keller, 1995).

Lidské jednání se opírá o tradici, zděděné a společenské normativy a stereotypy (Tyllner a Uherek, 2005).

4 Trendy v současných českých rodinách

Tradiční pojetí rodiny, kdy za rodinu byli považováni rodiče a děti, se změnilo a přizpůsobilo současným společenským i ekonomickým podmínkám. Objevily se nové trendy a nová uspořádání rodiny.

Gillernová a kol. (2011) uvádí tyto hlavní znaky současných českých rodin:

- Jedinec nechce riskovat a „obětovat“ se v zájmu rodiny a kvůli tomu se objevují různé formy alternativních soužití (nesezdaná soužití, partnerství, kdy oba mají vlastní domácnost, matka s dítětem, partnerství úmyslně bez dětí).
Před několika desítkami let, když bylo dítě na cestě, bylo běžné pořádat svatbu. Neprovdaná matka byla na okraji společnosti. Dnes již s sebou nenese těhotenství nutnost vdavek. Roste počet nesezdaných soužití, matek samoživitelek, ale i otců samovychovatelů (Karsten, 2006).
- Nízká stabilita rodiny. Česká republika se řadí mezi státy s nejvyšší rozvodovostí. Rozvodovost se pak odráží ve složení rodiny a domácností. Vznikají pak neúplné rodiny s dětmi, domácnost jednotlivce nebo doplněná úplná rodina.
Dle statistik v průběhu roku 2013 soudy ČR rozvedly 27 895 manželství, to je o 1,5 tisíce více než v roce 2012. Ze statistik z roku 2013 vyplývá, že rozvodovost klesá. V roce 2013 rozvedly soudy ČR 27 895 manželství, v roce 2003 to bylo 32 824 manželství (Český statistický úřad, 2014).
- Odklad uzavření prvního manželství do vyššího věku. Partneři často váhají se vstupem do manželství, oproti dřívějšímu pojetí manželství, k sexuálnímu životu je nepotřebují a narození dítěte také podmíněno manželstvím není (Kocourková a kol., 2002).
- Předmanželská zkušenost v oblasti sexu.
- Intimní vztah a trvalé partnerství bez vazby. Volba partnera pak není spojena s představou potencionálního otce či matky. Do jisté míry tento trend souvisí s možností užívání antikoncepce.
- Dvoukariérové manželství. V dvoukariérových manželství rodiče musejí vynaložit výkon nejen v profesi, ale také v organizaci rodiny a v péči o ni. V situaci, kdy se

oba manželé zaměří na kariéru, disponují také dostatečnými finančními prostředky, aby mohli větší část břemene přesunout na placené služby (Možný, 2002).

- Výchovné působení rodičů je do jisté míry nahrazování institucemi.
- Omezování bezprostředních kontaktů mezi partnery, ale také i mezi dětmi a rodiči kvůli životnímu způsobu a celkovému tempu.
- Specifičnost mužské a ženské role.
- Odsouvání rodičovství na pozdější dobu. Důvodem je většinou neochota měnit životní styl bez dětí, budování kariéry či zdravotní potíže, které jsou spojené s vyšším věkem. Sociálně-ekonomické příčiny jsou z důvodů nízké státní podpory rodinám, která se pak projevuje ekonomickou nejistotou rodin. Kocourková a kol. (2002, s. 54) uvádí, že: „*Dítě již není osou a cílem partnerského vztahu, jako tomu bylo dříve, je pouze jednou z mnoha možností realizace jedince, jednou z variant životního stylu, které nabízí postmoderní společnost.*“ Toto je jeden z důvodů toho, že ženy a muži zůstávají bezdětní nebo mají pouze jedno dítě.

Sobotková (2012) ve své knize připomíná i současný trend odkládání mateřství. Počet matek rodičích po dosažení 35 let se rok do roku zvyšuje. Ženy, které odkládají mateřství, to často dělají z důvodu budování své kariéry. Není pravda, že dříve matky neměly děti v pozdějším věku. Dnes matky odkládají dítě záměrně, zatímco v minulost, kdy byly antikoncepční metody méně spolehlivé, byly porody starších žen obvyklé. Dalším důvodem, proč matky mají děti až v pozdějším věku je ten, že tyto ženy již nepovažují za pravděpodobné, že by ještě mohly otěhotnět a sníží svou antikoncepční bdělost. U žen nad 40 let je až polovina těhotenství nezáměrných.

4.1 Ženy a zaměstnání

V tradičním pojetí rolí má muž vydělávat a žena se starat o domácnost. V postmoderní společnosti je běžné, že žena je zaměstnaná. Pracující ženy pak na mužích nejsou tak závislé. Avšak situace, kdy jsou oba partneři zaměstnaní, není vždy

podmíněna vyšší účastí muže na domácích pracích (Singly, 1999). Ženy mohou vnímat zaměstnání jako méně významný doplněk role manželky a matky, kdy je jeho hodnota výhradně ekonomická. Při této možnosti zůstávají role manželů klasicky diferenciované a komplementární. Pro jiné ženy je profesní role stejně významná jako role manželky a matky. Tyto ženy pak musejí řešit problém sladění obou rolí. Mužská a ženská role je zde méně diferenciována, což je spojeno s větším tlakem na sdílení zodpovědnosti a dělbu práce v domácnosti. Pro určitou skupinu žen je profesní role významnější než role matky a manželky. Tyto ženy preferují profesní kariéru na úkor mateřské role. Volba mezi mateřstvím a profesní kariérou je časově limitována. Mateřství totiž nelze odkládat neomezeně dlouho. Postoj k profesní roli však ovlivňuje i vztah partnerský (Vágnerová, 2007).

V případě že žena kombinuje práci s rodinou, muž již nestojí stranou, ale je vtažen do víru nové organizované rodinné struktury. Právě zaměstnanost žen, která ženám vtiskla vlastní identitu, nabolala tradiční schéma, kdy platilo, že otec je pracující – živitel rodiny a matka je v domácnosti, pečuje o děti a vykonává domácí práce. (Čermáková a kol., 2000). Pokud se muž po narození dítěte rozhodne pokračovat v budování kariéry, nikdo to nebere tak, že by své děti neměl rád. Pokud se takto rozhodne žena a péči o dítě převezme z větší části otec, hrozí jí označení „krkavčí matky“. Ženy, které se vrací příliš brzy do zaměstnání, jsou často obviňovány, že nejsou správnými matkami a že své děti nemají dostatečně rády. Tyto matky však mají své děti rády, ale zároveň si uvědomují své potřeby (Sedláček a Plesková, 2008).

4.2 Pojetí otcovství

V tradičním pojetí je matka osobou, která se plně věnuje péči o malé děti, zatímco otec se do výchovy zapojuje až v jejich pozdějším věku a do té doby plní v rodině především roli živitele. Dnes je pojetí otců jiné, vzniká trend „Noví otcové“ (Sedláček a Plesková, 2008).

Dle Johna Plecka (in Dudová, 2006) prošlo otcovství čtyřmi etapami. Nejdříve byl otec autoritářským učitelem morálky a náboženství, posléze se stal vzdáleným otcem - živitelem, poté vystupoval jako model mužské role a nakonec se stal „novým“ otcem. Tento otec je pečující, aktivní ve výchově dětí již od jejich nejnižšího věku.

Zoja (2005) zastává názor, že otec se v dnešní době stal raritou a luxusem. Jeho materiální povinnosti přejímá sama matka, v jiných případech instituce. *„Rozklad otcovství probíhá na dvou rovinách. Na materiální úrovni jde o fyzickou nepřítomnost otců v rodinách. Na symbolické rovině se jedná o rituální roli (vzdvížení, požehnání a iniciaci dítěte), které se otcové zbavili. Materiální úlohu mohou převzít matky, tu symbolickou nikoli. To ovšem souvisí více s obecným mizením rituálů než s rozdělením rituálních rolí mezi muže a ženy.“* (Zoja, 2005, s. 256). „Noví otcové“ stojí po boku partnerek jako rovnocenní zaopatřovatelé dítěte. U mužů se objevil posun v postojích, pokud jde o jejich podíl na výchově a udržování chodu domácnosti (Karsten, 2006). Tito otcové se liší od tradičního pojetí tím, že se angažují v péči o své děti a navazují s nimi emocionální vztahy již od raného dětství. Tito otcové disponují vlastnostmi, které dříve byly vyhrazeny matkám. Někdy se proto používá pojem „matkové“ (Sedláček a Plesková, 2008). Nový otec obsahuje roli živitele, pečovatele, pomocníka, je vzorem kamarádské autority a mnoha dalších. Základní a hlavní role otce, živitele a autority, je však podstatná i dnes. Není lehké být novým otcem, ale mnohem těžší je svůj přístup obhájit před rodinou, přáteli, ale hlavně zaměstnavateli (Novák, 2013).

V dnešní době je muž-otec na rodičovské dovolené stále raritou, ačkoliv v evropských zemích (zejména ve skandinávských státech) se tento jev objevuje stále častěji. Je mnoho faktorů, které zabraňují mužům se ve větší míře zapojit do péče o děti. Jsou to ekonomické, sociální, ale i byrokratické důvody. Stále trvají genderové stereotypy, předsudky a mýty, které se týkají nejen role muže, ale i ženy. Muži mohou v ČR nastupovat na rodičovskou dovolenou teprve od roku 2001. V ČR rodičovská dovolená znamená, že zaměstnavatel má povinnost rezervovat zaměstnanci, či zaměstnankyni pracovní místo po dobu tří let. Toto právo mohou ze zákona využít oba rodiče zároveň, avšak příspěvek může pobírat pouze jeden z rodičů (Rovné příležitosti, 2007).

4.3 Alternativní formy soužití

4.3.1 Nesezdané soužití

„Jedná se o formu soužití dvou jedinců opačného pohlaví, kteří žijí ve svazku podobném manželství, to je mají spolu intimní sexuální vztahy, společně bydlí a společně hospodaří, avšak nejsou oficiálně sezdání“ (Rabušic, 2001, s. 193). V současné době již dlouhou dobu sňatek není podmínkou pravidelného sexuálního života a lidé, kteří spolu žijí v nesezdaném soužití, v tomto svazku mnohdy i plodí děti. Za existencí nesezdaných soužití může stát pečlivější hledání vhodného partnera, ale i vyšší rozvodovost. Nesezdané soužití může sloužit jako prostředek přípravy na soužití v párovém vztahu a může pomoci k odpovědnější volně partnera pro založení rodiny. Může však také nastat situace, kdy si partneři uvědomují menší jistotu. Tato nejistota je však nutí se k sobě chovat ohleduplně a odpovědně (Rabušič, 2001).

Dle Vágnerové (2007) je nesezdané soužití definováno společným bydlením a společným hospodařením, aniž by partneři uzavřeli manželství. Volná soužití jsou projevem potřeby trvalejšího a naplněného partnerství, neochoty odkládat uspokojení této potřeby na pozdější dobu a zároveň potřeby si uchovat svou nezávislost. Tento svazek může být brán jako forma přechodu nebo přípravy do manželství.

Nesezdané soužití má v dnešní době různé podoby. Může se jednat o krátkodobé soužití, popřípadě o dlouhodobý vztah, do kterého se rodí děti, a je alternativou manželství (Vítečková a Brabcová, 2010).

Důvody, proč se lidé rozhodnou pro život v nesezdaném partnerství, jsou často ekonomické. Partneři by ztratili nárok na některé sociální dávky. Tyto svazky se rozpadají snáze, oproti manželstvím, protože rozchod není vázán na úřední akt. Není nutné potvrdit rozpad složitým a časově náročným rozvodem. Volnému svazku mnohdy dávají přednost lidé, kteří chtějí oddalovat uzavření manželství, protože se mohou plně soustředit na cíl, který je pro ně důležitější. V nesezdaném partnerství se méně rodí děti.

Je to proto, že mladí lidé většinou nepovažují za nutné uzavírat manželství do té doby, než se rozhodnou mít dítě (Vágnerová, 2007).

4.3.2 Jeden rodič

Rodiny s jedním rodičem vznikají důsledkem rozvodů, úmrtím jednoho z partnerů, ale také narůstá počet žen, které mají dítě mimo manželství – za svobodna. V domácnosti, kde je jen jeden rodič, se vyskytují převážně problémy finanční, ve vedení domácnosti a často i stresové, které mohou mít na dítě dopad. Po rozvodu se většina dětí svěruje do péče matky a osamělými otci se muži většinou stávají tehdy, když zemře matka dětí, opustí rodinu, nebo je například kvůli vážné nemoci z péče o děti vyřazena. Pro muže je převzít roli matky poměrně obtížné. Často mu chybí zkušenosti (Sobotková, 2012).

Osamělý rodič musí zastávat univerzálnější roli, kdy je do ní zahrnuté mateřské i otcovské chování. Je přetížen povinnostmi, se kterými se nemůže s nikým podělit. Rodič, který žije jen se svými dětmi, bez partnera, často bývá osamělý, sociálně izolovaný a litován společností. Na svobodné matky má společnost protichůdné názory. Na jedné straně oceňují její postoj k mateřství, ale na druhé straně matku odsuzují za předpokládané, lehkomyšlné sexuální chování, které pak vedlo k otěhotnění (Vágnerová, 2007).

4.3.3 Singles

Tento trend se v naší společnosti objevuje stále častěji. První zmínky o singles se objevily v USA v padesátých letech. U nás se tento životní styl začal prosazovat po roce 1989. Ve sféře rodinného a partnerského života se jedná pravděpodobně o nejzřetelnější a nejvyhraněnější projev individualizace. Jsou to lidé, kteří žijí sami, nebo ve volném svazku, který se odlišuje různou semknutostí či otevřeností. V užším pojetí jsou to lidé především v produktivním věku, kteří jsou svobodní, nemají ani dlouhodobý partnerský

vztah a nemají o něj zájem. Nejčastěji jsou to lidé ve věku od dvaceti pěti do padesáti let, kteří žijí ve městech s dobrým či nadstandardním příjmem, jsou normálního či atraktivního vzhledu, a jsou sami. Důvody pro tento styl života se liší. Může to být například pocit svobody, snaha dokázat si, že zvládnou všechno sám/sama, ale i obava ze zklamání ve vztahu či z neúspěšného partnerství. Motivem může být touha si užívat, nevázat se na jednoho partnera nebo partnerku, někdy dokonce si udržovat paralelně více takových vztahů (Smejkal, 2011).

Podle Nováka a Hargašové (2007) jsou singles úspěšní, dobře situovaní lidé z velkoměst, orientovaní na práci a výkon. Vyšší pozice, lepší plat pro ně patří k důležitějším hodnotám, než je manželství. Pravý singles s nikým nechce sdílet svůj život, dělit se o peníze nebo se přizpůsobovat, či přebírat za někoho zodpovědnost. Je to životní styl, ke kterému většinou patří úspěch, blahobyt, střídání sexuálních partnerů, svoboda a upřednostňování kariéry před trvalým vztahem a rodinou. Někdy se tento pojem nevhodně užívá pro každého, kdo žije sám.

4.3.4 Registrované partnerství

Registrované partnerství je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví, vzniklé stanoveným zákonem č. 155/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Vzniká projevem vůle formou souhlasného svobodného a úplného prohlášení před matrikářem. Partnerství se poté zapíše do knihy registrovaného partnerství. Může do něj vstoupit každý, jestliže alespoň jedna osoba vstupující do partnerství je státním občanem ČR, dosáhl věku 18 let, má způsobilost k právním úkonům, dříve neuzavřela manželství a nevstoupila do partnerství v zahraničí, kde její svazek trvá (Zákon 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství). Úředně uzavřít tento svazek je v ČR možné od roku 2006.

Registrovaní partneři mají stejná práva a povinnosti jako manželé a jsou oprávněni se zastupovat v běžných záležitostech. Stejně jako manželé mají vzájemnou vyživovací povinnost. Partnerství zaniká smrtí jednoho z partnerů, nebo je soudně zrušeno. Zákon

zakazuje, aby se některý z registrovaných partnerů stal osvojitelem dítěte, nebrání však svěření jeho vlastního dítěte do výchovy (Smejkal, 2011).

Registrované partnerství může plnit emocionální, ekonomickou a částečně i biologickou funkci (Novák, 2007).

5 Mezigenerační (transgenerační) přenos

Trangenerační přenos bývá definován jako proces, jehož následkem jsou vědomě nebo nevědomě přenášeny vzorce chování do další generace (Van Ijzendoorn in Tóthová, 2011).

Z biologického hlediska by mohl být smysl rodiny naplněn geneticky předávanými dědičnými informacemi z rodičů na potomky. Skutečná podstata vzájemného zřetězení generací se ovšem zakládá na předávání vícevrstvé sítě emočních, sociálních, psychologických a duchovních významů, které mohou být skryty do tradic a rodových příběhů. Transgenerační dědictví je kódováno a artikulováno ve společném jazyce, vědění, vzpomínkách i tradicích. Treansgenerační potenciál, který přináší jeden rodič do nové rodiny, se v žádné rodině neaktualizuje nezávisle na dědictví druhého rodiče. Je totiž determinován jejich jedinečnou vzájemnou interakcí. Trangenerační přenos můžeme rozdělit na vědomý a nevědomý. Vědomím přenosem rozumíme přenos všech verbalizovaných, či jinak artikulovaných zkušeností předchozích generací, tradovaných příběhů a rodinných mýtů, zděděných zvyků, duchovních tradic a rituálních obřadů. Nevědomý přenos tvoří mnogogenerační přenos všech životních zkušeností rodinné minulosti, které jsou neukončené, skrývané nebo nevyprávěné (Tóthová, 2011).

Mezigenerační přenos neznamená totožné chování s chováním člena minulé generace, obvykle se jedná o chování podobné. Je totiž ovlivněné změnami kontextu a vývojem, ale obdobného ražení (Novák, 2008).

Nastupující generace nepřejímá od předcházející generace všechny jevy kulturního dědictví. V procesu osvojování světa nastává etapa hodnocení a hlavní otázka je, do jaké míry je jev obvyklý u minulých generací schopen uspokojovat soudobé potřeby člověka. Nastupující generace tedy přejímá z minulosti jen ty jevy, které jsou adekvátní k podmínkám jejich života (Krupková, 1991).

6 Cíl práce a metody výzkumu

6.1 Cíl práce a výzkumné otázky

Cílem bakalářské práce bylo retrospektivně sledovat proměny chápání mateřské a otcovské role v rodině v rámci tří generací, zjistit, zda se role v průběhu generací nějak měnily, a zjišťovat vzájemné postoje jednotlivých generací. Dalším cílem bylo zjistit vliv rodinných tradic, individuální volby životního stylu.

Pro splnění těchto cílů byly stanoveny čtyři výzkumné otázky:

1. Měnily se role v průběhu generací?
2. Jak, v čem a z jakých důvodů se role měnily?
3. Jaké jsou vzájemné postoje jednotlivých generací?
4. Jaký vliv mají tradice na rodinu a individuální volbu životního stylu?

6.2 Metodika

Výzkum je koncipován jako intenzivní kvalitativní sonda, sběr dat probíhal v rámci polostrukturovaných rozhovorů. Kvalitativní výzkum bývá někdy vymezován široce a spíše negativně jako výzkum „bez statistiky“. Strauss a Corbinová (1999) uvádějí, že kvalitativním výzkumem rozumíme jakýkoliv výzkum, jehož výsledků nedosahujeme pomocí statistických procedur či jiných způsobů kvantifikace. Pro řešení určitých otázek má však i své specifické přednosti. Podle Hendla (2005) k nim patří podrobný popis a vhled při zkoumání jednotlivců, nevýhodou však může být malý počet zkoumaných osob a z toho vyplývající limity zobecňování výsledků na populaci. Ještě detailněji se specifikům kvalitativního přístupu věnuje Miovský (2006, s. 18), podle nějž: *„...kvalitativní přístup je v psychologických vědách přístupem využívajícím principů jedinečnosti a neopakovatelnosti, kontextuálnosti, procesuálnosti a dynamiky a v jeho rámci cíleně pracujeme s reflexivní povahou zkoumání. Pro popis, analýzu*

a interpelaci nekvantifikovatelných či nekvantifikovatelných vlastností využíváme kvalitativních metod“.

Kvalitativní postupy jsou tedy vhodné právě tehdy, pokud se rozhodneme zkoumat dynamické procesy a reálný životní kontext, případně situaci, která není dostatečně známá či probádaná a je natolik osobní povahy, že má smysl věnovat se právě jedinečné zkušenosti informantů. Právě jádrem této práce je zachytit posuny, k nimž dochází v průběhu několika generací a které se týkají vnímání rodičovských rolí a s nimi spojených očekávání. K posunům může docházet v rámci obecnějších společenských trendů, ale i v důsledku značně jedinečné životní historie. Mohou být motivovány snahou „držet krok s dobou“, ale např. i nechutí opakovat chyby vlastních rodičů, mohou být svobodným rozhodnutím a výsledkem partnerského vyjednávání i prostou reakcí na limity dané společenskými poměry. V psychologické (např. Tóthová, 2011) i sociologické (např. Možný, 2008) literatuře můžeme nalézt řadu příkladů ke všem jmenovaným zdrojům změn. Otázka, jak se projeví v konkrétní rodině, je otázkou po kontextu a současně i po jedinečnosti. Kvalitativní postup samozřejmě umožňuje nahlédnout do systému motivů, důvodů i vazeb intenzivněji než např. dotazník.

Pokud se rozhodneme pro tento typ výzkumu, určíme si základní výzkumné otázky. Otázky je možno během výzkumu modifikovat či doplňovat. Díky tomu je kvalitativní výzkum považován za pružný typ výzkumu (Hendl, 2005). Sběr dat a jejich následná analýza při kvalitativním výzkumu probíhají v delším časovém intervalu.

Polostrukturovaný rozhovor umožňuje skloubit dva z častých cílů kvalitativního výzkumu – jednak získat odpovědi na předem formulované otázky, jednak získat informace o autentickém světě respondentů, umožnit jim spontánní vyprávění, a tak se dobrat k momentům, které jsou pro jejich pojetí zkoumané problematiky natolik zásadní, že je třeba věnovat jim zvláštní pozornost vedle připravených okruhů. Postup je takový, že nejprve vytvoříme určité schéma, specifikujeme si okruhy otázek, na které se chceme účastníků ptát; je ale možné zaměňovat pořadí a dle možností toto pořadí upravujeme, abychom maximalizovali výtěžnost interview (Mioviský, 2006).

Tato metoda byla zvolena proto, že se tento postup jevil jako nejvhodnější vzhledem k intenzitě výzkumu, velikosti a různorodosti skupiny i vzhledem k tomu, že

každý z respondentů může za významné pro vymezení rolí považovat jiné skutečnosti a případné změny opírat o jiný kontext okolností a motivů. Výhodou je také to, že tato metoda umožní účastníkům své odpovědi upřesnit, vysvětlit, doplnit vzpomínkou nebo příběhem.

V neposlední řadě hraje roli i vztah respondentů ke mně jako tazatelce – více strukturovaná forma dotazování by u blízkých lidí nepochybně působila neadekvátně strojeně a mohla by se odrazit jak na jejich ochotě vůbec se výzkumu účastnit, tak na plynulosti přirozeného proudu myšlenek.

Společné jádro struktury rozhovorů má naproti tomu umožnit srovnávání výpovědí, které mohou být subjektivní nebo zatížené zkreslením – nepředpokládám, že role a fungování v roli musí být v plném rozsahu reflektované životní téma.

6.3 Výběr respondentů

Výběr výzkumného souboru by měl být podřízen cílům výzkumu, aby bylo ve vztahu ke zkoumanému dosaženo saturace dat. (Miovský, 2006). Poněkud netradičně jsem jako cílovou skupinu zvolila svou vlastní rodinu. Ta splňovala základní podmínky - kritéria inkluze, tedy rodina, která má alespoň 3 generace a je ochotna účastnit se výzkumu.

Je zřejmé, že tato volba může vyvolávat řadu otázek. Vedl mě k ní fakt, že jsem o „respondentech“ již měla poměrně podrobné informace, znala jsem je jako „osoby v rolích“ a věděla jsem, nakolik jsou sdílní a nevdí jim mluvit se mnou o různých tématech. V zásadě nebyl problém navodit oboustrannou atmosféru důvěry; jak uvádí Miovský (2006, s. 164), *„získání důvěry a motivace k účasti na interview je naprosto klíčové.“*

Někdy účastníci potřebují delší čas. Může se to řešit tím, že se v terénu pohybujeme nějaký čas, aby si na nás účastníci zvykli a znali nás (Miovský, 2006). Tento problém, díky tomu že jsem již respondenty znala a oni znali mě, jsem řešit nemusela. Měli ke mně důvěru již zpočátku, takže jsme nemuseli řešit počáteční nedůvěru. Jak pro mě, tak

i pro mé příbuzné byla velkou motivací příležitost k reflexi příběhů i skutečností, které můžeme mít běžně spíše sklon přehlížet. Výzkum měl tedy hodnotu pro obě strany. „*Vaše osobní zkušenost, pro vás může být lepším indikátorem úspěšného výzkumného snažení*“ (Strauss a Corbinová, 1999, s. 23).

V mnoha směrech byl rozhovor pro obě strany jednodušší v tom, že se mohl odehrávat na částečně neformální rovině, což pomohlo k uvolnění respondentů a tím byl pro obě strany příjemnější a nebyl stresující. „*Pokud osobně známe účastníky výzkumu, nebudeme se snažit „hrát“ formální začátek interview a prostě tuto skutečnost zohledníme tím, že s takovým účastníkem budeme komunikovat v rovině, v jaké jsme na to zvyklí*“ (Mioviský, 2006, s. 165).

Nevýhodou při výběru vlastní rodiny ve výzkumu je, že „*výsledky jsou snadněji ovlivněny výzkumníkem a jeho osobními preferencemi*“ (Hendl, 2005, s. 52). Toto je však nevýhodou každého kvalitativního výzkumu. Výzkumník je sám účastníkem. Neexistuje žádný nezávislý výzkumník, každý výzkum přímo nebo nepřímo ovlivňuje a mění zkoumaný proces. Základním předpokladem úspěchu je osobní vztah s účastníky výzkumu (Mioviský, 2006).

Mnohdy je ale obtížné skloubit předpoklady dobrého výzkumu s etickými požadavky. V případě vlastní rodiny to platí dvojnásob – je náročnější zachovávat soukromí respondentů, patrně největší nevýhodou je snížená možnost uchování anonymity. Proto v práci uvádím pouze křestní jména ve změněné podobě a v genealogickém schématu nelokalizuji vlastní osobu. Od respondentů mám také informovaný souhlas s využitím jejich výpovědí k analýze i s jejich částečným (autorizovaným) zveřejněním v příloze.

6.4 Okruhy otázek

Rozhovor byl vždy zahájen „povídáním“ o životě respondentů a jejich původní rodině. V této části jsem je nechala mluvit samotné, jen jsem občas kladla upřesňující otázky a dávala jsem najevo svůj zájem a pozornost. Rozhovor probíhal neformálně

a respondenti se při tomto úvodu uvolnili a zvykli si na mě v roli výzkumníka. Poté byl rozhovor rozdělen na tři větší úseky. V té první jsem se ptala na jejich současnou rodinu. Tedy on a manžel nebo manželka a děti, v další části na jejich rodiče a v poslední části jsem se ptala na rodinu jejich dětí. V každém celku jsem si stanovila základní okruhy.

Zpočátku jsem zjišťovala, jak se partneri seznámili. Dále jsem se zaměřila na jejich očekávání od vztahu, od manželství a co z toho se naplnilo, případně co nikoliv. Další okruh se týkal rozdělení mateřské a otcovské role. Nejprve jsem se zaměřila především na péči o děti a výchovu dětí. Dále jsem se zajímala o rozdělení jednotlivých úkonů v rodině, jako je například péče o domácnost, a v jaké míře a zda toto rozdělení bylo striktní. Posléze jsem se ptala na kariéru. Následovně jsem zkoumala, kdo měl jaký podíl na rozhodování. V další části jsem se zaměřila na soudržnost rodiny, významné momenty a volný čas rodiny. Zajímalo mě také, co je pro respondenty důležité zajistit pro rodinu.

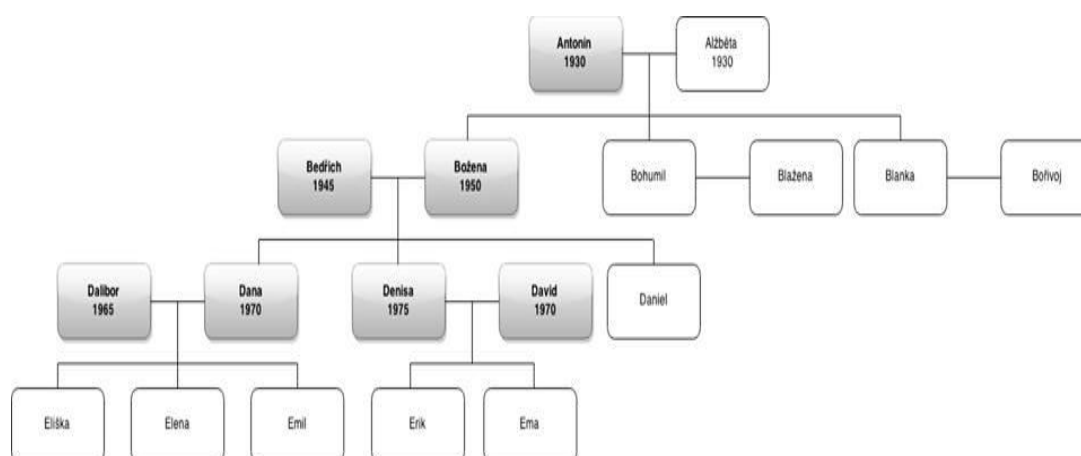
Ve druhém úseku jsem se, jak už bylo řečeno, zaměřila na rodinu rodičů respondenta. Zde jsem zjišťovala obdobné informace jako v prvním celku, pouze se otázky týkaly jejich rodičů. Pátrala jsem, jaké bylo rozdělné mateřské a otcovské role, péče o domácnost a rozdělení prací. Tázala jsem se také na to, kdo o ně jako o děti pečoval, jak byli podle nich vychováváni a zda si myslí, že oni své děti vychovávají stejně. Stejně tak mě zajímaly významné momenty rodiny a volný čas. Zjišťovala jsem také, kdo měl větší podíl na rozhodování.

Ve třetím úseku jsem zjišťovala, jaký mají respondenti názor na manželství svých dětí, zda si myslí, že dělají něco stejně jako oni. V závěru jsem zjišťovala, zda vidí rozdíl oproti jejich generaci a jejich názor, kdy by se mělo dítě v této době osamostatnit.

6.5 Respondenti

Všichni respondenti pocházejí z jedné rodiny. Pro lepší přehlednost jsem vytvořila diagram (schéma č. 2), kde jsou znázorněny jednotlivé vzájemné vztahy. Zvýrazněny jsou osoby, se kterými byl veden rozhovor. Informace o rolích a jejich proměnách se samozřejmě netýkají jen přímých účastníků výzkumu, všichni dotazovaní se mohli vyjadřovat i k situaci jiných členů rodiny. Počty dětí jsou kvůli zachování soukromí také uvedeny pouze tam, kde je to nezbytné. Jména jsou kvůli zachování anonymity změněna. U respondentů, se kterými jsem vedla rozhovory, jsou uvedena orientační data narození s přibližnou přesností pěti let.

Schéma č. 2: Diagram rodinného rodokmenu

zdroj: vlastní zpracování, 2015

6.6 Průběh rozhovorů

S Antonínem se mi rozhovor vedl velice dobře. Na vše mi odpovídal co nejpřesněji a většinu odpovědí dokládal příběhy. Rozhovor trval přibližně dvě hodiny. Antonín byl sdílný, přívětivý a již od začátku rozhovoru byl pozitivně naladěný a přirozený. Jeho reakce mi rozhovor velice usnadnily. Božena byla z rozhovoru nejprve nervózní.

Obávala se citlivých témat. Potom, co jsem ji ujistila, že na otázky, na které nechce odpovídat, nemusí, se znatelně uvolnila. Rozhovor trval přibližně hodinu. Božena zodpověděla všechny otázky, občas jsem ji musela požádat o upřesnění. Bedřich byl při rozhovoru uvolněný již od počátku. Bedřich byl sdílný, vše rád doprovázel příběhy a historkami a podrobně vše vysvětlil. Bedřich byl velice otevřený a po celou dobu rozhovoru pozitivně naladěný. Byl ochotný mluvit i o citlivých či bolestných tématech. Rozhovor trval přibližně hodinu a půl. Dana byla při rozhovorech klidná, sdílná, otevřená a uvolněná. Její reakce mi napomáhaly vést rozhovor. Vše podrobně vysvětlila a snažila se odpovídat co nejpřesněji a nejpřístižněji. Rozhovor trval hodinu a dvacet minut. Dalibor byl při rozhovoru klidný, ale odpovídal velice stručně. Informace příliš nerozváděl a často jsem se musela doptávat na upřesňující informace. Rozhovor trval přibližně čtyřicet pět minut. Nevedl se mi snadno, stále jsem se snažila získat co nejpřesnější informace, ale zároveň nenutit ho do odpovědí, pokud nechtěl. Vše pro mě bylo těžší i vzhledem k jeho mírnému odstupu. Denisa byla dlouho před rozhovorem velice nervózní, v průběhu rozhovoru se však uvolnila. Odpovídala stručně, ale všechny podstatné informace mi sdělila. Rozhovor s Denisou trval přibližně padesát minut. I přesto, že byl rozhovor stručný, vedl se mi příjemně. David byl při rozhovorech sdílný, nenucený, pozitivní a uvolněný. Některé odpovědi upřesnil příklady. Rozhovor trval hodinu a deset minut.

Celkově pro mě byly rozhovory velice příjemné. Vše usnadnilo to, že jsem se s respondenty znala a tudíž byly již některé překážky překonány. Oni sami se mi snažili vyjít co nejvíce vstříc. Při rozhovorech jsem se snažila navodit klidnou a neformální atmosféru. U většiny rozhovorů se to povedlo. Někteří respondenti byli nervózní, což je pochopitelné vzhledem k tomu, že si ještě žádným podobným rozhovorem neprošli a nebyli na mě zvyklí v roli tazatelky. Snažila jsem se však nepůsobit „nadřazeným“ dojmem výzkumníka.

7 Výsledky

7.1 Způsob analýzy rozhovorů a prezentace výsledků

V souladu s principy zvoleného typu výzkumu analyzují rozhovory především ve vztahu ke zvoleným výzkumným otázkám. Pozornost věnují především odlišnostem v pojetí rolí mezi jednotlivými generacemi v čase. Vzhledem k velmi dlouhému časovému úseku, k němuž se výpovědi vztahují, lze předpokládat, že v pojetí rolí či vzorců očekávaného chování se mohou odrážet sdílené a dobou podmíněné společenské představy, ale i historické události (role je to, co je třeba plnit – a to i za extrémních podmínek), „děděné“ zkušenosti a vzorce, ale např. i tendence k emancipaci právě od určitých nechtěných aspektů rolí. Role souvisí se společenskými požadavky, vlastní identitou, ale i s konfliktem různých očekávání, preferencí a objektivních omezení (srov. např. Erikson, 2002). Zachytit alespoň nejdůležitější determinanty rolí má umožnit tematická obsahová analýza; autenticita neformálních výpovědí ji umožňuje doplnit i o prvky analýzy diskurzu (např. tam, kde jsou výpovědi zvláště expresivní). Zvláštní místo má srovnání (komparace) výpovědí jednotlivých respondentů, která může sloužit jako indikátor spolehlivosti výpovědí, ale i případných neshod právě ve vymezení rolí v rodině jako systému.

Role je vždy vázána na nositele, osobu. Považovala bych proto za chybu zůstat pouze u analýzy odpovědí na jednotlivé otázky, resp. u výběru odpovědí respondentů k tematickým okruhům daným výzkumnými otázkami. Osobní rozměr výpovědí je dán už tím, že jsem rozhovory vedla se členy vlastní rodiny. A i tam, kde bych se ve výpovědích sama dobře orientovala, by se nemusel orientovat nezúčastněný čtenář. O rolích navíc respondenti často nehovořili přímo, sami příliš neinterpretovali, ale popisovali je v rámci vyprávění svých životních příběhů. Proto prezentaci výsledků zahajují právě stručným převyprávěním těchto příběhů, jak je respondenti podávali, osobním „představením“ jednotlivých aktérů.

7.2 Životní příběhy

Antonín

Antonínovi je nyní v důchodu.

Vyrůstal za první republiky. Jeho otec byl „financ“: „*Naši byli založení, že byli něco. Otec byl státní zaměstnanec a matka byla paní. Museli jsme žít na úrovni, dokonce jsme tenkrát měli služku.*“ Vyrůstal za války, která měla pro jejich rodinu bolestné následky: „*půlku rodiny jsme měli v koncentráku a strachovali jsme se, aby si nás nenašli.*“ Otec často nebyl doma. Každou neděli však jezdili na ryby. V té době nebylo maso, museli tak tedy zásobovat rodinu na celý týden. Rodiče Antonína vychovávali přísně. „*Otec byl přísný, když nebylo po jeho, tak nastoupil pásek. Matka byla poslušná paní, neměla na nic svůj názor. Tak to v té době bylo, tak byli vychováni. Otec rozhodoval o všem.*“ „*Když mi bylo mezi šestnácti a osmnácti, tak jsem je za to oba odsuzoval. Otec řek ne a matka vždycky sklapla a nic.*“

Se svou životní partnerkou Alžbětou se seznámil tak, že přijel studovat střední školu do Lednice na Moravě. Nikde spolu nebyli sami, vždy chodili v partě. „*Dohromady nás srazilo to, že proti nám začali bojovat rodiče, tak jsme se dali dohromady proti nim.*“ Antonínovi rodiče se dozvěděli, že se přátelí „*s holkou z hospodářství*“. Jelikož se sami považovali za „rodinu na úrovni“, nechtěli dopustit, aby se mezi Antonínem a Alžbětou rozvinul vztah. Alžbětini rodiče byli ale nakloněni příznivěji a spíše se jich zastávali. Antonín s Alžbětou se nakonec rozhodli, že rodičům oznámí, že čekají dítě, aby jim již nemohli bránit. „*Mysleli jsme si, že když spolu budeme něco mět, tak hned budeme chovat.*“ Nakonec se tedy vzali i přes protesty Antonínových rodičů. „*Otec na svatbu nepřijel vůbec a maminka jak na pohřeb, celá v černém.*“ Tak s rodiči ztratil na čas kontakty, chtěli ho dokonce vydědit. „*Když jsme se vzali, tak jsme se vlastně poznávali. Viděli jsme se jeden v druhym.*“ Až po dvou letech se jim ale konečně vyplnilo přání mít dítě. Bylo jim dvacet let a narodila se jim dcera Božena. Když jí byl jeden rok, nastoupil Antonín vojenskou službu. Po dalším roce se jim narodil syn Bohumil. Antonín byl v té době ve vojenské službě, takže nemohl být u jeho narození a prvních měsíců života. Chtěl, aby byla rodina pohromadě, takže vždy, když byl převelen, stěhovala se celá rodina s ním. Po osmi letech se jim

narodila poslední dcera, Blanka. V té době začala být Alžběta často nemocná a trávila spoustu času v nemocnici. Antonín se tedy rozhodl opustit armádu a začal pracovat jako zootechnik. V té době prošel jejich vztah velkou zkouškou. Antonín pracoval se ženami a k Alžbětě se dostávaly pomluvy, především od její matky, o tom, že ji podvádí. Alžběta se styděla a začali mít problémy. *„Nakonec to dopadlo tak, že jsem opustil rodinu a našel jsem si práci v jiném městě.“* Vše se nakonec vysvětlilo a vrátili se k sobě. Od svých třiceti let byla Alžběta v invalidním důchodu. Nemoc komplikovala jejich životy. Často byla v nemocnici a pokud byla doma, nebylo jí mnohdy dobře. *„S Alžbětou jsem se třikrát loučil, vždycky ale utekla hrobníkovi z lopaty.“* Se vším jim pomáhala matka Alžběty.

Těžkou práci a auto měl na starosti Antonín. Manželka vařila a starala se o děti a měla na starosti finance. Na všem se domlouvali spolu. Později nechával Antonín většinu rozhodnutí na manželce. Každoročně k nim jezdí celá rodina na letní prázdniny. Vnoučata tam byla zvyklá jezdit již od dětství. Měli společný koníček, kterému se Alžběta mohla věnovat i při nemoci – vlastní zahradu. Dcera Božena se z domova odstěhovala hned po dokončení základní školy. Nemohla se rozhodnout, co chce studovat. Alžbětina sestra s manželem pracovali na letišti v severních Čechách, a tak jim nabídli, že jí tam seženou dobré zaměstnání. Rodiče souhlasili. Ta jim však dodnes vyčítá, že se jí chtěli zbavit. Syn Bohumil zůstal studovat ve městě, kde bydleli, po čase si zde koupil s manželkou dům, který jim Antonín pomáhal opravit. Dcera Blanka s manželem postavili dům v nedalekém městě. Alžběta zemřela před rokem.

Božena

Božena je nyní v důchodu. Vyrůstala na Moravě. Její otec Antonín byl vojákem z povolání a často se kvůli tomu stěhovali. Když jí byly dva roky, narodil se jí bratr Bohumil. S otcem se stěhovala celá rodina, aby zůstali pohromadě. Avšak když nastupovala do první třídy, rodiče rozhodli, že nechtějí, aby začínala školu na Slovensku, aby se jí vše nepletlo. Zůstala tedy na Moravě u babičky, zatímco rodiče s bratrem byli na Slovensku. Jezdili za ní ale, jak jen to šlo. Když byla v 5. třídě, narodila se jí sestra Blanka. V té době začala mít její matka vážné zdravotní problémy.

Často byla v nemocnici a o děti se musela starat jejich babička. Její otec se tedy rozhodl odejít z armády a našel si práci jako zootechnik. „*Měli jsme to těžší v tom, že byl táta voják z povolání, takže máma byla na všechno sama. Potom ta mámina nemoc, bylo to pak ještě složitější. Máma byla většinu roku v nemocnici.*“ Božena se tedy, jako nejstarší, musela hodně starat o své mladší sourozence, především o svou sestru, která byla o 10 let mladší. Podle Boženy měla v domácnosti vždy hlavní slovo matka. „*Ona byla takovej generál.*“ Božena se shoduje s otcem v tom, že matka rozhodovala o financích. Otec se staral o hospodářství, ale i o děti. Dělal s nimi úkol a chodil k doktorovi. Snažil se zastat vše, co nemohla matka, když byla v nemocnici. Se vším jim pomáhala babička a teta. Hned po ukončení základní školy se z rozhodnutí rodičů odstěhovala na druhý konec republiky, aby zde studovala střední odborné učiliště. Rodičům to dodnes nemůže odpustit, má pocit, že se jí brzo chtěli zbavit. Po jeho absolvování začala pracovat v podniku, kde se seznámila s Bedřichem. Začali spolu žít a po roce a půl otěhotněla. Ve dvaceti letech se jí tedy narodilo první dítě, dcera Dana. Byla s ní půl roku na mateřské dovolené. Na delší dobu to v té době nešlo. Po roce a půl se jí narodila další dcera, Denisa. Zrovna v té době byla na Moravě u rodičů, takže u toho Bedřich nebyl. Byla zde 6 týdnů a až poté pro ně Bedřich přijel.

S Denisou byla na mateřské dovolené dva roky. Božena se musela starat o domácnost a děti. Chodila s dětmi na procházky a k doktorům. Manžel se staral o domácnost nebo o děti jen když musel, jen je uspával. Na procházky a k doktorům chodila vždy ona sama. Boženě připadá, že se manžel Bedřich začal o děti starat více, až když začaly chodit do školy a dělal s nimi úkoly. V jejich domácnosti měl hlavní slovo manžel Bedřich a na děti byl přísnější než ona. Každý měl své hobby. Ona ráda pletla a vyšívala a manželova oblíbená činnost byla zahrada, kde měl i králíky a slepice.

Posléze však Bedřich utrpěl úraz, kvůli kterému musel být půl roku v nemocnici. To jejich vztah poznamenalo. Božena znovu otěhotněla. Těhotenství však bylo mimoděložní a o dítě přišlo. Doktoři jí řekli, že už asi nikdy děti mít nebude. Božena to špatně nesla a přišlo jí, že jí to Bedřich vyčítá. Poté, když už to nečekali, se jim narodil syn Daniel. „*Mně už bylo 30, vůbec jsem nepočítala s tím, že bych ještě měla dítě.*“ S Danielem byla na mateřské dovolené tři roky.

„Když jsem šla po mateřský do práce, tak to mezi náma začalo bejt takový všelijaký.“ Bedřich podezřival Boženu z nevěry: „S někým jsem se bavila a furt jsem mu musela bejt nevěrná. Potom začal chodit všude sám a já jsem začala pít.“ Božena začala mít velké problémy s alkoholem. Případ začaly řešit sociální pracovnice a Bedřich poté podal žádost o rozvod. Božena se od rodiny odstěhovala. Několikrát prošla protialkoholní léčebnou, děti moc často nevidala. Měla dva dlouhodobé vztahy. Nyní žije s přítelem.

Bedřich

Bedřich je nyní v důchodu.

Jeho rodinu již před jeho narozením poznamenalo velké trauma. Jeho příbuzní byli buď zastřeleni nebo posláni do koncentračního tábora, odkud se vrátila jen Bedřichova matka, její bratr a bratranec. Matčín zdravotní stav byl po této události špatný. Bedřich bylo její prvorozené dítě.

Když mu byli dva roky, narodila ještě sestra, která však brzy po narození zemřela. Ve čtyřech letech mu zemřela i matka. v jeho šesti letech se otec znovu oženil. Jeho macecha již měla dvě dcery a s Bedřichem nevycházela. Bedřich sám říká: „*Ta mě neměla ráda.*“ Když jsem se Bedřicha ptala na jeho dětství, řekl, že: „*mládí měl na prd.*“ Otec ho často bil a macecha upřednostňovala své dcery, především tu nejmladší, která „*byla vždy na prvním místě*“. Bedřichovi se zřejmě aktivně snažila dětství znepříjemňovat. Nedávala mu najíst a často otce proti synovi popuzovala. Otec se od své nové manželky nechal hodně ovlivňovat. Tvrdila, že Bedřichův otec se mstí na jejích dcerách, tak ona se mstí na něm. Kvůli těmto problémům Bedřich často nepobýval doma. Většinou bydlel u své babičky nebo u strýce: „*Pořád jsem pendloval.*“ Otec na něj přestal být tak tvrdý až ve chvíli, kdy mu na učilišti pohrozili, že pokud syna nepřestane týrat, tak o něj přijde.

Bedřich dostudoval učiliště, odešel na vojnu a domů se již nevrátil. Bydlel na svobodárně, které v té době fungovaly. Až když byl Bedřich dospělý, macecha ho přijala, za vše se mu omlouvala. „*Najednou jsem byl její zlatej kluk.*“

Nastoupil do zaměstnání, kde pracoval jako seřizovač, a zde se seznámil s Boženou. „*Byla to ženská do nepohody.*“ Domluvili se, že spolu budou žít. Když bylo Bedřichovi 25 let, Božena otěhotněla a „museli“ se vzít. Bedřich si hodně přál dceru, což se mu také vyplnilo. Do dvou let se jim narodila dcera Denisa. Uvádí, že o děti se staral již od jejich raného věku. Danu dokrmoval Feminarem a pečoval o ni prakticky od narození.

Jinde však spolupráci popisuje tak, že s manželkou dělali všechno spolu a na všem se domlouvali. Ona mu šla pomoci na zahradu, on jí pomohl uklidit a uvařit, doplňovali se. Sám Bedřich měl na starosti auto, různé opravy a těžké práce na zahradě. O děti se také starali oba. Když měla manželka Božena odpolední směnu, o děti se postaral, uvařil jim a udělal s nimi úkoly. Božena se však domnívá, že většina prací byla na ní. Jeho koníčkem byla zahrada, kde trávil spoustu času, většinou i s rodinou.

Poté však přišel další životní zlom. Bedřichovi se na pracovišti stal úraz, kvůli kterému musel být půl roku v nemocnici. Když se vrátil, tak vztah s Boženou nebyl již takový, jako předtím: „ten vztah se narušil.“ Bedřich měl podezření, že Božena, zatímco byl v nemocnici, začala udržovat poměr se seřizovačem z podniku. Domnívá se, že začala pít ze žalu, protože se s ní rozešel. Vztah se pokusili zachránit dítětem, těhotenství však bylo mimoděložní. To jejich vztah narušilo ještě dále. Po dvou letech se jim narodil syn Daniel, se kterým však již nepočítali. Jejich vztah se nakrátko zlepšil, po nástupu do zaměstnání však Božena začala mít velké problémy s alkoholem.

Bedřich se snažil manželství zachránit, chodili do manželské poradny, spolupracoval se sociálními pracovníky. Na jejich doporučení podal Bedřich žádost o rozvod. Vzhledem k tomu, jaká byla situace v rodině, Bedřich dostal děti do péče. Péči o děti zvládal dobře: „*Do manželství jsem šel s tím, že už umím vařit.*“ Staral se tedy o tři děti sám. „*Děcka nesmí trpět.*“ Sám tvrdí, že je to kvůli jeho zážitkům z dětství. Vše se snažil dětem kompenzovat, a řekl si, že si nebude hledat novou partnerku a bude se o ně starat.

Dana se vdala hned v osmnácti a přestěhovala se za manželem do středních Čech. Denisa ještě nějaký čas po absolvování střední školy bydlela s otcem a bratrem doma. Poté se seznámila s Davidem a za nějaký čas se k němu přestěhovala. Daniel s otcem

bydlel do svých 25 let, poté si s přítelkyní pronajal byt. *„Až když děti vyletěly z hnízda, tak jsem si našel přítelkyni.“* S tou žije dodnes.

Dana

Dana pracuje jako učitelka. Narodila se ve městě v severních Čechách. Když jí byl rok a půl, narodila se jí mladší sestra Denisa. Každoročně jezdili na prázdniny na Moravu k babičce a dědovi, kde trávili celé léto. Jezdili tam taktéž na Vánoce. Matka chodila do práce na dvě směny, takže když byla v práci, staral se o ně otec. *„Táta dokázal vyletět kvůli kravině, ale na druhou stranu s ním byla sranda.“* Když jí bylo deset let, narodil se jí bratr Daniel.

V jejích třinácti letech začala mít její matka Božena problémy s alkoholem. Musela se stát tedy tou zodpovědnější a starala se o své mladší sourozence. Otec Bedřich jí a její sestře Denise často vyčítal, že nechaly matku, aby se opila, a chtěl po nich, aby ji lépe hlídaly.

Ve svých patnácti letech začala Dana jezdit do školy na střední odborné učiliště do středních Čech. Zde se seznámila s Daliborem. Byl to její učitel. Po roce spolu začali chodit. Rodiče s tímto vztahem nesouhlasili. Dalibor byl o osm let starší než ona a jí bylo teprve šestnáct.

„Vadilo jim, že je Dalibor starší a že mám času dost, protože mi bylo šestnáct.“ Na víkendy jezdila domů, kde mnohdy s Denisou dodělávaly to, co matka zanedbala. Uklízely a musely se postarat o domácnost.

V osmnácti letech, když dodělala střední odborné učiliště, se vdala. Odstěhovala se s manželem do středních Čech. Dálkově studovala nástavbu a pracovala jako mistrová odborného výcviku v oboru zahradník. Ve dvaceti letech se jí narodila dcera Eliška. Byla s ní tři roky na mateřské dovolené. Po třech letech se jí narodila dcera Elena. S ní byla na mateřské čtyři roky. Poté se jí narodil syn Emil. S ním byla na mateřské dovolené tři roky a poté opět nastoupila do práce. *„Při mateřských jsem většinou měla brigádu, nebo jsem pracovala doma.“*

O děti se vždy více starala Dana. Chodila k doktorům, dělala s dětmi úkoly. Manžel Dalibor hlídal děti, když šla Dana na brigádu. *„Byl to jen takový dohled, že tu byl někdo*

dospělý. Jinak se do péče zapojoval až v pozdějším věku dětí. Až když děti měly tak nějak rozum a stačilo, aby byl někdo vedle, jako dohled. Ale nikdy s dětmi nic neřešil.“ Děti Dana vychovávala stejně, jako rodiče ji. Co se týče manžela, tak neměli ani stejný podíl na výchově, ani stejný styl výchovy. Dana se stará v o domácnost, zaměstnání, řeší vše ohledně bydlení a financí. Dalibor se stará o auto, své zaměstnání a chalupu. Rozdělení je v rodině striktní. Dana má pocit, že o všem musí rozhodovat sama, protože manžel o ničem rozhodovat nechtěl. Každé léto stále jezdí s rodinou alespoň na týden na Moravu za babičkou. *„Byly jsme tak zvyklý jezdit jako děti.“*

Dalibor

Dalibor pracuje jako učitel.

Dalibor se narodil na vesnici ve středních Čechách. Když se narodil, měl již dvouletou sestru. V jeho dvou letech se mu narodila ještě sestra mladší. Matka byla na mateřské dovolené do jeho 8 let. Při mateřské dovolené však chodila na brigády. Zaměstnaná byla v kravíně. Poté se přestěhovali do vedlejšího okresu. *„Přestěhovali jsme se do osady se sedmi popisnými čísly.“* Zde měli jeho rodiče již zajištěnou práci. Oba měli dělenou směnu po čtyřech hodinách. *„Do práce chodili ráno, od čtyř hodin do osmi a odpoledne také od čtyř do osmi hodin.“* Do školy se tedy museli vypravovat sami.

O něj a jeho sourozence pečovala především matka. Otec je vychovával despoticky a matka se tomu vždy víceméně podřídila a nijak moc neprotestovala. Ta měla na starosti také domácnost a práci kolem zvířat měli s otcem rozdělenou. O financích rozhodovali oba, ale větší podíl na rozhodování měl vždy otec.

Když ukončil základní školu, šel studovat na nedaleké střední odborné učiliště. Mohl tedy zůstat bydlet doma a denně do školy dojížděl. Poté se rozhodl vystudovat ještě střední školu pro pracující. *„Měl jsem cyklické studium. Čtyři měsíce jsem pracoval ve smluvním podniku a čtyři měsíce jsem chodil do školy.“* Po ukončení studia rok pracoval a poté nastoupil na dva roky na povinnou vojenskou službu. Když se osamostatňoval, musel si vše zařídit sám.

Když se vrátil, začal pracovat jako mistr odborného výcviku v oboru zahradník. Po roce práce zde začal pracovat na odloučeném pracovišti v Praze, kde se seznámil s Danou. Při práci absolvoval doplňkové pedagogické studium. Poté se rozhodl studovat dálkově vysokou školu. „*Slavnostní imatrikulaci jsem měl 17. listopadu v roce 1989.*“

Dalibor a Dana se rozhodli vzít. Posléze získal nabídku na práci v malém městě ve středních Čechách, kam se přestěhovali. Po roce manželství se jim narodila dcera Eliška. Tři roky poté dcera Elena a za další 4 roky syn Emil.

Dalibor se s manželkou Danou nikdy neshodl v tom, kde by chtěli žít. On chtěl žít na vesnici, což manželka odmítala. O děti pečovala více manželka Dana, on šel občas na procházku s kočárkem a i nyní má na starosti především dopravu autem. V rodině se stará o materiální zabezpečení, auto a drobné opravy v domácnosti. V jejich manželství měla větší podíl na rozhodování manželka. „*Vždycky si prosadila svojí.*“

Denisa

Denisa pracuje jako elektromechanička.

Denisa vyrůstala v severních Čechách. Když se narodila, měla již o rok a půl starší sestru. Se sestrou Danou k sobě měly blízko, občas však měly mezi sebou běžné sourozenecké rozepře. Když jí bylo 8 let, narodil se jí mladší bratr Daniel. Jako malí trávili spoustu času venku a hráli si s ostatními dětmi. „*Víc se tenkrát drželo pospolu. Děti byly spolu venku a rodiče se znali z práce a scházeli se také.*“

Otec měl v rodině na starosti opravy a auto a matka domácnost. S tou jí otec ale vždy pomáhal. Při péči o děti se střídali oba rodiče a o všem rozhodovali společně. Denisa a její sestra se musely starat o svého mladšího bratra, vodily ho do mateřské školy. Především když začala mít jejich matka větší problémy s alkoholem a otec byl v práci, veškerá starost o něj zbyla na ně. Snažily se, aby viděl matku co nejméně často opilou.

Když absolvovala základní školu, začala dojíždět na středního odborného učiliště do západních Čech. Domů jezdila jen na víkendy. Po ukončení středního odborného učiliště se vrátila domů a pracovala v nedalekém městě. V té době byli již její rodiče

rozvedení, takže bydlela s otcem Bedřichem a jejím mladším bratrem Danielem. Při práci se snažila alespoň trochu pomoci otci s domácností a péčí o Daniela.

Se svým manželem Davidem se seznámila přes inzerát. *„Takže sem si ho vybrala. Vypadal, že je zodpovědný a už jsem podvědomě hledala partnera pro život a on ty podmínky splňoval.“* S Davidem chodila, posléze spolu začali bydlet a dva roky od té doby, co se seznámili, se vzali a přestěhovali do nedalekého města. Rodiče s jejich vztahem souhlasili. *„Zdálo se jim, že je pro mě dobřej.“*

Rok po svatbě se jim narodil syn Erik. Byla s ním na mateřské dovolené dva roky a poté šla pracovat. Dva roky pracovala a narodila se jí dcera Ema. S ní byla na mateřské tři roky a poté se vrátila do práce.

Denisa si myslí, že vychovává své děti stejně jako rodiče ji. Manžel David se do péče o děti zapojoval již od jejich raného věku. Koupal je, přebaloval, nebylo nic, k čemu by se nepostavil. Denise dokonce připadá, že se její manžel o děti stará více než ona. Vozí je na tréninky a dělá s nimi úkoly. Denisa se stará o jídlo a pomáhá dětem s výtvarnými úkoly. Manžel má na starosti auto, opravy a *„vyřizování nepříjemných věcí“*, jako jsou složenky, a Denisa hlavně domácnost. Ale i ve vykonávání domácích prací se střídají. Většinou to udělá ten, kdo má čas. Když Denisa nemůže, manžel uvaří a o vše se postará. O všem se rozhodují společně.

David

David pracuje jako elektrotechnik.

Narodil se ve městě v severních Čechách. Když mu bylo pět let, narodil se mu mladší bratr. Do 7 let jezdil Davidův otec často na montáže. Byl pryč buď celý týden, ale víkend měl volný, nebo na 14 dní, ale měl pak volno alespoň 4 dny. David od deseti let začal hrát fotbal, zatímco jeho bratr se po několika letech rozhodl pro hokej. Letní prázdniny většinou trávili u babičky. *„Mohli jsme být alespoň na vesnici, znali jsme to tam a znali jsme se tam se všema dětma. Jezdili jsme tam rádi, protože jsme tam měli absolutní volnost.“*

Otec pomáhal matce uklízet a měl na starosti například složenky. Matka se starala o nákupy. Rodiče je nevychovávali příliš přísně. Museli sice dělat domácí práce, ale nic jim vyloženě nezakazovali.

Když ukončil základní školu, začal dojíždět do nedalekého města studovat střední školu. Po absolvování střední školy šel studovat vysokou školu, kterou studoval rok. Poté nastoupil dva roky na povinnou vojenskou službu. Z vojny se vrátil k rodičům a v místě svého bydliště měl i práci. Ve 25 letech se rozhodl osamostatnit a pronajal si byt. Po pár neúspěšných vztazích se rozhodl, že si zkusí podat inzerát. Tak se seznámil se svou ženou Denisou. „*Člověk měl na to věk, chtěl s někým bejt, usadit se. Hledal jsem holku, se kterou bych si rozuměl.*“ Rozuměli si, tak spolu začali bydlet. Poté se rozhodli vzít a mít děti. Když mu bylo 29 let, narodil se jim syn Erik. Když chtěli mít ještě jedno dítě, tak se přestěhovali do většího bytu. Následně se jim narodila dcera Ema.

David si myslí, že on sám své děti vychovává o něco mírněji, než rodiče jeho. Péči o děti mají rozdělenou rovnoměrně.

S manželkou se shodují v tom, že on se stará o dopravu dětí, chodí s nimi na fotbal, dělá s nimi úkoly. Manželka se stará o výtvarné činnosti. O děti se staral již od jejich raného věku, přebaloval je a snažil se manželce ulehčit, ať není na vše sama. V domácnosti se stará o opravy, hlídá složenky, pomáhá manželce s nákupy a manželka se stará o jídlo a o domácnost. Rozdělení však není striktní. Když je manželka v práci, tak uvaří a o vše se postará. I on tvrdí, že o všem se domlouvají společně.

7.3 Tématické okruhy

Očekávání od vztahu a od manželství

Když vstupoval do manželství Antonín, očekával, že bude mít rodinu. To se mu splnilo až za dva roky. S jinými očekáváními do manželství nevstupoval. „*Brali jsme to tak, jak život šel.*“

Božena od vztahu s Bedřichem neočekávala nic podstatného. „*Kdybych neotěhotněla, tak bychom se tenkrát ještě nebrali, možná bychom se rozešli, nebo*

bychom se vzali později.“ Od manželství poté očekávala to, že se bude mít o koho opřít a nebude na vše sama. Tato očekávání se jí na nějaký čas splnila. Bedřich očekával od vztahu harmonii, že se bude mít komu svěřit a budou moci podpořit jeden druhého. Od manželství očekával děti, harmonii, pohodu, zázemí, aby se měl kam vracet. Očekávání se mu naplnila v tom, že bude mít děti. Nesplnila se mu pohoda a spíš mu nastaly problémy. Jak Boženě, tak i manželovi Bedřichovi se očekávání buď naplnila jen na nějaký čas, nebo z části.

Dana od vztahu očekávala stabilitu a porozumění. Když se pak rozhodli s Daliborem vstoupit ve svazek manželský, očekávala pomoc, porozumění, že budou na všechno dva. Daně se žádná očekávání nenaplnila. Dalibor, jak od vztahu s Danou a následně i od manželství, očekával spokojený život. Tato očekávání se mu splnila jen do jisté míry. *„Nesplnilo se to, že jsem chtěl žít na vesnici a Dana je maloměšťačka a nedokázala žít jinde, než zase ve městě.“* Daně se nenaplnila žádná její očekávání, Daliborovi oproti tomu jen zčásti.

Denisa od vztahu očekávala to, že jejich vztah bude *„na dýl“*. Od manželství poté očekávala děti, spokojený život. Vše se jí vyplnilo. David od vztahu s Denisou očekával to, že *„nebude sám, chtěl se usadit a hledal holku, se kterou by si rozuměl.“* Od manželství očekával to, že vytvoří spokojenou rodinu, aby se mohli vzájemně podpořit v těžších chvílích, aby měl někoho, s kým by mohl řešit problémy a poté měl i děti. Všechna očekávání se mu vyplnila. Jak Denise, tak i Davidovi se splnilo vše, co od jejich vztahu a následně i od manželství očekávali.

Péče o děti

Antonín uvádí, že o děti se většinou starala Alžběta. Ovšem nezapřel, že když se jim narodila první dcera Božena, tak manželce Alžbětě první rok pomáhal se vším. Poté nastoupil na vojenskou službu a neměl tolik času. Při narození syna Bohumila byl Antonín na vojně a veškerou péči tedy musela zastávat Alžběta sama. Když se jim narodila dcera Blanka, tak jeho žena Alžběta začala být často nemocná, takže většinu péče musel zastat Antonín s pomocí Alžbětiny matky. Co se týče jeho rodičů, Antonín uvádí, toto: *„Abych řekl, kdo se mě víc věnoval, to nemožu říct.“*

Božena uvedla, že o děti se starala hlavně ona. Chodila s nimi na procházky a k doktorům. Boženě připadá, že do péče o děti se manžel Bedřich začal zapojovat až ve chvíli, kdy začaly chodit do školy. Ovšem uznává, že když měla odpolední směnu, o děti se staral Bedřich. Ten oproti tomu tvrdí, že o děti pečovali oba. O děti se staral už od jejich raného věku. Děti krmil, koupal, uspával. Děti byly často v jeslích, ve školce, nebo ve družině. Pak si šly hrát ven. Nebyly tak často doma. Na tom, kdy se Bedřich začal zapojovat do péče a v jaké míře, se tedy neshodují. Každý na to má jiný náhled. Podle Boženy se v rodině jejích rodičů o děti staral především otec a babička, protože matka byla většinu roku v nemocnici. Božena se často musela starat sama o své mladší sourozence a byla pak tak naučená i do manželství. V tomto se rozcházejí v názoru se svým otcem, ten měl pocit, že se do péče víc zapojovala jeho manželka. Bedřich většinu svého dětství trávil u příbuzných, takže tuto sféru nemohl posoudit.

Dana uvedla, že o děti se vždy starala o děti více a Dalibor se do péče o děti začal zapojovat až v pozdějším věku dětí. Dalibor se v tomto s Danou shodl. Více se starala Dana a do péče o děti v raném věku se také příliš nezapojoval. Občas šel s kočárem ven. V rodině Daniných rodičů se, dle jejího názoru, starali oba, ale více matka. Dokázal se starat i otec, především když byla matka v práci, zastával veškerou práci on. U Daliborových rodičů o děti pečovala zejména matka. Péče o děti je rozdělena obdobně jako Daliborových rodičů. Ani Dalibor sám se tolik do péče nezapojoval, stejně jako jeho otec.

Denisa i David se shodli na tom, že do péče se zapojovali oba již od narození dětí. Denisa říká, že nebylo nic, k čemu by se David nepostavil. Koupal děti, přebaloval, i krmil. V rodině jejich rodičů o ně podle Denisy pečovali oba, rodiče se střídali podle toho, kdo měl čas. Obdobně to uvedl i její otec. David si také myslí, že se starali oba rodiče.

Výchova dětí

Antonín své děti vychovával vždy k pravdomluvnosti, snažil se s nimi vždy domluvit a nikdy je nebít. Své děti vychovával jinak, než jeho rodiče. Ti byli přísní, vše muselo být akorát a nikdo nesměl odmlouvat. Antonínův otec byl velice přísný, pokud

nebylo „po jeho“, tak zbil děti páskem. Antonín nechtěl své děti vychovávat stejně, jako rodiče vychovávali jeho.

Božena a Bedřich se na výchově vždy domluvili. Božena se domnívá, že z nich dvou byl Bedřich ten přísnější. Bedřich neuvedl, kdo z nich dvou je přísnější, ale řekl, že Božena pořád křičela, pokud to tak nefungovalo, nastoupil on. Božena spíše pořád nadávala. V té době trávily děti čas ve školce nebo ve škole či v družině. Výchovnou funkci tedy z velké části přebraly instituce. Bedřich chtěl své děti vychovávat úplně jinak, než ho vychovávali rodiče. Nikdy nechtěl, aby děti trpěly, a také nechtěl, aby bylo kterékoliv z jeho dětí upřednostňováno, tak jak to prožíval on, když byl ještě dítě. V rodině Boženiných rodičů je vychovával spíše otec, protože její matka Alžběta byla často v nemocnici a výchova a péče tedy zbývala na něj a Alžbětinu matku. Božena má zato, že z jejích rodičů byla přísnější matka. Bedřich nebyl často doma a výchovu tedy mnohdy museli mnohdy zastoupit příbuzní. Jeho otec byl přísný, prehlivý, výbušný a často ho bil. „*Vzal násadu a řezal mě nepřičetně.*“

Dana uvádí, že s manželem neměli ani stejný podíl, ale ani stejný styl výchovy. Dalibor se nezapojoval a Dana se považuje za tu, co děti musela „tlačit“ a přikazovat jim. Dalibor nic neřešil a nerozčiloval se. Dana si myslí, že je ve výchově přísnější, ale že z Dalibora mají děti větší strach. Dalibor říká, že své děti vychovává liberálně. To, kdo je přísnější, nedovede posoudit. Dana si myslí, že své děti vychovává stejně jako rodiče ji. Dalibor oproti tomu své děti vychovává jinak, než rodiče jeho. Jeho otec je vychovával despoticky a matka se tomu podřídila.

Denisa se snaží vychovávat děti tak, aby z nich byli slušní lidé, aby měly svoje hranice, jako měli oni sami, když byli dětmi, aby byly zodpovědné, měly své povinnosti a nedostaly se do zbytečných problémů. David je podle ní přísnější. Zakřičí a děti z něj mají respekt. David si myslí, že ve výchově nejsou přísní. Shoduje se s Denisou v tom, že chtějí vychovat slušné lidi. Aby měli morální hodnoty a slušně se chovali k ostatním lidem, aby věděli, že nějaké věci se musí. Jejich výchova je založena hlavně na důvěře. Přísní jsou podle Davida oba stejně. Denisa vychovává své děti stejně jako její rodiče ji. Davida rodiče vychovávali tak, že museli dělat nějaké domácí práce, ale rodiče jim vyloženě nic nezakázali. Domnívá se, že on je na své děti „měkčí“, než byli jeho rodiče.

Dělení práce

V manželství Antonína a Alžběty měl Antonín na starosti těžkou práci a auto. Alžběta měla na starosti vaření a starala se o děti, tedy do té doby, než začala mít vážné zdravotní potíže. Poté Antonínovi s péčí o děti a o domácnost pomáhala Alžbětina matka a sestra. U Antonínových rodičů měla na starosti matka domácnost a vše doma.

Podle Boženy měla ona na starosti domácnost a děti a Bedřich zahradu a domácí práce dělal jen, když byla Božena v práci nebo nemohla. Oproti tomu Bedřich si myslí, že dělali všechno spolu a práce neměli úplně striktně rozdělené. Božena mu šla pomoci na zahradu, Bedřich občas vařil, pomohl jí uklidit. Co bylo jen na něm, je auto, opravy v domácnosti a těžké práce na zahradě. Bedřich si myslí, že každý muž by měl pomoci doma, aby pak na sebe měli čas. Podle Boženy u jejích rodičů byly práce rozděleny tak, že se o většinu věcí staral otec, protože matka byla většinu jejího dětství v nemocnici. O domácnost se většinou starala její babička a teta. Otec se také staral ještě o hospodářství. U Bedřichových rodičů se o domácnost nejspíš starala jen matka. Bedřich však neví, jak přesně jejich rodina fungovala. V dětství většinu času netrávil doma.

V manželství Dany a Dalibora to podle Dany funguje takto: Dalibor se stará o auto, o své zaměstnání a chalupu. Dana se stará o děti, domácnost, své zaměstnání, o vše, co souvisí s bydlením a financemi. Toto rozdělení je striktní a každý se stará jen o své povinnosti. Dalibor se s ní v podstatě shoduje. On má na starosti dopravu autem a drobné opravy a domácnost má na starosti Dana. V rodině Daniných rodičů se podle ní o domácnost starala především matka, ale dokázali to oba. Matka se tedy starala především o domácnost a otec o zahradu. U rodičů Dalibora to bylo rozdělené podobně jako v jeho manželství. Matka měla na starosti domácnost a otec jí pomáhal jen minimálně. Dohromady se starali o domácí zvířata.

Denisa a David se oba úplně shodli. David se stará o opravy, auto a složenky a Denisa především o domácnost. V domácích pracích se však střídají, podle toho, kdo má čas. Rozdělení není striktní. Stejně tak to vidí Denisa v rodině svých rodičů. Otec se staral o opravy a auto a matka o domácnost, ale otec vždy pomáhal. David také uvádí,

že rozdělení mají hodně podobné jako on doma. Otec pomáhal matce s domácností a otec měl na starosti složenky.

Božena a Bedřich měli rozdělení prací úplně jinak než jejich rodiče. U Boženy to bylo způsobené tím, že matka byla často nemocná, takže vše zastával otec, babička a teta. U Bedřicha to bylo rozdílné především v tom, že Bedřich netrávil většinu času doma, tudíž ani nevěděl, jak to v jejich rodině fungovalo, a nemohl tak tyto vzory převzít. Mohl je však přebrat od příbuzných, u kterých pobýval. V rodině Dalibora a Dany je rozdělení podobné spíše jako u rodičů Dalibora, kde se otec víceméně distancoval od péče o domácnost, která zůstávala na matce. U rodičů Denisy a Davida to fungovalo obdobně a stejně tak to funguje i v jejich manželství. Většinu vzorů nejspíše převzali a toto rozdělení jim vyhovuje.

Podíl na rozhodování

Antonín a Alžběta se nejprve na všem domlouvali. Později nechal rozhodovat Alžbětu a větší podíl na rozhodování tedy měla ona. U rodičů Antonína to bylo úplně naopak. O všem rozhodoval otec a matka se vždy přizpůsobila. S tím Antonín nesohlasil a oba rodiče za to odsuzoval. To mělo určitě velký vliv na rozdělení v jejich rodině.

Boženě připadá, že větší podíl na rozhodování měl vždycky Bedřich a ona se mu musela podřídit. Bedřichovi oproti tomu připadá, že se na všem dohodli společně. Až později, když začala mít Božena problémy s alkoholem, převzal většinu zodpovědnosti on. Především tedy starost o finance. Děti přišly neplánovaně a ani o počtu dětí se nerozhodovali. S otcem se Božena shoduje v tom, že hlavní slovo u nich měla její matka Alžběta. U Daliborových rodičů měl hlavní slovo otec, ale nechal se hodně ovlivňovat matkou.

Dalibor i Dana se shodli na tom, že větší podíl na rozhodování měla Dana, liší se však důvody. Dana řekla, že o všem rozhodovat musela, protože Dalibor o ničem rozhodovat nechtěl. Snažila se, ať rozhodne on, či alespoň chtěla znát jeho názor, ale mlčel a nic s ní neřešil. Dalibor míní, že Dana rozhodovala o všem, protože si „*prosadila svojí*.“ Na tom, kdy budou mít děti a kolik, se podle Dalibora shodli a měli

na to stejný názor. Dana si naopak myslí, že o tom, kdy budou mít děti, se nerozhodovali a na to, kolik budou mít dětí, měli jiný názor. Dana řekla, že Dalibor chtěl děti dvě a Dana si třetí dítě, syna Emila, prosadila. Dana si stejně jako její matka myslí, že u jejich rodičů měl větší podíl na rozhodování otec. U Daliborových rodičů rozhodoval otec, pouze o financích rozhodovali oba. Podíl na rozhodování je tedy stanoven úplně jinak než u jejich rodičů. V obou rodinách rozhodoval otec, zatímco v jejich manželství rozhoduje Dana. Zajímavé však je, že se neshodli v odpovědi ohledně toho, kolik budou mít děti.

Denisa a David vše řeší společně. Kolik budou mít dětí, se domluvili a shodli se. Denisa se shoduje s otcem v tom, že rozhodovali oba. Má na to tedy odlišný názor než matka i sestry. Davidovi rodiče se podle něj také domlouvali společně a měli stejný podíl na rozhodování.

Zajištění rodiny

Pro Antonína bylo důležité zajistit pro rodinu, aby žila trochu na úrovni. To bylo ztížené tím, že měli v podstatě jeden příjem, jelikož jeho žena Alžběta byla v invalidním důchodu. Z nemateriálních hodnot pro něj bylo důležité hlavně to, aby byla rodina pohromadě.

Božena chtěla zajistit pro rodinu klid a pohodu, aby byla rodina pohromadě. Pro jejího manžela Bedřicha bylo důležité zajistit pro rodinu soudržnost, materiální zajištění a také to, aby byly děti nějak vytížené. Chodili na zahradu nebo cvičit.

Pro Danu bylo důležité pro rodinu zajistit klid a pohodu, pro jejího muže Dalibora materiální zabezpečení a z nemateriálních hodnot soudržnost rodiny.

Denisa rodinu chtěla zajistit materiálně a bylo pro ni důležité zajistit komunikaci. Nevadilo by jí ani tolik, kdyby neměli peníze, horší by bylo, kdyby nebyla rodina soudržná. Pro Davida byla důležitá pro zajištění rodiny materiální stránka, ale i psychická pohoda a spokojenost.

Všichni se v podstatě shodují, že je pro ně důležitá soudržnost rodiny, pohoda, klid a materiální zabezpečení.

Soudržnost rodiny, volný čas rodiny

Všichni členové rodiny, se kterými jsem vedla rozhovor, se domnívají, že jejich rodina je soudržná. Jen Dana uvedla, že jí přijde, že soudržní jsou ona a děti a Dalibor ne.

V Antonínově rodině bylo těžké, aby se všichni sešli. Nestalo se tak většinou ani u jídla, jelikož Antonín měl dvanáctihodinové služby a Alžběta byla často v nemocnici. Každoročně se schází celá rodina při letních prázdninách. Na dovolenou nikam nejezdili, především proto, že to zdravotní stav Alžběty nedovoloval. S dětmi volný čas moc netrávili, poněvadž ty byly většinu dne ve škole nebo venku. Antonín a Alžběta měli společnou zálibu, kterou byla zahrada. Měli zde květiny, ovoce i zeleninu. Antonína ještě bavilo chovatelství a Alžběta háčkovala a pletla. Měli tedy jak společné zájmy, i každý své. U Antonínových rodičů se vždy sešli u jídla. Dokud nepřišel otec, jíst nezačali. Volný čas jako rodina také netrávili společně. Rodiče a děti ho trávili odděleně.

U Boženy a Bedřicha se všichni sešli vždy při víkendových obědech. Ve všední dny se většinou mýjeli. Na dovolenou každoročně jako rodina jezdili k Boženiným rodičům na Moravu a jezdili tam také na Vánoce. S dětmi občas hráli karetní hry, ale většinu času trávili svůj volný čas odděleně. Stejně tak Božena a Bedřich měli každý své zájmy. Bedřich zahradu, králíky a slepice a Božena pletla a vyšívala. Bedřichovi připadá, že zahrada byl společný zájem všech. Božena tvrdí, stejně jako její otec Antonín, že jako rodina se moc nesešli a volný čas trávili každý zvlášť.

U Dany a Dalibora se sešli při víkendových obědech a občas při večeři, když byly jejich děti ještě malé. Nyní už se nesejdou. Na dovolenou jezdili většinou jen na chalupu a k Danině babičce na Moravu. Volný čas tráví Dana a Dalibor odděleně a žádné společné záliby neměli a netráví ho ani s dětmi. U Daniných rodičů se vždy sešli u nedělního oběda. V sobotu vždy uklízeli a nakupovali a poté šli na zahradu. V neděli po obědě si Daniny rodiče lehli a poslouchali pohádku v rádiu. Poté šli na zahradu a když přišli zpět, dívali se na film pro pamětníky, k tomu pili čaj nebo kávu a měli buchtu. Občas všichni s mladším bratrem hráli pexeso, pokud to šlo, tak se sešli

po obědě a povídali si. Dalibor s rodinou se sešli u jídla a volný čas trávili každý zvlášť a rodiče podle jeho názoru žádné záliby neměli, na dovolenou nikam nejezdili.

Denisa a David se s rodinou scházejí u oběda a u večeře, pokud děti nejsou na tréninku. Snaží se vždy sejít u kávy, při které si povídají a vše proberou. Na dovolenou jezdí každoročně k Denisině babičce a Moravu, ale i někam jinam po České republice. Volný čas tráví většinou každý sám, pokud nejedou společně na výlet. S rodiči se Denisa sešla u jídla, po kávě u nich se sourozenci seděla a povídali si. Jezdili také jako celá rodina na výlety. Volný čas trávili na zahradě, ale když se jim nechtělo, tak nešli. Davidovi rodiče se s dětmi sešli o víkendech u oběda, ale nepovídali si a nesešli se tak často, jako David teď se svými dětmi a manželkou Denisou. Na dovolenou nikam nejezdili. Volný čas s rodiči David netrávil, oni měli spíš zahradu a David fotbal a jeho bratr hokej.

Významné události a momenty rodiny

Antonín za významné události rodiny považuje Vánoce, kdy se u nich scházela celá rodina. Slavili se narozeniny a velká výročí, jako Antonínovy a Alžbětiny šedesátiny. Velkou rodinnou slavností bylo slavení zlaté a diamantové svatby, tedy padesát a později šedesát let manželství. Sešla se celá široká rodina. Významným momentem bylo samozřejmě také narození dětí. V Antonínově rodině se narozeniny příliš neslavily, Vánoce však slavili tradičně.

Božena za významné události považuje narození dětí, kdy podle ní měl manžel Bedřich největší radost z prvorozené dcery Dany. Mezi významné momenty rodiny patří podle Boženy i narozeniny a Vánoce. Když byly děti malé, jezdili na Vánoce k jejím rodičům na Moravu. Od rozvodu se již Božena s rodinou na významných událostech moc neseťkává. Pro Bedřicha jsou důležité rodinné momenty narození dětí, svatby, ale i pohřby. Významným dnem byl první školní den dětí. Přijel jeho otec (děda dětí), doprovodil je ke škole a děti dostaly papírový kornout plný sladkostí. Každý se musel před školou vyfotit. Toto Bedřich převzal a stejně tak jel vyprovodit svá vnoučata. V rodině Boženiných rodičů tak uvádí, že když žila ještě její matka, vždy

dbala na to, aby se rodina sešla. Více se slavily vždy kulatá výročí a narozeniny. Když byl Bedřich dítě, tak tyto momenty s rodinou většinou neprožíval.

Dana a Dalibor považují za významné události rodiny narození dětí, Vánoce a narozeniny dětí. Výročí svatby s manželem neslaví. Dana ráda vzpomíná na rodinné Silvestry u svého otce, kam jezdili, když byly její děti mladší. Dalším významným momentem je pro ni každoroční návštěva babičky na Moravě, kam jezdili Dana a její sourozenci již jako děti. Událost, na kterou ráda vzpomíná, stejně jako její otec Bedřich, byl první školní den, kdy je přijel vyprovodit děda a dal jim kornout plný sladkostí. Stejně tak to probíhalo při prvním školním dni jejich dětí. Pro Dalibora jsou Vánoce tradičnější, než je slavili s rodiči. Tam jejich průběh narušila pracovní směna jeho matky. Dana si vybavuje, že když slavili narozeniny, přijeli většinou i její prarodiče. Za významnou událost také považuje vysvědčení, se kterým jezdili za dědou, který je za něj odměňoval. Dále si vybavuje Vánoce, které, když byla menší, slavili u babičky na Moravě.

Denisa a David považují za významné momenty rodiny narození dětí, Vánoce a narozeniny. Každoročně si připomenou výročí svatby. I Denisa považuje za významný moment rodiny první školní den dětí, který probíhá stejně, jako když byla dítě ona sama. Přijel její otec, vyprovodil svá vnoučata do školy a dal jim papírový kornout plný sladkostí. Rodinné momenty slavili její rodiče stejně, jako ona se svou rodinou teď. Davidovi rodiče slavili tyto momenty většinou v rodinném kruhu.

Významné moment jsou pro všechny členy rodiny vesměs stejné. Pouze první školní den byl pro Denisu a Danu významnější než pro jejich partnery. Stejně tak každoroční návštěva příbuzných na Moravě.

Kariéra

Skoro všichni uvedli, že se nikdo na kariéru nezaměřoval. Božena si myslí, že je to proto, že v té době se prostě do práce chodit muselo a nebylo to o tom, aby se někdo zabýval kariérou. Jen Daně přijde, že na kariéře si zakládá Dalibor.

Vliv společnosti na rodinu

Antonín si myslí, že jejich rodinu ovlivnily především materiální podmínky, ale brali to tak, jak to je. Měli spíše starost o svá vnoučata a pravnoučata. V té době lidé vstupovali do manželství v mladším věku. Když ženě bylo víc než dvacet let a byla sama, už byla považována za „starou panu“. Zda to měli jeho rodiče jiné než oni, nedovede posoudit. U jeho dětí to bylo jednodušší v tom, že měli všichni zaměstnání. Blanka si vzala s manželem novomanželskou půjčku, která byla výhodná. Její manžel Bořivoj získal od podniku nevratnou půjčku. V té době byly půjčky výhodné v tom, že se neplatily úroky při druhém dítěti a nemuseli mít strach, že přijdou o práci a nesplatí ji. V dnešní době mu to přijde mnohem těžší.

Božena si myslí, že jejich rodinu doba nijak neovlivnila. Společnost na ně podle ní vliv neměla. Její rodiče to měli těžší v tom, že otec byl voják z povolání a matka byla na vše sama. Poté do jejich rodiny hodně zasáhla matčina nemoc. Dnešní doba jí přijde těžší v tom, že oproti dřívějšímu nejsou žádné sociální jistoty. Dříve všichni museli mít práci, dostali byt a byly výhodné novomanželské půjčky.

Bedřich si myslí, že jejich rodinu ovlivnil především alkoholismus manželky Boženy. V té době byly podle něj děti pořád v jeslích, ve škole nebo v družině. Bylo sociální zázemí, dostali půjčky a jídlo bylo levnější. Byli naučení, že se hodně šetřilo a nic se nevyhazovalo. Dnešní doba je podle něj „moc hrrr“. Když to porovná s dřívější dobou, dříve naháněli děti domů a nyní sedí u počítače a musí je vyhánět ven. Dnešní doba mu přijde složitější i v nejistotě práce. Všichni dříve měli jistotu práce a podniky platily studia za podmínky, že u nich budou 3 roky pracovat. Nyní po absolvování školy není jistota práce. Pokud si někdo vezme půjčku nebo hypotéku, nemá jistotu, že ji bude moct splácet. Kdykoliv může přijít o práci.

Dana se domnívá, že jejich rodinu společnost ovlivnila. Doba je podle ní dravější, ekonomicky náročnější. Ona sama pak nemá dostatek času na děti a je více ve stresu. Dobu jejího dětství ovlivnila společnost spíš pozitivně. Bydleli v paneláku a všichni rodiče se znali z práce a děti si mohly hrát více venku. Lidé si také neměli co závidět. Její rodiče to podle ní měli stejně těžké jako ona. Dnešní doba jí přijde oproti její těžší. Nejsou žádné jistoty.

Dalibor se domnívá, že dnešní společnost ovlivňuje především internet, počítačové hry a práce je náročná. Když porovná dobu, kdy zakládali rodinu jeho rodiče a kdy on, tak si myslí, že to vyjde nastejno. Doba je ovlivnila v tom, že si člověk musel dát pozor, kde co řekne, a lidé se přetvařovali. Bylo méně potravin a menší výběr, ale byla větší jistota práce a bydlení. Každá doba má svá úskalí. Dnešní doba mu přijde těžší. Bydlení a věci na děti jsou drahé a sociální jistoty nejsou.

Podle Denisy společnost na jejich rodinu vliv má. Věcem, které dělali oni, se dnes vysmívají. Snaží se, aby se jejich děti nenechaly ovlivňovat. V době, kdy Denisa vyrůstala, byla podle ní větší pohoda a víc se drželo pospolu. Děti byly venku více spolu a scházeli se spolupracovníci z práce.

David si myslí, že dnešní doba je jiná, než jak to měl on. Když zakládali rodinu, měli to snazší v tom, že byly sociální výhody, půjčky a jisté zaměstnání. Když si člověk vzal půjčku, věděl, že ji splatí. Špatné to bylo v tom, že to bylo v době přelomu, takže něco jiného se jim ve škole říkalo a něco jiného se dělo. Dříve rodiče neměli o děti takový strach, lidi k sobě měli blíž a byli upřímnější. Děti nejsou tolik venku, jsou na počítačích a venku není tolik bezpečno. Rodiče se bojí pustit děti ven. Jsou rozpory i v morálních hodnotách a směru, jakým se společnost vyvíjí. Dnešní děti musejí být tvrdší a „*hrát samy za sebe*.“ Je problém najít si dobrého kamaráda. Často spolu komunikují jen přes počítače. Lidi se dnes hodně „*honí za penězi*.“ I proto si myslí, že je jejich úkol vytvořit alespoň doma klid a pohodu, aby se člověk mohl vrátit domů a odpočinout si.

Rodiny dětí

Když Antonín porovná rodiny svých dětí, tak mu přijde, že jeho dcera Božena dělala vše stejně. Syn Bohumil s manželkou Blaženou se také snaží vše dělat stejně jako oni. Blažena se ve všem chce vyrovnat Alžbětě. Snaží se dělat vše spolu. Dcera Blanka a její manžel Bořivoj dělali vše jinak. Bořivoj k tomu nebyl podle něho vedený.

Když porovná Božena manželství svých dětí, tak si myslí, že dcera Dana to má těžké. Chodí do práce, stará se o děti a studuje dálkově vysokou školu. Manžel Dalibor

jí v ničem nepomůže. Manželství Davida a Denisi jí přijde dobré a má to lepší, než Dana. Se synem Danielem se nestýká, takže to nemůže posoudit.

Bedřichovi se nejvíce líbí uspořádání rodiny Davida a Denisy. Na všem se dohodnou, David jí pomáhá, nakoupí a uklízí spolu. U Dany je to podle něj rozbité. Dalibor jí s ničím nepomůže a podle něj je špatné, když jeden dělá vše a druhý kouká.

U syna Daniela vede domácnost jeho přítelkyně, ale neví, jak to funguje.

Zajímavé je, že mnoho členů rodiny považuje za vzorové manželství Antonína a Alžběty. Blažena, manželka syna Bohumila, se vždy chtěla vyrovnat své tchýni Alžbětě a uspořádání v jejich rodině. Stejně tak Daně, Denise i jejímu manželovi Davidovi připadá manželství Alžběty a Antonína ideální. David Antonínovi na jejich šedesátiletém výročí svatby řekl, že je obdivují.

Osamostatnění

Když se osamostatňovaly děti Antonína a Alžběty, tak se dcera Božena odstěhovala brzy kvůli studiu na střední škole. Syn Bohumil se ženil na vojně a jeho žena Blažena tedy bydlela u Alžběty a Antonína. Poté si koupili vedlejší dům. Blanka s manželem bydleli u Antonína a Alžběty dva roky a postavili si dům sami. Podle Antonína je doba, kdy se má dítě osamostatnit, individuální a záleží na každém jedinci, záleží na jeho protějšku a jak se domluví. Musí se domluvit na společné domácnosti, financích a být tolerantní. Za osamostatnění tedy považuje to, že se člověk usadí s partnerem nebo partnerkou.

Podle Boženy by se dnešní generace měla osamostatnit až tak ve dvaceti pěti letech, až dostuduje a najde si práci. Božena sama se musela osamostatnit brzy, protože již po základní škole se odstěhovala od rodičů do severních Čech, kde studovala.

Bedřich se od rodiny odstěhoval hned, jak dokončil vojnu, a bydlel na svobodárně. Podle Bedřicha by se mělo dítě osamostatnit, až bude zralé a bude mít příležitost. Osamostatnění ztotožňuje s partnerstvím. Podle něj by si partneři měli spolu zkusit nejprve bydlet a až poté se vzít.

Dana se osamostatnila hned v osmnácti letech, kdy ještě studovala. Vdala se, s manželem se odstěhovali a musela se o manžela starat. Podle ní je osamostatnění

individuální záležitostí. Záleží, kdy dostuduje, a mělo by se osamostatnit, až se o sebe dokáže samo postarat.

Dalibor se osamostatnil po ukončení vojenské služby. Podle něj by se dítě mělo osamostatnit po tom, co dostuduje, co nejdříve.

Dana se osamostatnila tak, že se přestěhovala ke svému partnerovi, kterého si později vzala. Podle ní by se děti měly osamostatnit ideálně do třiceti, až budou mít dostudované školy, seženou si práci a bydlení.

David se rozhodl osamostatnit se sám ve dvaceti pěti letech, kdy si pronajal byt. Dle jeho názoru se má dítě osamostatnit, až dokončí vzdělání, najde si zaměstnání, začne si vydělávat a až začne pociťovat tu potřebu.

7.4 Interpretace výsledků

Na začátku práce byly stanoveny výzkumné otázky, podle kterých byly stanoveny otázky do rozhovorů. Zde se snažím interpretovat dílčí poznatky a odpovědět na výzkumné otázky.

První výzkumná otázka zněla: **Měnily se role v průběhu generací?**

Role v rodině se měnily nejen v průběhu generací, ale jsou odlišné i v rámci jedné generační linie. Rozdílly jsou i v pohledu partnerů na role. Při porovnání starších generací s generací jejich dětí a vnoučat, jsou vidět známky změn, které se projeví ve více sférách rodinného života.

Druhá výzkumná otázka zněla: **Jak, v čem a z jakých důvodů se role měnily?**

Role se měnily ve více sférách. Měnilo se rozdělení mateřské a otcovské role v rodině a to především míra zapojení otce do péče o dítě. Důvody jsou různé, ať už je to snaha pomoci manželce, nebo nutnost kvůli pracovní době. Rozdílly způsobovala i společnost a doba, kdy se děti narodily. Měnila se totiž délka mateřské dovolené a tím i míra zapojení výchovných institucí. Při možnosti pouze krátké rodičovské dovolené, museli rodiče co nejdříve odejít do zaměstnání a péči tedy přenechat k tomu určeným institucím. Ve výchově dětí se povětšinou snažili rodiče přizpůsobit výchovu

společnosti, ve které vyrůstali. Rozdíly ve výchově byly vždy vědomé a to na základě negativní zkušenosti u svých rodičů. Měnilo se i rozdělení v tom, kdo bude mít jaký podíl na rozhodování. Tam, kde byla zřejmá výrazná převaha jednoho rodiče, se potomci snažili stejnému rozdělení vyhnout. Pověšinou se snažili o stejný podíl nebo přenechali rozhodování svému protějšku. Toto však neplatí úplně u všech členů rodin a mění se především pohledy členů rodiny. Někomu připadalo, že se rozhodovali oba společně, ale ostatním členům rodiny připadá, že právě on měl větší podíl. Při dělení práce zůstávalo rozdělení povětšinou stejné, jaké si děti převzaly od svých rodičů.

Třetí výzkumná otázka zněla: **Jaké jsou vzájemné postoje jednotlivých generací?** U všech respondentů platí, že převzali zkušenost od generace starší. Záleželo však na tom, zda byla pozitivní nebo negativní, a podle toho se pak rozhodli, zda ji budou napodobovat nebo ne. Starší generace pak posuzují ty mladší na základě své zkušenosti a porovnávají je se svým manželstvím. Mladší generace bere generaci starší jako vzorovou.

Čtvrtá výzkumná otázka zněla: **Jaký vliv mají tradice na rodinu a individuální volby životního stylu?**

Tradice se v rodině objevily, ať už byly vědomé nebo nevědomé. Byly závislé i na společnosti, které se podřizují. Objevovaly se společenské tradice, na které měla vliv především společnost. Mezi ně patří samozřejmost svatby při očekávání potomka nebo v dřívějších generacích to bylo hlavní slovo otce. V rodině jsou však zřejmé i individuální (specifické) tradice. Jsou to ty, které platí pouze pro rodinu, která figurovala ve výzkumu. Jako příklad může být již u třetí generace narození prvního potomka ve dvaceti letech, doprovázení vnoučat do školy nebo každoroční návštěva příbuzných na Moravě. Individuální volba životního stylu probíhala především na základě negativní zkušenosti. Ať už to byly traumatické zážitky, které je k tomu vedly, nebo jen nevyhovující situace. Dalším důvodem byla nutnost změn kvůli pracovní době.

8 Diskuse

Mateřská a otcovská role si prokazatelně prošla změnami. Otcovská role již není zúžena pouze na pozici živitele a formální výchovné autority. Dochází k posunu v péči o domácnost a muž má platný a reálný podíl na jejím chodu. (Vágnerová, 2007). Z odpovědí respondentů je zřejmé, že většina mužů se již zapojila do chodu péče o domácnost.

Péče o domácnost již není jen dominantou ženy, ale vzhledem k tomu, že žena chodí do práce, se muž zapojit do péče o domácnost musel. Je pravdou, že toto však neplatilo o všech rodinách. Jak již uvádí Singly (1999), situace, kdy jsou oba partneři zaměstnaní, není vždy podmíněna vyšší účastí muže na domácích pracích. I tento přístup k rozdělení práce byl zřejmý. V rodinách respondentů se objevily oba tyto přístupy. Posun se objevil i v péči o dítě. V literatuře se objevuje pojem „noví otcové“. Ti stojí po boku partnerek jako rovnocenní zaopatřovatelé dítěte. U mužů se objevuje posun v postojích, pokud jde o jejich podíl na výchově a udržování chodu domácnosti (Karsten, 2006). I tento přístup se u respondentů objevil. Otcové se starali o dítě již od raného věku dítěte. Přebalovali je, krmili a chodili s nimi na procházky. V některých rodinách však stále přetrvává tradiční model, kdy se matka plně věnuje péči o malé děti, zatímco otec se do výchovy dětí zapojuje až v pozdějším věku a plní především roli živitele (Sedláček, 2008). U některých respondentů toto rozdělení přetrvává.

Další změnou je přístup k výchově dětí. Při srovnání se schématem č. 1 (Čáp, 1997) zjistíme, že přístup k výchově dětí můžeme do tohoto schématu zařadit. Rozlišujeme zde čtyři stupně řízení – slabé, střední, silné a rozporné a tři stupně emočního vztahu k dítěti - záporný, střední a kladný. Porovnáním výpovědí respondentů s pozorováním bylo možné zařadit styl výchovy do schématu. Antonín byl vychováván silným řízením a záporným emočním vztahem k dítěti. Tato forma výchovy je dle Čápa nepříznivá pro vývoj dítěte. I proto se Antonín rozhodl vychovávat své děti jinak, než rodina jeho. Otec na ně byl přísný. Jeho dcera Božena byla vychovávána rozporným řízením a středním vztahem k dítěti. Tato forma způsobu výchovy je dle Čápa průměrná pro vývoj dítěte. Řízení bylo rozporné, protože se musela podřídit například tomu, kde bude studovat.

Jejich rodinu zasáhla matčina nemoc, rodinu narušila i vojenská služba otce a časté stěhování. Starala se o ně babička, ale ta je nevychovávala, spíše hlídala a starala se o domácnost. Emoční vztah k dítěti byl střední. Bedřich byl bezpochyby vychováván silným řízením a záporným emočním vztahem k dítěti. To je dle Čápa nepříznivé pro vývoj dítěte. Proto se rozhodl Bedřich své děti vychovávat jinak. Dětství měl plné traumatických zážitků. Vyplývá to z toho, že ho otec i matka týrali a většinu času ho ani neměli doma a nechávali ho u příbuzných. Dana a Denisa byly Boženou a Bedřichem vychovávány středním řízením a kladným emočním vztahem k dítěti. Tomuto způsobu výchovy odpovídá forma, která je příznivá pro vývoj dítěte. Otec kladl jejich potřeby nad svoje. Jak Denisa, tak i Dana vychovávají své děti stejně. Se středním řízením a kladným vztahem k dítěti. Dávají jim určitou volnost, ale jsou stanovené i hranice.

Respondenti uváděli změny, které jsou způsobené především dobou. Shodovali se na tom, že v dnešní době nejsou lidé již tak soudržní a nejsou již takové sociální jistoty, které byly v minulosti. Všichni uvedli, že jim k založení rodiny velice pomohla tehdy výhodná novomanželská půjčka. Právě socio-ekonomické příčiny jsou dnes důvodem trendu odsouvání mateřství na pozdější dobu z důvodu nízké státní podpory rodinám, která se projevuje ekonomickou nejistotou rodiny. (Kocourková a kol., 2002). S tímto názorem se ztotožňují a potvrdili mi ho i respondenti. Dalším dobovým prvkem byla možnost svobodárny. Nabízela mladým lidem, kteří se chtěli osamostatnit, odstěhovat od rodičů a neměli partnera nebo bydlení, možnost ubytování. Dalším dobovým charakterovým rysem byla vojenská služba. Byla problémová v tom, že „odtrhovala“ otce od rodin. Od počátku 70. let byly mladým lidem vytvářeny takové podmínky, které usnadňovaly založení rodiny a péči o děti i při zaměstnání obou rodičů. Součástí sociálního systému byly výhodné nízkouročné novomanželské půjčky, prodlužující se mateřská dovolená a rozvinutá síť jeslí, mateřských škol nebo družin. S tímto se všichni respondenti ztotožňují (Kocourková a kol., 2002).

Většina z nich také uvedla, že osamostatnění dětí je dnes podmíněno dokončením studia, získáním vhodné práce a bydlení. I kvůli tomuto se uzavírání manželství a první dítě odsouvá na pozdější dobu.

Další trend postmoderní společnosti, který uvádí Možný (2002), je dvoukariérové manželství. Tento trend se v rodině nepotvrdil.

Trend, který jeden respondent podporoval a doporučoval, bylo nesezdané soužití. Podporoval to proto, že si partneři spolu zkusí bydlet a doopravdy se poznají, než se vezmou. Nesezdané soužití může sloužit jako prostředek přípravy na soužití v párovém vztahu a může pomoci k odpovědnější volně partnera pro založení rodiny (Rabušic, 2001).

Každá rodina udržuje vazby mezi svými členy a udržuje si svou tradici. Rodiny si ze svých tradic vybírají (Matoušek, 2003). Rodinné rituály zpřítomňují hodnoty a tradice oproti rituálům celospolečenským, nepotřebují tak dlouhou dobu neměnnosti (Gjuričová a Kubička, 2003). Přenos můžeme rozdělit na vědomí a nevědomí (Tóthová, 2011). V rodině se objevují rituály, které byly ovlivňovány společností, mezi které patří to, že když rodiče čekali dítě, bylo nutností se vzít. Objevily se i specifické tradice, které jsou platné jen pro tuto rodinu. Mezi ně patří i to, že již po třetí generaci se první dítě – děvče narodilo matce ve dvaceti letech a poté měla vždy ještě dvě další děti – dívku a chlapce. Tradice si přináší pouze jeden partner a pro druhého jsou nové. Je tedy nutné si ustanovit, jak to bude probíhat v jejich rodině. Pro tuto rodinu byl významnější, než pro jejich partnery, první školní den.

Ne všechny tradice rodiny převezmou. Mohou se objevit skutečnosti, kterých se jedinec nechce držet a díky kterým se rozhodne pro individuální volbu životního stylu. Pokud je toto rozhodnutí svobodné, vyplývá to většinou z jeho zkušeností a z toho, že mu předešlé uspořádání nevyhovovalo. Příklad tohoto rozhodnutí je vidět na respondentovi, kterého rodiče týrali. On sám se rozhodl vše dělat naopak a nikdy nechtěl, aby jeho děti trpěly tak, jako trpěl on. Stejně tak, když respondent odsuzoval pasivní postoj matky a nadřazenou roli otce, rozhodl se, že v jeho manželství bude vše jinak. S manželkou chtěl o všem rozhodovat společně a většinu rozhodnutí nechával na ní. Naopak je vidět, že pokud generace vyhodnocovaly model rodiny pozitivně, snažily se tomu pak vyrovnat. Většinu respondentů vyhovovalo, pokud vše rozhodovali spolu.

Závěr

Tématem mé bakalářské práce byla: Mateřská a otcovská role v rodině: rodinné tradice a trendy změn v mezigeneračním srovnání. Toto téma jsem zvolila proto, že se týká běžné populace, a poznatky, které z práce vyplývají, jsou zajímavé i pro mne osobně. Dalším důvodem bylo, že mě zajímalo, jaké změny se odehrály v dřívějších generacích, když v podstatě já sama jsem generací nejmladší, a zajímal mě tedy vývoj nových trendů a porovnání s tradicemi.

Teoretická část se věnuje rodině, jejímu vymezení, vývoji, funkcím a formám uspořádání rodin včetně alternativních soužití. Jsou zde nastíněny i proměny rodiny, které nastaly v postmoderní společnosti. Poslední kapitola je věnována mezigeneračnímu přenosu ve vztahu ke vzorcům a rolím.

Informace jsem čerpala ze zdrojů, které se týkaly historie rodiny a vývoje rodiny v postmoderní společnosti. Dále jsem využila literaturu, která se zabývala psychologii rodiny, sociologií rodiny a rodiny ve vztahu ke společnosti. Další informační zdroje se týkaly mateřské a otcovské role. Použila jsem i literaturu, která se týkala mezigeneračního přenosu.

Empirická část byla stavěna na výzkumu, který byl koncipován jako intenzivní kvalitativní sonda. Sběr dat probíhal formou polostrukturovaných rozhovorů se zástupci třech generací jedné rodiny – mé vlastní. Cílem práce bylo retrospektivně sledovat proměny chápání mateřské a otcovské role v rámci tří generací, zjistit, zda se role v průběhu generací nějak měnily, a zjišťovat vzájemné postoje jednotlivých generací. Dalším dílem bylo zjistit vliv rodinných tradic, individuální volby životního stylu. Pro výzkum jsem si vybrala svou rodinu proto, že splňovala základní předpoklady. Mělo to i svá pozitiva, především v tom, že nebylo nesnadné navodit oboustrannou atmosféru důvěry a již jsem respondenty znala jako „osoby v rolích“.

Z výzkumu vyplynulo, že role se měnily ve více oblastech. Měnilo se pojetí mateřské a otcovské role a to především v zapojení otce do péče o dítě. Na změny měly vliv i celospolečenské faktory, jako je například délka rodičovské dovolené a měnící se podíl institucionální péče. Důvodem pro individuální změny byla často negativní nebo

dokonce traumatizující zkušenost. Na rodinu mají vliv tradice, které se příslušníci následujících generací buď rozhodli dále dodržovat, anebo na základě zkušenosti dali přednost individuální změně životního stylu. V rodině se objevovaly jak nové společenské trendy, mezi které patří samozřejmé zaměstnání ženy a zapojení otce do domácnosti a dřívější péče o děti, tak i tradiční přístup, kdy otec plní především roli živitele a matka se stará o domácnost a děti. Vliv na výchovu dětí mělo i to, jak byli respondenti sami vychovávaní. Potvrdilo se, že pokud byl respondent vychováván nepříznivě, sám se na základě negativní zkušenosti rozhodl vlastní děti vychovávat jinak. Respondenti dále uváděli silný vliv společnosti na rodinu. Právě to, že společnost silně ovlivňuje rodinu, způsobuje stále přizpůsobování se jí a tím i opouštění tradic. Vznikají tak nové trendy.

Provádět výzkum s vlastní rodinou a vést a analyzovat tématické rozhovory s příbuznými, pro mě byla zajímavá zkušenost. Bylo nezvyklé, být se svou rodinou v roli tazatele – výzkumníka. Cítila jsem se trochu rozpačitě, když jsem jim měla pokládat otázky, ale zároveň mi to, že jsem respondenty znala, velice usnadnilo přenést se přes počáteční nervozitu. Podobný projekt jsem dosud neřešila a rozhovory se stanoveným systémem otázek nevedla, takže to, že probíhaly na neformální úrovni, pro mě bylo příjemné. Bylo pro mě zvláštní ptát se na skutečnosti, které jsem v podstatě svým způsobem věděla, ale cílem bylo dozvědět se názor členů rodiny, jejich autentické podání. Souhrnná analýza jejich odpovědí mi umožnila zjistit více, než by si mysleli, že mi oni sami řekli. Jak já, tak i moje rodina jsme se shodli, že díky výzkumu jsme si uvědomili věci, nad kterými nikoho nenapadlo se zamyslet, nebo mě nenapadlo se na ně zeptat. Než jsem začala realizovat rozhovory, obávala jsem se, že se mohu od rodiny dozvědět něco, co by mě mohlo zarazit, ba přímo šokovat; zda i naše rodina nemá nějaké „kostlivce ve skříni“. Avšak má rodina je rodina velice sdílná a většinu informací jsem již, i když v jiném rozsahu, věděla. Při prezentaci a interpretaci výsledků pro mne ale bylo přesto náročné udržet si nestranný odstup. Nebylo snadné psát o svých příbuzných jako o neznámých osobách. Obecné společenské trendy se ale vždy odehrávají jako posloupnost příběhů konkrétních lidí. Tento výzkum mi přenesl nejen to, že jsem si mohla uvědomit rodinné tradice a trendy, ale pomohlo mi to rodinu ještě

více poznat a vidět věci z jiných úhlů. O mnoho věcí jsem se nezajímala a ani mě nenapadlo se nad nimi zamyslet. Přimělo mě to také zamyslet se nad tím, jak bych v budoucnu chtěla mít rozdělení rolí ve své rodině, co bych si chtěla od rodiny převzít a co bych naopak opakovat nechtěla.

Seznam informačních zdrojů

- ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7066-534-3.
- ČERMÁKOVÁ, Marie a Hana MAŘÍKOVÁ. *Proměny současné české rodiny: (rodina-gender-stratifikace)*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2000. ISBN 80-85850-93-1.
- ERIKSON, Erik H. *Dětství a společnost*. Praha: Argo, 2002. ISBN 80-7203-380-8.
- GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85605-28-7.
- GILLERNOVÁ, Ilona, Vladimír KEBZA a Milan RYMEŠ. *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2798-1.
- GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA. *Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy*. Praha: Grada Publishing, 2003. ISBN 80-247-0415-3.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- HORSKÁ, Pavla, Milan KUČER, Eduard MAUR a Milan STLOUKAL. *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-011-X.
- KARSTEN, Hartmut. *Ženy – muži: genderové role, jejich původ a vývoj*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145-X.
- KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 1995. ISBN 80-85850-06-0.
- KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha: Orbis, 1962.
- KRUPKOVÁ, Jaroslava. *Tradice a Etnografie: K úloze tradice ve vývoji kultury*. Praha: Karolinum, 1991.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.

- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003. ISBN 80-86429-19-9.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina: mýty a skutečnosti*. Brno: Blok, 1990. ISBN 80-7029-018-8.
- MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. ISBN 978-80-86429-87-8.
- MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2002. ISBN 80-86429-05-9.
- NOVÁK, Tomáš. *O otcovské roli: Význam otce v rodině*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4498-8.
- NOVÁK, Tomáš. *Vztah otce a syna*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2079-1.
- NOVÁK, Tomáš a Marta HARGAŠOVÁ. *Předmanželské poradenství*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1730-2.
- OAKLEYOVÁ, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-403-6.
- RABUŠIC, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2001. ISBN 80-86429-01-6.
- REICHEL, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-80-7.
- SINGLY, François de. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-249.
- SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 3. vyd. Portál, Praha, 2012. ISBN: 978-80-262-0217-2.
- SMEJKAL, Vladimír a Hana SCHELOVÁ BACHRACHOVÁ. *Lexikon společenského chování*. 5. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3649-5.
- STRAUSS Anselm a Juliet Corbinová. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X.

- TÓTHOVÁ, Jana. *Úvod do transgenerační psychologie rodiny: transgenerační přenos vzorců rodinného traumatu a zdroje jeho uzdravení*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-856-2.
- TYLLNER, Lubomír a Zdeněk UHEREK. *Kultura – společnost – tradice. Soubor statí z etnologie, folkloristiky a sociokulturní antropologie I.* Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2005. ISBN 80-85010-71-2.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.
- ZOJA, Luigi a Petr PATOČKA. *Soumrak otců: archetyp otce a dějiny otcovství*. Praha: Prostor, 2005. ISBN 80-7260-145-8.

Internetové a jiné zdroje

- ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33, s. 1097. Dostupné také z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/NOZ_interaktiv.pdf
- ČESKO. Zákon č. 115 ze dne 26. ledna 2006 o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákon. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 38. Dostupné také z: <http://www.mvcr.cz/clanek/uzavreni-registrovaneho-partnerstvi.aspx>
- Český statistický úřad. *Rozvodovost*. [online]. 2014 [2015-03-12]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/20554223/130069-14_3.pdf/ee1ceda6-f69f-411e-9005-fb15d92a56f4?version=1.0
- DUDOVÁ, Radka. Rozporuplné diskursy otcovství. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. [online]. 2006, roč. 7, č. 2 [cit. 2015-02-02]. ISSN 1805-7632. Dostupné z: <http://www.genderonline.cz/cs/issue/6-rocnik-7-cislo-2-2006-feminismus-v-praxi/53>

- KOCOURKOVÁ, Jiřina a kol.. *Populační politika – ano či ne: sborník textů*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002. Ekonomik, právo, politika; č. 21/2002. ISBN 80-86547-19-1. Dostupné z: <http://cepin.cz/docs/dokumenty/sbornik21.pdf>
- Markus Anton a Ivana Václavíková. Muži vs Ženy: kdo si žije líp? *Psychologie dnes*. 2012, č. 10, s. 13 – 15. ISSN 1212 9607
- *Národní zpráva o rodině*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004. Dostupné z http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf
- Rovné příležitosti. *Aktivní otcovství aneb tátové na mateřské*. Brno: NESEHNUTÍ, 2007. Dostupné z: <http://www.rovneprilezitosti.cz/oldweb/admin/upload/0a348316d1/f3f8af4969.pdf>
- KOHOUTEK, Rudolf. Rodové studie. In: *Psychologie v teorii a praxi* [online]. 2009-10-10 [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/0912/3>
- SEDLÁČEK Lukáš a Kateřina PLESKOVÁ. *Aktivní otcovství*. Brno: Nesehnutí, 2008. ISBN 978-80-903228-9-1. Dostupné také z: <http://www.tatadoma.cz/download/aktivni-otcovstvi.pdf>
- VÍTEČKOVÁ, Miluše a BRABCOVÁ Iva. Nesezdané soužití – součást proměny rodiny (přehledová studie). *Kontakt*. [online]. 2010, roč. 7, č. 4 [cit 2015-02-23]. ISSN 1212-4117. Dostupné z: <http://casopis-zsfju.zsf.jcu.cz/kontakt/administrace/clankyfile/20120423193745659169.pdf>
- Výchova v rodině. In: *Kde jsi táto?* [online]. 2015 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <http://www.kdejsitato.cz/rodina/vychova-v-rodine.html>

Seznam schémat:

Schéma č. 1: Způsob výchovy v rodině vyjádřený modelem dvanácti polí	16
Schéma č. 2: Diagram rodinného rodokmenu.....	36

Přílohy

Seznam příloh

Příloha č. I:	Polostrukturovaný rozhovor č. 1
Příloha č. II:	Polostrukturovaný rozhovor č. 2
Příloha č. III:	Polostrukturovaný rozhovor č. 3
Příloha č. IV:	Polostrukturovaný rozhovor č. 4
Příloha č. V:	Polostrukturovaný rozhovor č. 5
Příloha č. VI:	Polostrukturovaný rozhovor č. 6
Příloha č. VII:	Polostrukturovaný rozhovor č. 7

Příloha č. I

Polostrukturovaný rozhovor č. 1

Antonín

Vzpomínáš si, jak jste se s Anežkou seznámili?

„Náhodou. Já jsem přišel sem do Lednice do školy a připravovali jsme Mikulášskou a já jsem dělal organizačního referenta ve Svazu mládeže, tak se kolem mě holky točily a vždycky některá do mě vrtla a já jsem se ošil. Anežka to zkusila a já jsem se jenom vohlídl a nic. Tak jsme spolem kamarádili do toho konce května. Vždycky jsme se kamarádili kluci a holky a vždycky jsme šli k nim, to se třeba tancovalo u gramofonu. Spolem jsme nikde nechodili sami, vždycky jsme byli s tou partou. To bylo tak čtyři kluci a čtyři děvčata a ta děvčata kamarádila spolem a my taky spolem. My jsme bývali v jedné místnosti na internátě. Tak sme se spolem bavili a tak jsme se seznámili. Hlavně co nás srazilo tak dohromady, bylo to, že do nás začali vrtat jedni a druzí rodiče. Naši byli tak založeni již od první republiky, že byli něco. Poněvadž otec byl financ a matka byla paní a oni to v sobě měli ta vžitý, že se jako kastrovaly ty rodiny. My jsme něco víc a vy jste něco víc. Tenkrát já jsem se kamarádil s holkou z hospodářství. Její otec byl sedlák. Ze sedlákem to nebylo možný. Oni pak proti nám začali bojovat, jako že nesmíme, a tak jsme se dali spolem dohromady proti nim.“

Anežčini rodiče se k tomu taky tedy stavěli negativně?

„Tak Anežčiny rodiče se nás spíš zastávali. Nebo alespoň její otec, matka byla na vahách. Ta byla taková, kam vítr tam plášt'. Když tady byli naši, tak souhlasila se všetkým. A já jsem tady potom zůstal na praxi v červnu a naivně jsme si mysleli, že když spolem budeme něco mět, tak hned budeme chovat. Tak jsme postavili rodiče na to, že budeme chovat, že se musíme vzít. Naši to nezežrali, ty byly pořád proti, ale Anežčina matka, tak ta už byla pro. Byla to její dcera. Já už jsem tady vostal ty prázdniny, už jsem domu nejel a potom když jsme zvali na svatbu, tak z mojí rodiny nikdo neměl čas. Tak jsem použil kluků ze školy, co byli kamarádi, že mně svědčili a maminka nakonec přijela na svatbu, ale v černém. Byla akorát na obřadu a hned se sebrali a jeli s bratrem domů. Otec ten se vůbec nedostavil a chtěli mě vydědit, a tak dále a pak se ztratily na chvíli

kontakty. Až pak když byl Bohumil na světě, za tři nebo čtyři roky. Já jsem byl povolanej do armády, tak jsem vyšel jako poručík ze základní služby, tak už jsem měl uniformu, už jsem byl něco u nich.“

Co si od toho vztahu očekával?

„No vlastně my jsme neočekávali nic, že budeme budovat statky nebo tak. My sme se měli rádi a spolek nám bylo dobře. Tak jsme to brali takhle. Neměli jsme žádný plány, brali jsme to normálně, jak život šel. Po svatbě jsme měli možnost získat domek tady, tak jsme začali hospodařit spolek.“

A když jste se pak vzali, co jsi od toho očekával?

„No chtěli jsme hned rodinu, ale čekali jsme na ňu dva roky. My jsme nějak neplánovali rodinu. Tak se to stalo, tak jsme byli šťastní, že budeme kompletní rodina. My jsme se viděli jeden v druhym. Ze začátku to naše soužití bylo tak dost na hraně. My když jsme se vzali, tak jsme se vlastně poznávali. Vždycky byly nějaký třenice, ale my jsme se spolek nehádali, jen jsme si vyměnili názory a za pět minut jako kdyby nic nebylo.“

Takže jsi od toho ani žádná očekávání neměl?

„Ne, my jsme to brali, jak ten život šel.“

Jak bys Anežku charakterizoval? Kdybys ji měl popsat někomu, kdo ji nezná, jaká byla?

„Ona byl přátelská, neuměla nikomu ublížit. Veselá, ráda se bavila, ale i zodpovědná. Byla osobnost. Nikdo si na ňu nedovolil. Já jsem naproti tomu protichůdnej, já jsem váhovej střelec, jak říkám.“

A bylo něco, v čem jste si nerozuměli?

„Normálně jsme si rozuměli ve všem. Akorát mezi náma vznikly třenice a to bylo, že se mezi nás chtěl někdo míchat. Alžběta, to byla taková důvěřivá osůbka, hlavně k její rodině. Když byla v těch třiceti nemocná, tak se o děti pomáhala starat její mamka, ale jen co jsem byl v práci, jakmile jsem se vrátil, tak mi dala děcka a dělej si, co chceš. Když jsem došel z noční, tak jsem měl třeba malou Blanku na starosti a to byl capart, té byly dva roky. Ona její matka neuznávala, že někdo nemůže. Já když jsem byl u armády, tak tam nešlo říct nejdu. Prostě byl nástup a hotovo. Já, když to tak předběhnu, tak jsem se s Alžbětou třikrát loučil, že vždycky utekla hrobařovi z lopaty. Jedno období jí bylo

hodně zle, to byla víc v nemocnici než doma. Tak jsem řekl, že takhle to dál nejde, protože tam jsem dělal na směny. Tak jsem využil možnosti, tady jeden sháněl zootechnika do statku, takže jsem nastoupil tady a byl jsem doma. No ale jak jsem dělal tam, tak jsem dělal i s ženským a Alžbětina matka začala něco roznášet a nakonec to dopadlo tak, že jsem rodinu opustil a šel jsem do Třebíče, našel jsem si tam práci, ale pak jsme si to všechno vysvětlili a dali jsem se zase do kupy. Zařídili jsme si zahradu a dělali jsem všechno spolu. My jsme žili jeden pro druhého.“

Takže u vás to bylo komplikované tím, že Alžběta byla často v nemocnici a ty jsi byl vojákem z povolání a prý jste se často stěhovali?

„No když jsem byl u armády, tak byla obrana státu a my jsme se třikrát do roka stěhovali. No já jsem nebyl pro to, abychom žili na dvě strany. Já jsem vždycky hleděl na to, aby byla rodina pohromadě. Akorát jednou, když jsem byl převelený na Slovensko, tak Boženka měla jít zrovna do první třídy. Já podle mojich zkušeností, protože já sem začínal školu na Slovensku a pak jsem přišel sem a všechno se mi pletlo, po r jsem psal měkký i. Tak jsme to udělali tak, že Božena chodila tady do školy v Lednici. Ale každý víkend jsem žádal o opuštění posádky, že jedu za dcerou.“

A ve vaší rodině, o co si se staral ty a o co Alžběta?

„Tak těžkou práci jsem měl na starosti já. Alžběta vaření, do toho jsem se jí nepletl a děcka měla taky na doзору, ale teda jenom co byla doma. Samozřejmě, když bylo potřeba, tak o auto jsem se taky staral já. Mezi náma byla shoda, že když jsme se na něčem domluvili, tak to nikdo neporušil.“

A staral ses o děti, když byly ještě hodně malé, miminka?

„No s Boženou jsme většinou, když byla mimino, válčili spolem. Božka měla 1 rok, když já jsem nastupoval vojenskou službu. Ten začátek, to jsem pomáhal Alžbětě se všetkým. Bohumil se narodil, co jsem šel na vojnu, a toho jako mimino jsem ho nezastihl. O ten rok jsem přišel později, takže to nejhorší zastihla Alžběta. Ona byla s dětma doma, protože pracovat nemohla. Měla nejdřív částečnej invalidní důchod. Ona pracovala než byla Božena ve spořitelně, to já jsem byl na vojně a potom dostala už plnej důchod.“

Co pro tebe bylo důležité zajistit pro rodinu?

„Abychom žili trochu na úrovni. U nás to bylo ztížené s tím, že byl vlastně jeden příjem.“

A nějakou hodnotu, něco nemateriálního charakteru?

„No tak hlavně aby byla rodina pohromadě. No stalo se akorát to, že když se Božena rozhodovala kam jít, tak se pořád nemohla rozhodnout kam jít. A byla tady Alžbětina sestra a ty bydleli v Chomutově a dělali na letišti, tak že jí tam seženou dobré zaměstnání. Třeba Bohumil, ten to měl jasné, ten chtěl být truhlář, tak zůstal tady. Takže ta odešla z domu brzy. Ona nám to dodnes ale vyčítá, že jsme se jí chtěli zbavit. My jsme ale taky nechtěli, aby tady měla starosti s Alžbětou. Ona tu její nemoc taky moc dobře nenesla, hlavně když byla starší. Tak šla na soustružnici.“

Kdo měl jaký podíl na rozhodování?

„My jsme se na všeckým domluvili společně. Všechno si prošlo mým nápadem a jejím nápadem a vyšel nám z toho kompromis. Ke konci jsem to dělal tak, že jsem něco nadhodil a ona s tím buď souhlasila nebo ne. Pak už jsem jí nechal rozhodovat. Já jsem se ale necítil vůbec uražený.“

O financích rozhodoval kdo?

„Alžběta. Já jsem jen peníze přinesl domů a víc jsem se o ně nestaral. Když jsem potřeboval peníze, tak jsem jí řekl, chci na to a na to a bylo to.“

A na dovolené jste nejezdili.

„My jsme nikde nejezdili, protože to nedovoloval zdravotní stav Alžběty.“

Řekl bys, že byla vaše rodina soudržná?

„Já bych řekl, že jsme byli docela soudržní.“

Scházeli jste se u něčeho pravidelně?

„No v rámci práce to šlo blbě skloubit. Já jsem dělal dva dni dvanáctku a dva dni volno. Ale když to šlo, tak jsme se sešli. Tak to bylo, než se všichni oženili a vdali. Každoročně jsme se ale scházeli o prázdninách. To k nám jezdí celá rodina. Jinak jsme se moc nescházeli.“

Jak to vypadalo při významných událostech ve vaší rodině?

„No třeba o Vánocích se u nás sešla vždycky celá rodina. Když byly děti ještě malé, tak jsme stavěli Betlém, zdobil se stromeček, udělala se večeře. Tak jako normálka.“

A nějaká výročí jste slavili?

„No slavili jsme i s tou širší rodinou, když nám bylo šedesát a potom padesát let spolem a šedesát let spolem.“

Měli jste s Alžbětou nějakého společného koníčka?

„To byla vždycky zahrada, kytičky, ovoce a zelenina. Tam jsme byli vždycky spolem. Mě bavilo spíš to chovatelství a Alžbětu taky, pokud to vynášelo. Když byly slepice a byly vajíčka. Já jsem měl třeba ty okrasný ptáky a to ju zase moc nebavilo.“

A měla Alžběta taky nějaký svůj koníček?

„Jako mladá háčkovala a pletla.“

A s dětmi jste trávili volný čas?

„Oni trávili všechnen čas venku.“

Když se děti stavěly na vlastní nohy, jak to probíhalo?

„Božka, ta jak jsme říkal, šla do Klášterce, Bohumil se ženil, když byl jako voják, tak Blažena byla u nás a Bohumil nechtěl jít nikam daleko a náhodou zrovna prodávali barák vedle. A pomáhal jsem tam jim všechno předělat. Vždycky to šlo přes nás. Blanka stavěla s manželem, tak u nás bydleli dva roky.“

Přijde ti, že se některé z dětí víc podobá době?

„Mně přijde, že Božena. Bohumil to je zase celá Alžběta. Ta když si něco usmyslela, tak to muselo být už včera. A oba byli takoví puntičkáři.“

Myslíš si, že tu vaši rodinu ovlivnila doba, kdy jste vyrůstali?

*„Akorát materiální podmínky na to měli vliv. Jinak jsme to brali, že to je, jak to je. My jsme spíš měli starost o vnoučata a pravnoučata, jak se budou mět. Za nás to nebylo.“
My jsme věděli, že když chceme dělat, tak práci máme.“*

Řekl bys, že je to dnes jiné, než jste to měli vy?

„No určitě těžší. Když vezmu náš začátek, tak my jsme se vzali a když jsme chtěli být spolu, tak jsme měli možnost si vzít novomanželskou půjčku, na každý dítě se smazalo

pět tisíc. Úroky se už taky neplatily při druhém dítěti a to všechno se strhávalo z platu, takže ty peníze si neviděla a počítala jsi s tím, co jsi dostala.“

A tvoje děti?

„No ty to měli o to lehčí, že vždycky oba dělali, oba měli příjem a oba měli možnosti. Blanka stavěla, Bohumil si dělal všechno sám s mojí pomocí. Blanka, ty měli novomanželskou půjčku, pak nevratnou od podniku, že tam podepsal smlouvu na deset let. No teď je to problém sehnat peníze. Jednou se zadlužíš a máš strach, abys nepřišla o práci. O to je to horší.“

A jak to měli v rodině uspořádané tvoji rodiče? Kdo se o co staral?

„Maminka, ta byla doma, ta se starala o domácnost a všechno doma. Otec jak byl státní zaměstnanec, tak jsme museli žít na úrovni. Museli jsem mít služku a maminka byla tenkrát paní. Abych řekl, kdo se mně víc věnoval, to nemůžu říct. Otec byl kápo, co řekl, tak to se dělo, a maminka poslušná paní. Ta neměla svůj názor na nic. Tenkrát to tak bylo, tak byli vychovaní. U Alžběty tam se zase o všechno starala a hlavní rozhodování měla její matka. On nebyl věčně doma, tak to bylo všechno na ní. U nás zase rozhodoval o všem otec.“

A jezdili jste někam na dovolenou?

„Neexistovalo. Za války to ani nešlo. Jen každou nedělu jsem chodil na ryby. Po válce jsem šel pracovat jako financ do Mikulova, takže zase nebyl čas někam jezdit.“

A scházeli jste se u něčeho jako rodina pravidelně?

„No u jídla, když nebyl tatínek doma, tak se nejedlo. Ryby se chodily chytat proto, že nebylo maso. Ale jezdili jsme každou nedělu. To bylo zásobování pro rodinu na celý týden, aby bylo co vařit.“

Myslíš si, že to tvoje dětství ovlivnila doba, kdy jste vyrůstali?

„Já myslím, že jo. My jsme vyrůstal za války a půlku rodiny jsme měli v koncentráku a nechtěli jsme, aby nás našli.“

Volný čas jste trávili dohromady?

„Ne. Rodiče ty byli spolem a my taky.“

Jak bys řekl, že vás vychovávali tvoji rodiče?

„Cukr a bič. No byli přísní. Všechno muselo být akorát, nesmělo se odmlouvat, otec byl přísněj. Když nebylo po jeho, tak nastoupil pásek.“

S kým z rodičů si vycházel víc?

„Možu říct, že když jsem byl mladší, tak jsem byl víc na mamku, ale potom tak v těch šestnácti až osmnácti jsem odsuzoval oba. Otec řekl ne a mamka vždycky sklapla a nic. Pro mě byla žena nedotknutelná. Abych ju oslovil nebo se jí nějak dotkl. U nás spíš iniciativa byla na Alžbětě. My jsme se na všem vždycky dohodli a oba jsme řekli svůj názor.“

Přijde ti, že jsi svoje děti vychovával tak, jako rodiče tebe?

„Ne. Já jsem vždycky vyžadoval od děcek pravdomluvnost. Ať mi řeknou pravdu, ať je jaká chce. A já jsem vždycky spíš domluvou než rukou.“

V rodině tvých dětí, vidíš, že dělají něco stejně jako vy?

„Já nevím, jak to dělá Božena, ale Bohumil, ty dělají všechno stejně. Blažena pořád vidí Alžbětu a ta chce všechno dělat stejně. U nich vidím, že to vedou všechno tak, jak jsme to vedli mi. Všady spolem. Vona s ním v dílně. Všady spolem. Blanka, tak ty to takhle nedělali. Ale Bořivoj ten k tomu tak nebyl vedej. Blažena, ta se tak přizpůsobila, že se inspirovala spíš Alžbětou.“

Kdy by se podle tebe měly děti osamostatnit?

„To je těžký a záleží na každém jedinci. Poněvadž nezáleží jenom na jednom z nich, ale záleží, jakej protějšek poznají, a myslím, že by to záleželo na společné domluvě. Musijou si uvědomit, že se musejí na hospodaření domácnosti společně podílet. Udělat si společnou kasu a na všem se domluvit a vzájemná tolerance. Ne jednoho podceňovat. Aby si rozuměli a dovedli si to vyříkat. V dnešní domě se dostaneš do různých situací a je lepší, když o tom všichni vijou, ať ten druhý pak nezírá. To jsou pak ty neshody. A řešit všechno dobrý i špatný společně. Musí být vzájemné porozumění.“

Příloha č. II

Polostrukturovaný rozhovor č. 2

Božena

Vzpomeneš si, jak jste se s Bedřichem seznámili?

„Seznámili jsme se v práci. Oba jsme dělali na stejném provozu.“

Co si od toho vztahu očekávala?

„Asi nic podstatného.“

A když jsi s ním chodila, myslela sis, že to bude vztah napořád?

„No myslela jsem si, že nám to vydrží dýl. My jsme spolu vlastně rok žili, než jsme se vzali.“

Co si očekávala od manželství?

„Brala jsem to jako, že to tak musí být, musí to tak zůstat. My jsme spolu rok žili, pak jsem otěhotněla, takže tam byla ta nutnost se vzít. Máma nikdy nebrala, že bychom spolu žili a měli dítě a nebyli jsme oddaní.“

Takže jste se vzali hlavně kvůli dítěti?

„Jinak bychom se tenkrát ještě nebrali. Možná bychom se rozešli, nebo bychom se vzali později. To ale nepřicházelo v té době v úvahu, abychom se nevzali, když jsme měli dítě.“

A co jsi očekávala od manželství?

„Určitě jsem čekala to, že se budu mít o koho opřít a nebudu v životě sama. Protože jsem žila daleko od rodičů, daleko od sourozenců a chtěla jsem mít někoho, ke komu budu mít nejbliž.“

A naplnila se ta očekávání?

„Na nějakej čas jo.“

A je něco, co jsi čekala, že to tak bude, a nesplnilo se to?

„Mně se to, co jsem si přála, splnilo.“

Jak bys Bedřicha charakterizovala?

„No, podle mě byl zodpovědněj, dovedl pomoct, veselej. Vstřícný k lidem.“

A bylo něco, v čem jste si nerozuměli?

„No, když nemusel, tak bylo všechno na mě. Jen když ho to dotlačilo, že já jsem byla v práci, tak se o ty děti a o domácnost postaral.“

O co všechno ses starala ty a o co Bedřich?

„Já jsem se starala o všechno, on jen o zahradu. Jinak jako domácnost, děti to jsem měla na starosti já. Jen když jsem nebyla doma, nebo jsem byla v nemocnici, tak se musel postarat.“

A byla jsi s dětmi na mateřské dovolené?

„No s Danou jen půl roku, to víc nešlo a už jsem musela do práce. S Denisou jsem mohla dva roky, to už pak taky víc nešlo, pak jsem zase musela do práce a s Danielem tři roky a taky jsem šla pak do práce.“

A chodili do jeslí?

„Ano všichni.“

Když byly děti úplně malinké, tak se Bedřich do péče nějak zapojoval?

„Ne, to jsem musela sama. Možná že tak uspat. Na procházky jsem taky chodila sama.“

A kdy se tak začal zapojovat?

„No až pomalu, mi to připadá, až když začaly chodit do školy. Protože se s nima musel učit, třeba matiku, tak na to jsem já nebyla.“

Co pro tebe bylo důležité pro rodinu zajistit?

„Hlavně takovou pohodu a klid. Aby ta rodina byla pohromadě.“

A přijde ti, že se jeden z vás dvou nějak zaměřoval na kariéru?

„Ne, to ne. Tam se muselo chodit do práce, tak to nebylo o tom, aby někdo stavěl kariéru.“

Kdo měl jaký podíl na rozhodování?

„No větší slovo měl vždycky Bedřich a já buď jsem řekla, že jo, že souhlasím, ale většinou jsem se podřídila.“

A když bys řekla, že nesouhlasíš?

„No tak řekla jsem to, ale vono mi to nebylo stejně nic platný.“

Kdy budete mít děti, to jste se domlouvali?

„Ne, to nebylo plánovaný.“

A bavili jste se o tom nebo plánovali, kolik chcete mít dětí?

„Ne, to prostě tak vyplynulo.“

O financích rozhodoval kdo?

„Taky Bedřich.“

A o dovolené?

„To jsem většinou já, protože většinou se jezdilo na Moravu, k našim. Tam už byl daný termín, kdy tam pojedeme, na jak dlouho. To už když děti byly malé, tak už to tak bylo.“

A přijde ti, že jste byli jako rodina soudržná?

„To jo.“

Koho tedy bereš jako rodinu?

„No tak moje rodiče, sourozenci, děti, vnoučata i jako partneři vnoučat.“

Scházeli jste se u něčeho pravidelně?

„Ne.“

Ani třeba u takových obyčejnějších věcí jako je nedělní oběd?

„No tak to jo, u toho oběda vždycky. My jsme se ve všední den mýjeli, to jsme nejedli spolu, ale ta sobota a neděle, to jsme byli spolu, jedli jsme spolu. Bedřich šel pak většinou na zahradu, já jsem pak dělala domácí práce nebo jsem pekla.“

A na zahradu jste chodili všichni, nebo jen Bedřich sám?

„No většinou šel sám a my jsme za ním přišli, až když jsem si všechno dodělala doma.“

A chodili jste tam každý víkend?

„Ne, to ne. Jen když se mi chtělo.“

A jak to probíhalo při takových významných rodinných momentech?

Třeba při narození dětí?

„Podle mého názoru, měl největší radost, když se narodila Dana. To bylo jeho první dítě, pak to druhý už bral takový, prostě je to a ani já, když se narodila Denisa, tak jsem byla na Moravě, tak ty první dny u toho nebyl. Až po 6 nedělích jsem jela domů. A u Daniela asi moc nadšenej nebyl. Byl sice rád, že má kluka, ale přišlo mi, že už to není takový. No mně bylo třicet, děti už byly velké. Daně bylo deset, Denise osm a já už jsem vůbec nepočítala, že bych měla ještě dítě.“

Jaké jsou podle tebe další významné momenty pro rodinu?

„My jsme slavili narozeniny, to se většinou udělal dort, chlebičky a sešli jsme se jako rodina. Koupil se dárek.“

Když se děti stavěly na vlastní nohy, tak to vypadalo jak?

„No, u nás to bylo problematický v tom, že jsme se brzy rozvedli. Daně bylo osmnáct, Denise bylo šestnáct, Danielovi osm. Já jsem se potom odstěhovala, takže nevím. Daniel zůstal u Bedřicha.“

A měli jste nějaký koníček dohromady?

„Ne, každéj sám. On měl zahradu, ty králíky, slepice, já jsem pletla, dělala jsem, vyšívala, takhle odpoledne nebo po večerech.“

A s dětmi jste dělali něco dohromady?

„Občas jsme hráli karty nebo hru, ale málokdy. Většinou jsme byli my sami a děti si hrály spolu. Četly si spolu a tak.“

A měli jste s Bedřichem společné přátele?

„Ano, společný.“

Jak bys řekla, že jste vychovávali svoje děti?

„No s tou výchovou jsme se vždycky domluvili, tam jsme nějaký rozepře neměli.“

A kdo bys řekla, že byl přísnější?

„No určitě Bedřich.“

Myslíš si, že jsi vychovávala svoje děti stejně jako rodiče tebe?

„Tam to bylo komplikovaný v tom, že když mě měli vychovávat rodiče, tak máma byla většinou v nemocnici, takže já jsem byla spíš s tím tátou a protože jsem byla nejstarší, tak jsem se musela starat ještě o mladší ségru. Takže ta výchova, to hlavní slovo, tu otcovskou autoritu měl táta, protože to bylo to, že ten se angažoval. Takže já moc nevím, jak to bylo. Já jsem musela všechno většinou sama. Pak jsem byla naučená tak, i když jsem se vdala, že musím všechno sama. Už v tom mládí jsem se musela o všechno postarat.“

A bylo něco, co bylo v rodině jenom na tobě?

„No tak já jsem vždycky prala a žehlila, to nikdy nedělal on. No celkově vlastně domácnost jsem dělala já a s dětmi chodit na procházky to taky. On domácí práce dělal jen, když ho to donutilo, když jsem byla v práci. Ale zašívání a takový to nedělal.“

Scházíte se ještě jako rodina?

„To jsme se scházeli vždycky celá rodina, i sourozenci, a to všechno organizovala, pokud žila, máma. Výročí, narozeniny. Ona byla takovej generál a vždycky prostě chtěla, abychom se sešli.“

A myslíš si, že na tvoje manželství a rodinu měla vliv ta doba?

„Já si myslím, že ne, ta doba taková byla, ale nijak nás to asi neovlivnilo.“

A když bys měla říct, proč jste se rozvedli?

„No tam to bylo komplikovaný v tom, že když jsem šla po mateřský, po Danielovi, do práce, tak už to začalo bejt mezi náma takový všelijaký. Já když jsem se třeba s někým bavila nebo i v práci, tak jsem mu musela bejt furt nevěrná, furt jsem podle něj někoho měla. Pak si myslel, že i Daniel není jeho, a tak se pak do toho zapojili jeho rodiče a začali do mě pořád rejt, něco se jim pořád nelíbilo. Ještě ho podporovali v tom, že mu zahejbám, i když to nebyla pravda. To podezírání to bylo. Potom on začal chodit všude sám a já jsem začala pít. A pak už to bylo jasný.“

Když jsi byla jako dítě, tak kdo se z rodičů o co staral?

„No u nás to bylo většinou, že se staral táta, protože máma byla většinu roku v nemocnici. A když byla máma v nemocnici, tak pomáhala a starala se o nás babička.“

Kdo se staral o domácnost?

„Většinou se starala babička a teta, protože táta chodil do práce. Oni se o nás starali, dali nám najíst, když byla máma v nemocnici.“

Pamatuješ si, jak se o vás starala máma, než začala jezdit do nemocnice?

„No ona tam byla většinu roku od svých 27, takže já si ani nepamatuju, jak se o nás starala. Co si pamatuju, tak se starala babička. Když jsem začala chodit do školy, tak se o mě starala napůl máma a když byla v nemocnici, tak babička.“

A staral se o vás i táta?

„Jo, to on jo. Dělal s náma úkoly, chodil s náma k doktorům. Pokud ale byla máma doma, tak to zastala ona.“

Rozhodovali se oba společně?

„Tady v tom případě měla hlavní slovo máma. I když byla v nemocnici, tak ona řekla, pojedete se tam nebo tam. Já teď, když si vzpomínám, když jsem byla malá a bylo mi tak čtyři a půl roku. Tak táta byl voják z povolání. Takže jsme se hodně stěhovali, byli jsme na Slovensku a ve Slavičíně a naši, když byly na Slovensku, tak nechtěli, abych chodila do slovenský školy, a nechali mě u babičky v Lednici. Já jsem v první třídě byla v Lednici. No pak jak jsme se pořád stěhovali, protože tátu někam překládali, tak když mamka řekla, jede se do Lednice, tak se jelo a přes to vlak nejel. Na to plánování, kam se pojedete, kam se pude, to byla vždycky máma.“

A víš, kdo rozhodoval o financích?

„Taky máma.“

A otec se staral o co?

„No, když už jsme se přestali stěhovat, tak měl hospodářství, tak o to hospodářství a tak nějak dozor, kde jsme.“

Bylo něco, u čeho jste se scházeli pravidelně?

„Ne. V tom dětství ne. To bylo takový, že jsme se moc nepotkávali. Ty svátky, nebo tak, tak jsme se scházeli a v soboty, neděle, jen pokud byla máma doma a nebyla v nemocnici. Ale narozeniny se vždycky slavily.“

A myslíš si, že vaší rodinu ovlivnila doba, kdy jste vyrůstali?

„Tady to ovlivnila hlavně ta mámina nemoc. Ta společnost okolo neměla vliv. Moje dětství a dorůstání a pubertu ovlivnila mámina nemoc.“

Kdo ti přišel přísnější?

„Máma.“

A jak vás rodiče vychovávali?

„Vždycky se na všem domluvili.“

Volný čas jste spolu trávili?

„Já jsem si většinou vzala knížku a někam sem si zalezla, brácha šel ven, Blanka byla ještě malá, takže každé jsme si udělali svůj program.“

Myslíš si, že tvoji rodiče to měli stejné s vámi, co se týče rodiny?

„No měli to těžší. Za prvé v tom, že byl táta voják z povolání, takže máma byla na všechno sama. Vždycky odjel pryč a přijel tak dvakrát do roka. Potom ta mámina nemoc, to bylo pak ještě složitější.“

Jak je to v rodině tvých dětí?

„Tak když to vezmu u Dany, tak bych řekla, že to má těžký. Chodí do práce, má děti, a ještě chodí do školy. A manžel jí v ničem nepomůže a já se svojí povahou bych to prostě nesnesla. I když mně Bedřich taky nepomáhal, ale když bylo potřeba něco opravit nebo zařídit, tak jsme se v tom na něj mohla spolehnout a v týhle rodině je to jinak. Jako by si on hrál na svém písččku, měl svůj svět a tam nikdo nemůže. U Denisy je to zase takový...tam je to dobrý. Ona má manželství dobrý, ona si to tak zařídila, a tak to vyhovuje jí i Davidovi. Já, i když tam přijedu, tak se mezi ně nepletu. Ale já jsem se nikdy nepletla ani mezi Danu a Dalibora. Ale když to porovná, tak to má lepší Denisa. Ale je to i na povaze. Denisa je takovej flegmatik, ale ne úplně ve všem. Jí k tomu nepřinutíš, ona nechce, tak to prostě neudělá. A Daniel, tak jeho přítelkyni jsem nikdy neviděla. Jen když se náhodou někde setkáme. Jinak se nijak nestýkáme.“

A přijde ti, že někdo z tvých dětí dělá něco stejně jako vy?

„No tak Denisa, ta to má úplně jinak. Hodně podobných věcí dělala Dana stejně, hlavně když byly děti malé. Třeba když byla na mateřský, tak se o ně starala, starala se o domácnost. Takový to rozdělení má podobně jako my.“

A ta dnešní doba, mají to tvoje děti jiné, než jste to měli vy?

„No, určitě těžší.“

A proč ti to tak přijde?

„Nejsou žádný sociální jistoty. Můžou kdykoliv přijít o práci, já jim pomoc nemůžu a musí se starat hodně oni. Musí se starat o sebe, ale dřív byly větší ty sociální jistoty. Všichni museli mít práci, jinak je zavřeli, dostali byt, byly novomanželské půjčky. My

jsme si pořídili celý byt za novomanželskou půjčku. Pak když byly děti, tak odepsali třeba 2000 za dítě. Dalo se z toho vyjít. V dnešní době to už tak není.“

Kdy by se, podle tebe, tak měly děti osamostatnit?

„No tak až tak v 25. Až dostuduje, až bude mít práci. I když v té době není práce nikdy jistá. Ale prostě, až bude mít nějaký jistoty.“

Příloha č. III

Polostrukturovaný rozhovor č. 3

Bedřich

Vzpomeneš si, jak jste se s Boženou seznámili?

„Ano. vzpomínám si, protože pracovala v podniku, kde jsem já jsem dělal seřizovače a ona tam dělala na stroji. Slovo dalo slovo, kafičko a už to šlo.“

A co jsi od toho vztahu očekával?

„Harmonickou rodinu, zázemí a že se člověk může svěřit, podpořit jeden druhýho.“

A od manželství?

„To samé, harmonii, pohodu, že se máš kam vracet, mít zázemí.“

A jak se k tomu stavěli rodiče?

„No já, protože jsem neměl dobrý vztahy s matkou, už jsem byl na svobodárce a domluvili jsme se, že budeme jenom na hromádce. Začali jsme se zařizovat a pak přišla do jinýho stavu. Proto taky doporučuju, že když se dva chtěj vzít, tak by si to měli vyzkoušet spolu. To samý Denisa, když s Davidem spolu chtěli žít na hromádce, tak jsem jim řekl, ať jdou. Protože tak pozná jeden druhýho. Protože když seš sama, tak se před tím druhým přetvaříš. Když tě štve, tak vodejdeš a když máš dobrou, tak seš s ním dýl. Když jste spolu, tak tě může rozčilovat kdejaká maličkost a to, co jsi předtím přehlížela, tak se to projeví. I když se taky stane, že se na stáří změní, nebo se zvětší ty problémy.“

A co se z těch očekávání naplnilo?

„To co jsem očekával, že budu mít děti, že budu mít rodinu, se splnilo. Nesplnilo se mi ta pohoda, spíš ty problémy pak byly. Ale snažil sem se to kompenzovat těm dětem, protože jsem si říkal, že kašlu na ženskou a budu se starat o děti. To je proto, co jsem si zažil v dětství. Až když děti vyletěly z hnízda, tak jsem si našel přítelkyni.“

Jak bys charakterizoval Boženu?

„Ze začátku dobrý, dělali jsme na zahrádce, všechno, makala, dělala obrázky, všechno doma.“

A kdyby se tě někdo zeptal, kdo ji nezná, jaká je. Jak bys ji popsal?

„Zezačátku, ženská do nepohody. Až do doby, než se mi stal úraz. Já jsem byl půl roku v nemocnici, byli jsme mladí. Začalo to tak, že si začala se seřizovačem. Táhle na kafe, támhle chodili, tam chodili. A já jsem říkal, že se mi to nelíbí, že jsou pořád spolu. Ale tak prej se baví. Jenže tam to přerostlo asi víc a každéj mi to tvrdí. Ale on se prej na ní pak vyprd a ona začala popíjet ze žalu. Byla nešťastná a já jak jsem byl dlouho pryč, ona za mnou třeba jen přijela do nemocnice, tak se pak ty vztahy narušily. A už to pak šlo. Nepomohly jí ani děti, ani nic. Ani poradna manželská, protialkoholní, nic nepomohlo.“

A bylo něco, v čem jste si nerozuměli?

„My jsme si zezačátku rozuměli ve všem. My jsme si i rozuměli, že když jsme šli spolu bydlet, tak tam jsme měli jednu postel, stůl, dvě židle, kamna a nám to úplně stačilo. Přijel ředitel a řekl, že takhle ne. Tak nám přivezli gauč, sekretář, stůl, křesla a takový. Nás tam vybavili a říkal, až si našetříš, tak si to vybavíš. Takže my jsme měli nábytek půjčený, starou postel z nemocnice rozvrzanou a pak až manželskou postel.“

A o co ses staral ty a o co Božena?

„My jsme dělali všechno spolu.“

A měli jste to nějak rozdělené?

„Ne, ona mi šla pomoc na zahradu, já jsem třeba zase pak vařil. Proto mě to pak nepřišlo, že když třeba pak přišla sociálka a ptala se mě, jestli umím vařit, tak jsem jim řekl, že jo. Protože já jsem se učil vařit už na svobodárce. A do manželství jsem šel s tím, že už umím vařit. Do té doby jsme se doplňovali, pomohl jsem jí, šli jsme na zahradu, pomohl jsem jí uklidit, uvařili jsme. Takže proto říkám, že každéj ten chlap by měl pomoci a máj pak čas na sebe. Kdežto když dělá jeden tu jednu věc a druhéj nic, tak to je špatný. Akorát mě nebavilo žehlení.“

A o děti pečoval kdo?

„Oba. Protože dělala na dvě šichty na ranní a odpolední a já jsem měl jen jednu šichtu. Takže jsme měli lichej a sudej tejdén. Jeden tejdén jsem se já staral. Ona dal děcka do školky, já jsem je vyzved, uvařil jsem jim. Akorát byl rozdíl jen ten, že když Božena přišla, tak na ně křičela, že tam máj nepořádek. A já jsem jí řekl, nech je, přišel jsem

tam a řekl jsem: " Holky, za hodinu to bude uklizený a bude večere. " Pak jsem udělal večeri, dal jsem je spát. Ten tejdén, co měla odpolední, jsem se staral já, co měla ranní, se starala ona. "

Kdo měl jaký podíl na rozhodování?

„Zezačátku jsme se domlouvali vždycky spolu. Přišly peníze, tak jsme si sedli, rozdělili to, tohle je na nájem, na auto, na Moravu a tak. Až pak, když začala pít, tak jsem si kasu vzal já. “

A o dovolené?

„To jsme jezdili vždycky na Moravu, tam nebylo co rozhodovat. Na dovolenou jsme jezdili tam, to byl červenec, srpen, a to byly meruňky, broskve, okurky, takže jsme si zavařili a měli jsme to jako přilepšení. O tom nebylo co rozhodovat, to bylo předem stanovený. My jsme nikam jinam nejezdili. “

Kdy a kolik dětí budete mít, jste se domlouvali?

„No to přišlo samo. A první jsem chtěl strašně holku. Jsem říkal chlapům v práci. Když bude holka, tak budou 2 flašky, když kluk, tak jenom jedna. Denisa, ta už se narodila na Moravě. “

A byli jste jako rodina soudržná?

„Jo, to jo. “

Scházeli jste se u něčeho pravidelně?

„Vždycky nedělní oběd. V sobotu podle práce. Pravidelně jsme se scházeli všichni na Moravě, na Vánoce, to byly každý Vánoce tam. “

Jaké byly pro vaši rodinu důležité momenty?

„No důležitý je narození dětí, to je velkej moment do rodiny, svatby, i ty nepopulární pohřby. Události slavnostní i neslavnostní. Taky první školní den. To táta vždycky nosil kornouty. To bylo něco slavnýho. Každýho šel vyprovodit, vyfotili se před školou s kornoutem a pak, když táta umřel, tak jsem to převzal já. Přijel jsem a doprovodil jsem je do školy. Jel jsem ke každému vnučeti a vyprovodil ho. “

A volný čas jste trávili spolu?

„Dřív jo. “

A měli jste společné záliby?

„No akorát tu zahradu. Jen pak Božena ještě vyšívala tím chemlonem, dělala obrázky.“

A přátele jste měli společné?

„Zezačátku jo. Pak když začala pít, tak už ty lidi ani nechodili, protože z toho byli otrávený.“

A vychovávali jste děti stejně jako rodiče vás?

„Já úplně jinak. Já jsem si dětství prožil vlastní a řekl jsem si, že takhle ne. Děcka nesmí trpět. I kdybych já měl trpět, tak děcka ne.“

A kdo byl z vás dvou přísnější.

„No přísnější. Božena spíš pořád křičela a když už to pak nešlo, tak jsem nastoupil já. Přísně. Božena spíš furt nadávala.“

Koho všeho vlastně bereš jako svoji rodinu?

„Nejbližší. Děti, vnoučata, babičky.“

A bylo něco, co bylo jen na tobě?

„No staral jsem se o auto a takový ty věci vyměnit něco, spravit a těžký věci na zahradě.“

Staral jsi se o děti, když byla ještě miminka?

„No Dana, když se narodila, tak jí dovezli z nemocnice a já jsem jí krmil Feminarem a tím vším. Protože ona potom brečela, tak jsem se byl kvůli tomu do nemocnice zeptat, tak mi dali Feminar, že se musí dokrmovat. I o holky, když byly malý, tak když měla odpolední, tak jsem se o ně staral. Koupat a nakrmit. Mně nepřišlo nic, že bych se o ně nepostaral. Už od narození prakticky. Akorát o Denisu ne, protože byly na Moravě. Staral jsem se. No pak už chodily do jeslí a do školky. To byly ty roky, že hned, jak jim byl rok nebo rok a půl, tak šly do jeslí, protože se muselo hned pracovat.“

A co pro tebe bylo důležité zajistit pro rodinu?

„No pohodu, soudržnost. A i nějaký to materiálně. Aby byly nějak vytížený, cvičit nebo tak a zahrada.“

Jak to vypadalo, když se děti osamostatňovaly?

„No já jsem je nechal, ať si to zkusej. To jim nemůžeš rozhodovat, jestli s nim můžou bejt nebo ne. To si musej vyřešit oni spolu, nemůžeš jim do toho zasahovat.“

A ta doba, kdy vyrůstaly děti, myslíš, že to vaši rodinu ovlivnilo?

„No určitě, ten její alkoholismus. To mělo určitě vliv na jejich psychiku.“

A vůbec ta společnost?

„No to nevím. Oni byly pořád někde v jeslích, ve školce, škole v družině. Pak šli ven. Sešli jsme se na zahradě. Ale když mohli, tak jeli i k moři. Ta doba byla dobrá na to, že bylo sociální zázemí, když si neměla, tak si šla a oni ti půjčili třeba něco z fabriky, jídlo bylo lacinější. Zase jsme byly naučený, že se víc šetřilo. Nic se nevyhazovalo. Dnešní doba je taková hrr. Děti chodily ven, my rodiče jsme si tam šli sednout. Takže jsme je honili spíš domu. Teď seděj u počítače, tak je spíš musíš honit ven. Teď je nová doba. Všude je to zastavěný, tenkrát bylo všude plno hřišť.“

A jak to fungovalo v rodině?

„Mládí jsem měl na prd. Do vojny mě macecha trápila, otec do učiliště taky byl na mě taky...nechal se ovlivňovat a vždycky mě seřezal. Byl jsem třeba rok u babičky, ale pak si mě vzali zpátky, pak přijel jednou strejc a viděl, že jsem zmlácenej, tak si mě vzal. Chtěl si mě osvojit, ale soudy to nepovolily, protože otec nesouhlasil. Tak jsem šel zase na chvíli zpátky, pak zase k babičce a takhle jsem pořád pendloval. Otec mě nikdy nikam nevzal, jen na mě nadával, seřezal mě. Pak jsem šel na vojnu a šel na svobodárku. Pak když už jsem byl dospělej, tak jsem byl najednou její zlatej kluk. To už mě měla najednou ráda. Do té doby to byl konec. Ta teda v mládí na mě byla....mně to pak sama přiznala. Říkala, že to musím pochopit. Otec se mstil na jejích holkách, tak ona se mstila na mě. On teda otec byl prchlivej. A mě taky řezal. Vzal násadu a řezal do mě nepřičetně. No takže mládí, já jsem byl pořád u někoho jinýho, pořád jsem takhle cestoval. Pak se mi omlouvala, ale na to nezapomeneš, nikdy.“

A jak byly rozdělené ty role v rodině?

„No já ti to řeknu takhle. První byla ta její mladší dcera, ta byla miláček. Starší, tak to bylo seš starší, máš makat, tak ta utekla taky v osmnácti. Co nejdřív z baráku pryč. On na ní všechno viděl, všechno bylo špatně. „

A o domácnost se staral kdo?

„No já jsem byl věčně pryč, tak asi matka. Matka dělala vevnitř a otec venku. Oni oba dva pracovali, tak si to museli nějak rozdělit.“

O děti pečoval kdo?

„No vo tu mladší nejvíc matka a otec přišel, jen když potřeboval něco srovnat. Na tu starší nadával. Na tu mladší otec nesměl, matka ji protěžovala.“

Víš, kdo rozhodoval o financích?

„To nevim, já jsem byl věčně pryč z baráku.“

A v rodině dětí, myslíš, že dělají něco stejně jako jste dělali vy?

„No to ne. Já si myslím, že oni jsou lepší. I když asi ze začátku to bylo dobrý. To jsme se o všem radili, o financích, starali jsme se o děti.“

A myslíš si, že to v dnešní době mají jiné, než jste měli vy?

„Takhle doba je proti tomu dřívějšímu složitější. Protože tenkrát jsi měla práci. To jsi dokonce musela dělat. Ted' když tě někdo propustí, tak je to všem jedno. Dřív, když tě propustili, tak to jsi musel udělat fakt průsery. Dostávali jsme novomanželský půjčky, dvě procenta se z toho jenom platilo. Pak se z toho odepisovaly i děti. Za jedno dítě dva tisíce, za druhý už čtyři tisíce. Všechno bylo i levnější, my jsme si za to zařídili byt. Obývací stál dvanáct tisíc se všim, ložnici za osm tisíc, takže za třicet tisíc se to dalo pořídit všechno za tu půjčku. Mohla jsi si vzít tu půjčku, protože jsi věděla, že to splatíš, protože jsi měl pořád práci. I když jste studovali, tak pak už jste měli fabriku, tam tě vezmou. Oni pak i platili ty studia a dokonce jsi tam musela tři roky pracovat. Ted' studuješ, nevíš, co bude potom, nevíš, jestli tě někdo veme, jestli budeš mít práci. Ted' sociální jistoty nejsou žádný. Vezmeš si hypotéku, přijdeš o práci a nemáš kde bydlet. Dřív se dokonce dostávaly byty od fabriky.“

Kdy je tak ideální doba, kdy by se měly děti osamostatnit?

„No já říkám, že než se daj dohromady, tak by si to měli spolu zkusit. Záleží na toleranci těch dvou. Neexistuje manželství, kde by se něco nelíbilo na tom druhym. Jde o to to ustát, přejít to a domluvit se.“

A vůbec, kdy by mělo dítě odejít od rodičů?

„Záleží, jak je zralý, jaký má příležitosti a tak.“

No a jak to je v rodině tvých dětí?

„Já když posuzuju ty rodiny, tak nejvíc fandim Denise a Davidovi. Ty se dohodnou, udělaj, pomůže jí, jde nakoupit, ukliděj spolu. U Dany je to rozbitý. Ty budeš dělat tohle, dej mi peníze a já nemám. Aby to nebylo jen na tom jednom. Je to špatný, když jeden lítá jako blbec a druhěj kouká. Táta sice umí dělat stromky, ale mámě s ničim nepomůže. Daniel, tak tam musí držet kasu ta jeho, ale jinak moc nevim, jak to tam funguje.“

Příloha č. IV

Polostrukturovaný rozhovor č. 4

Dana

Vzpomeneš si, jak to bylo, když jste se seznámili?

„Vlastně to byl můj učitel, takže jsme kolem sebe tak nějak kroužili.“

A jak se k tomu stavěli tvoji rodiče?

„No moc s tím nesouhlasili. Vadilo jim, že je Dalibor starší a že mám času dost, protože mi bylo šestnáct.“

A tobě ten věkový rozdíl nevadil?

„Já jsem to v té době neřešila.“

A co jsi od toho vztahu očekávala?

„Stabilitu, porozumění...“

Když jste se rozhodli vzít, co jsi očekávala od manželství?

„Pomoc, porozumění, že budeme na všechno dva.“

Co se z těch očekávání naplnilo?

„Nenaplnilo se asi nic.“

A co konkrétně se nenaplnilo z toho očekávání?

„Že na všechno budeme dva a porozumění. To co jsem zažila doma, že oba jsou si nějak rovni.“

Kdyby se tě někdo zeptal, kdo nezná tvého manžela, jaký je, co bys mu řekla.

„Je uzavřený, nepřístupný...“

A v čem si třeba úplně tak nerozumíte?

„V komunikaci. Je nekomunikativní a není přístupný, vůbec. O čem nechce mluvit, tak nemluví, co nechce řešit, tak neřeší.“

Když se zaměříme na rozdělení rolí, na mateřskou a otcovskou. O co si se starala ty a o co on?

„Dalibor se stará o auto, o zaměstnání a svoje věci do práce a o chalupu. Já jsem se starala o děti, o domácnost, o svoje zaměstnání a řeším všechno, co je potřeba kolem bytu, financování.“

A bylo to striktně rozdělené, nebo jste se o to nějak střídali?

„Bylo to rozdělené striktně.“

A domácí práce jste měli rozdělené?

„Všechno jsem dělala já.“

Péče o děti. Bylo to rozdělené rovnoměrně?

„Víc jsem se starala vždy já.“

A co se týče ještě dětí, co měl kdo na starosti?

„Já jsem chodila k doktorům, připravovala do školy. Vlastně všechno. Dalibor hlídal děti spíš jen, když jsem šla na brigádu, a to bylo tak, že to byl jen takový dohled, že tu byl někdo dospělý. Musela jsem mu všechno připravit a když jsem přišla, tak jsem si musela uklidit, uložit děti.“

Zapojoval se Dalibor do péče, když byly děti ještě miminka?

„Ne.“

A kdy se tak začal zapojovat?

„Až když děti měly tak nějak rozum a stačilo jen, když je někdo vedle, tak nějaký dohled, tak v tu chvíli. Ale nikdy s dětma nic neřešil.“

A když se zeptám na ranou péči. Chodily děti do jeslí? Do školky, nebo jsi se o ně starala doma?

„Do jeslí chodila akorát Elena měsíc, protože jsem chodila do práce, ale protože byla často nemocná, tak jsem s ní pak musela být doma a našla jsem si brigádu. Do školky chodili všichni vod čtyř let, Emil od tří, protože jsem nastupovala do práce.“

Co pro tebe je důležité zajistit pro rodinu?

„Hlavně klid a pohodu.“

Zaměřoval se někdo víc na kariéru?

„Dalibor.“

Kdo měl větší podíl na rozhodování?

„Dalibor nikdy nechtěl o ničem rozhodovat, takže jsem musela já. Když to bylo v pořádku, tak se nevyjadřoval a když to bylo špatně, tak to dal najevo.“

A když se zeptám konkrétně třeba na to, jak jste se rozhodovali o tom, kdy budete mít děti?

„Ani jsme se nerozhodli, jen u Elišky, jako u první, tak to říkal Dalibor, že by chtěl, tak jsem řekla, dobře. Akorát u Emila, jako u posledního, tak toho jsem si prosadila.“

A o počtu dětí jste se nějak rozhodovali?

„Dalibor chtěl dvě, protože jsou dva rodiče. Já jsem to moc neřešila. Ale jsem ze tří, tak mi to nepřišlo ani moc, ani málo.“

A kdo rozhodoval o financích?

„Když jsem byla na mateřský, tak vlastně já. Dalibor mi dal určitý obnos a když jsem chtěla něco navíc, tak jsem si to musela určitým způsobem vydělat.“

A jak se rozhodovalo o dovolené?

„Moc jsme nejzdili, protože nebyly peníze a Dalibor to bral tak, že stačí, když se pojede na chalupu.“

Řekla bys, že je vaše rodina soudržná?

„To je trochu složitější, protože bych řekla, že děti a já ano a já a Dalibor moc ne a děti a Dalibor taky moc ne.“

Scházeli jste se, podle tebe, u nějaké činnosti nebo události pravidelně?

„Když byly děti menší, tak při večeri a to taky nebylo vždycky. Když si dal Dalibor svačinu později, tak večerel později než my, takže jsme jedli jen my. Ale jezdili jsme pravidelně každý rok na chalupu. A vlastně jsme obědvali spolu o víkendech.“

A je ještě něco takového, co je třeba váš takový rituál, co jste dělali pravidelně?

„No...asi ne.“

A co rodinné významné momenty?

„U nás je to zvláštní v tom, protože nejsme v tomhle pohledu úplně standardní rodina. Nejsme máma, táta, děti, i když tak spolu žijeme. I když děti měly narozeniny nebo já, tak jsem koupila dárek, udělala oslavu a Dalibor se připojil. Vánoce vypadaly vždycky stejně. Já jsem se snažila udělat cukroví, koupit dárky a Dalibor se tak jako připojil. Jediné, co byla jeho starost, bylo zabít kapra. A nevím, jestli významný, ale když byly děti malé, tak jsme se vždycky sešli na Silvestra u táty a tam jsme byli na víc dní a sešel se tam i zbytek rodiny. Bylo tam víc lidí pohromadě, většinou se děti dozvěděly, co jsme

dělali my jako sourozenci, když jsme byli malí, čím jsme zlobili svoje rodiče a taky, když jsme v létě jezdili na Moravu, tak se tam taky plno věcí dozvěděly, zase další rodinný historiky, viděly další členy rodiny. Jezdili jsme vždycky v létě, tak na začátku srpna, protože my, jak jsme jako rodina docela soudržná z mojí strany, tak protože k babičce jsme byly zvyklý jezdit jako děti, takže jsme se tam střídali, i když jsme dorůstali, tak jsme tam jezdili i s rodinama, kdy jsme měli takovej trošku návrat, takovej trošku rituál. Měli jsme vždycky daný, kdy, kdo přijede. Taková vzpomínka a zase jsme se dozvěděli, co, kdo, kde z těch příbuzných, co tak často nevidíme, co se děje u nich. Další taková významná událost, která se děla vždycky, bylo, že když šly děti první den do školy, tak přijel můj táta a doprovodili jsme je do první třídy a dostaly papírový kornout plný sladkostí. Takhle jsme to měli i my, když jsme byly děti. Přijel náš děda a první školní den nás doprovodil do školy a dostaly jsme kornout. “

A volný čas jste trávili jak?

„Než jsme měli Elišku, tak tím, že jsme oba dělali školu, tak jsme se občas učili, ale většinou já jsem řešila domácnost, Dalibor se učil nebo si dělal věci do práce, a tak nějak si dělal, co potřeboval... “

A měli jste třeba nějaké společné záliby?

„Ne. “

Takže jste měli každý něco svého?

„De fakto jo. “

A přátele, ty jste měli nějaký společný, nebo každý svoje?

„Každej svoje. Kdysi ještě Dalibor jezdil za kamarádama na chalupu, ale postupně se odcizili. Měl kamarádku a příbuznou, tak ta se stala postupně mojí a co jsem měla já kamarádky doma, tak protože jsem to měla daleko a moc jsem tam nejezdila, tak jsem si našla postupně nový. “

Když vezmu výchovu dětí, přijde ti, že jste oba vychovávali stejným způsobem?

„Neměli jsme ani stejný podíl, ani stejný styl výchovy. Jak se Dalibor nezapojoval, tak pro děti to bylo lepší v tom, že já jsem byla ta, co je tlačí, co nadává, co přikazovala, a Dalibor jim musí připadat na jednu stranu jako pohoda, protože neřeší, nerozčiluje se a nic. “

A kdo bys řekla, že je přísnější při té výchově?

„Asi já, ale z Dalibora mají paradoxně větší strach. Nikdy neví, jestli to bude dobře. Když to není tak, jak by to chtěl, tak se dokáže rozčilovat a aniž by jim řekl, co očekává, tak stejně řekne, že ty očekávání nesplnil. U mě už ví, co čekat, tam už to mají nějak zmapovaný.“

A vychováváš děti stejně jako tvoji rodiče tebe?

„Jo, určitě.“

A bylo něco, co bylo jen na tobě, co jsi mohla dělat jen ty?

„De fakto, přesto že jsem všechno rozhodovala, tak jsem vždycky do toho šla, že nikdy neví, jestli se Dalibor bude rozčilovat nebo ne, jestli to bude správně nebo ne. Takovej ten stín v zádech, že i když se člověk rozhoduje, tak to stejně je jen rozhodnutí z donucení. Někdy bych byla radši, kdyby byl někdo, kdo to rozhodne, a já bych byla radši, kdybych si od všech těch starostí, od všeho toho rozhodování mohla odpočinout.“

Koho bereš jako rodinu? Kdo všechno tam patří?

„To je právě to, že když mi řekne někdo rodina, tak to není jen já, děti a manžel, ale i sourozenci, moji rodiče, moje babička s dědou. No a když se sejdeme, tak i během víkendu si vždycky popovídáme. A i to, co jsem si vlastně přebrala od svojí rodiny, tak chodím do práce, ale sobota dopoledne je věnovaná nákupům, uklízení, odpoledne se dodělává a pak si třeba něco povídáme mezitím, pokud tedy nemají něco svého, a v neděli se to dodělává, protože od pondělka už toho je moc. Popovídáme si a když se sejdeme širší rodina, tak je to dobrý v tom, že každý dělá něco, takže máme pak možnost, že si pak můžeme sednout a popovídat, zahrát si nějakou hru. A když už teď jsou děti velký, tak na Silvestra teď zase začínáme jezdit k ségře, tak hrajeme hry a není to tak, že by si každý seděl sám.“

A myslíš, že nás ovlivňuje ta doba, kdy tvoje děti vyrůstaly?

„Myslím že jo, protože tím, jak je to takový dravější a ekonomicky náročnější, člověk musí víc dělat, tak na děti mám míň času než bych chtěla a než by bylo potřeba. Jsem víc ve stresu, což si myslím, že rodiče byli víc v klidu. Nebo je to možná tím, že jsem na všechno sama.“

A tvoji rodiče, kdo se staral o domácnost?

„Dokázali to oba, ale když to udělala máma, tak táta to nějak neřešil. Zase když máma měla svůj den, nebo byla v práci, nebo jí nebylo dobře, tak se postaral.“

A přijde ti, že měli všechno striktně rozdělené?

„Ne.“

A vás jako o děti se někdo staral více?

„Máma.“

A měli to nějak rozdělené, o co se starala jen babička a o co děda?

„Máma se starala spíš o domácnost a táta o zahradu. Ale co měli docela dost rozdělený, tak to bylo i o tom, kdo bude přísnější a kdo bude jakoby hodnější. Táta byl ten přísnější, ten se dokázal rozčílit. Máma teda taky, ale ta s náma přestávala mluvit a byla nešťastná. Zase jsme ale věděly, že když jsme hodně zlobily, tak to řekne tátovi a bude to. Táta byl ten, kdo dokázal vyletět kvůli kravině, ale na druhou stranu s ním byla sranda. Bylo plno věcí, které jsme mu neříkaly, protože jsme to jako holky mu nechtěly říkat, ale věděla to máma, která šla a tomu tátovi to řekla. Takže on to věděl, ale ne od nás.“

A rozhodovali se rodiče o všem společně?

„Myslím, že tam víc rozhodoval táta.“

A víš, kdo rozhodoval o financích?

„No..táta. Máma vždycky měla svoje peníze, plus ještě něco od táty na domácnost. A táta si vždycky ještě něco nechával, když by byly nějaký nečekaný výdaj, e tak se to platilo z toho. Ještě se táta snažil na brigádách nebo melouchách něco přivydělat.“

A o dovolené se u vás rozhodovalo jak?

„Většinou, protože to bylo ještě za bývalého režimu, tak protože oba dělali v podniku, kde měli podnikový chaty a dělaly se podnikové zájezdy, tak ten, komu ta nabídka přišla, tak tam se jelo. My jsme moc nemuseli řešit, kam, protože jsme vybrali, co bylo. Jezdilo se třeba třikrát ročně od táty z práce na Křivoklát a v létě jsme jezdili na Moravu k babičce a oni tam za náma potom přijeli.“

A bylo něco, u čeho jste se scházeli pravidelně?

„No vždycky u nedělního oběda a tam byly ty rituály dokonce dotažený úžasně, protože zase sobota byla uklízení, dopoledne s nákupem, se vším. Po obědě se dodělalo, co bylo potřeba, a pak se šlo na zahradu. V neděli dopoledne jsme se dívali na pohádky, pak se vařilo, když jsme byli na učňáku, tak jsme se museli sbalit, ale když jsme byli ještě malí a nejezdili jsme, tak po obědě se muselo umýt nádobí. Máma s tátou si šli lehnout a poslouchali jsme pohádku v rádiu a protože brácha je o deset let mladší, tak uspávali bráchu. Pak se šlo na zahradu. A pak byla další věc a to je nedělní film pro pamětníky. K tomu jsme měli čaj a táta s mámou kafe a k tomu buchta. Pak máma šla žehlit, my jsme se připravili do školy. Ale tohle nedělní - prostě uvařit, pohádka, na hodinu a půl na zahradu, domu a na kafe, na buchtu a film.“

A když si se osamostatňovala, odcházela z domova?

„To bylo takový náhlý. Já jsem se vdávala v osmnácti, tam se předpokládalo, že půjdu bydlet k manželovi. To jsme bydleli na intru v jedné místnosti. A manželovi řekla jeho máma, ted' ses oženil, tak ať se stará žena. Takže jsem vařila, starala se o domácnost.“

Volný čas jste trávili jako rodina spolu?

„Když jsem byla malá, tak občas jo. Jak jsme dorůstali, tak táta chtěl, abychom chodili na zahradu, ale nás už to pak moc nebavilo. Táta tam měl kamarády, tak chodil za nima. A pak to nebyla společná chvíle dětí, ale rodičů. Když se naši sešli, tak kolem třetí, tak si dávali kafe a probírali, co bylo a co bude. Když měla máma odpolední, tak si psali dopisy. Co bylo ještě potřeba, co se nedodělalo. To už se mýjeli, protože máma šla od dvou do jedenácti, a to už zase táta spal, protože vstával v pět, a byly věci, co byly potřeba zařídit, tak si nechávali vzkazy. Ale občas jsme hráli nějakou hru a tím, že byl Daniel mladší, tak jsme si hráli s ním a občas se připojil táta, třeba když jsme hráli pexeso.“

A jaký je tvůj názor na výchovu tvých rodičů?

„No to byl takovej spíš demokratickej styl. Samozřejmě byly nastavený mantinely, krajní meze a mezitím volnost. Ale přísnější byl táta.“

A myslíš si, že to vaši měli jiné, než to máš ty?

„Hmm...no..myslim, že tak na stejno.“

A myslíš, že ta doba, kdy jste vyrůstali, měla vliv na vaši rodinu?

„No možná v tom, že jak jsme byli v paneláku, ve městě, kde všichni pracovali v těch čtyřech fabrikách, co tam byly, nebo na šachtě. Neměli jsme co, jako děti závidět. Rodiny na tom byly podobně. Měli jsme asi výhodu v tom, že tím, jak se znali rodiče z práce, tak my jsme si jako děti mohly jít víc hrát ven, protože jsme se více znaly. I rodiče se více mezi sebou znali, tak my taky.“

Myslíš si, že to v dnešní době je jiné, než jste to měli vy?

„Určitě spíš těžší.“

A proč si to myslíš?

„Těžší to je v tom, že nemáte žádnou jistotu. Těžší je to i v tom, že pokud dětem nedokážou nic rodiče naspořit, tak nemají nikde nic.“

A kdy si myslíš, že by se dnešní děti měly osamostatnit?

„Každý jinak. Záleží jak, kolik toho studuje. Jinak se osamostatní dítě, které v osmnácti skončí školu, a jinak dítě, co studuje vysokou. Ale myslím, že moje děti, pokud budou hozeny do vody, tak to dokážou. Dokázaly by se postarat. Jde spíš o to, že to je horší ekonomicky. Ale obecně asi, když dítě dostuduje.“

Příloha č. V

Polostrukturovaný rozhovor č. 5

Dalibor

Jak jste se s Danou seznámili?

„V práci.“

Co jsi od toho vztahu očekával?

„Spokojenej život.“

A pak od manželství?

„Taky.“

A naplnila se ta očekávání?

„Do jisté míry.“

A co se z toho nenaplnilo?

„Nesplnilo se to, že jsem chtěl žít na vesnici, a Dana je maloměšťačka a nedokázala vlastně žít jinde, než zase ve městě.“

A co na to říkali rodiče, když si se s Danou seznámil, a pak už i když sis ji chtěl vzít?

„Celkem nic.“

Jak bys Danu charakterizoval.

„Dokáže se přizpůsobit situaci velice rychle.“

Je něco, v čem si úplně nerozumíte?

„No právě třeba v tom názoru na život na vesnici nebo ve městě.“

A co se týče rozdělení rolí v rodině, o co se staráš ty?

„Starám se o materiální zabezpečení, auto, drobný opravy.“

O domácnost se stará kdo?

„Hlavně Dana.“

A o co v domácnosti se staráš ty?

„O ty občasné drobné opravy.“

Je péče o děti rozdělená rovnoměrně nebo se jeden z vás dvou stará víc?

„Rozhodně Dana.“

A co se týče dětí, co máš na starosti ty?

„No tu dopravu autem hlavně.“

A staral ses o děti, když byly ještě malinký?

„No občas s kočárkem jsem vyjel, jinak moc ne.“

Co je pro tebe důležité zajistit pro rodinu?

„Samozřejmě materiální zabezpečení.“

A i něco, co se netýká těch materiálních věcí?

„Soudržnost rodiny.“

Přijde ti, že se jeden z vás dvou více zaměřuje na kariéru?

„To se mi nezdá.“

Kdo má jaký podíl na rozhodování?

„Dana měla vždycky větší, vždycky si prosadila svojí.“

A kdo rozhoduje o financích?

„O financích vždycky rozhodovala Dana.“

O dovolené rozhodoval kdo?

„To jsme se rozhodovali společně.“

A o dětech, kolik jich budete mít a kdy je budete mít?

„To jsme měli stejnej názor, to jsme se shodli.“

Přijde ti, že je vaše rodina soudržná?

„Já si myslím, že jo.“

A je nějaká činnost, nebo událost, u které se scházíte pravidelně?

„Občas u nějakých narozenin, ale to také není často.“

Ani u jídla?

„To se taky většinou nesejdeme.“

Když se zaměříme na ty významné události pro vaši rodinu. Co třeba oslavy narozenin?

„To slavíme občas nějaký.“

Třeba Vánoce, jak je slavíte?

„No u nás líp než s mýma rodičema. Tradičně.“

A je ještě nějaká významná událost pro vaši rodinu?

„To určitě. Třeba první školní den. To přijel jejich děda a dostaly nějaké kornout s bonbóny, bylo nějaký dobrý jídlo, pak i nějaký pamlsky.“

Myslíš si, že volný čas trávíte jako rodina spolu?

„Ne.“

A máte s Danou společné záliby?

„Řekl bych, že spíš ne.“

Takže máte každý svoje zájmy?

„To spíš.“

A přátele máte společné?

„Víc těch společných, ale i každý svoje.“

Přijde ti, že děti vychováváte stejně jako rodiče tebe?

„Ne.“

A jak je vychováváte?

„Liberálnějc.“

Kdo z vás si myslíš, že je přísnější?

„To nedovedu posoudit.“

A přijde ti, že se některé z tvých dětí, víc podobá?

„Každý v něčem jiném.“

Jak to vypadá, když se sejdete celá rodina?

„Proberou se různé věci, který se udály v poslední době.“

Koho všeho ty bereš jako rodinu?

„No hlavně jako naši rodinu. Rodiče a děti.“

A myslíš, že tu vaši rodinu ovlivňuje doba nebo společnost, kde žijete?

„Určitě.“

A v čem si myslíš, že to je?

„No určitě to ovlivňuje internet a počítačový hry. Samozřejmě taky práce, která je náročná.“

Je v té rodině tedy něco, co je jen na tobě?

„No hlavně ta péče o auto a řízení.“

A jak to bylo v rodině tvých rodičů. Kdo se tam o co staral?

„Tak tam to bylo podobný. O domácnost máma a o takový ty věci, co byly kolem zvířat a tak, tak o něco otec a o něco matka.“

A bylo to tak striktně dané, nebo se v tom střídali?

„Bylo to tak striktně daný.“

A pomáhal mamce táta v domácnosti?

„No minimálně pomáhal.“

A o vás, jako o děti pečoval kdo?

„Matka samozřejmě.“

Takže mamka se starala víc?

„Určitě.“

A přijde ti, že byl někdo z rodičů zaměřený na kariéru?

„Ne.“

Kdo měl jaký podíl na rozhodování?

„No táta si vždycky prosadil svoje.“

Víš, kdo rozhodoval o financích?

„Dá se říct, že oba.“

Jezdili jste někam na dovolenou?

„To ani ne.“

Scházeli jste se u něčeho pravidelně?

„No spíš jen Vánoce a nějaký oslavy a to se nějak tak nedrželo.“

A ty jsi říkal, že u vás probíhají Vánoce tradičněji. Jak to tedy probíhalo u vás?

„No tak to bylo daný, že se ustrojil nějaký stromeček, a potom, protože mamka chodila dvakrát denně do práce, ráno a potom večer, takže to bylo takový, že se to připravovalo na etapy a tím vrcholem bylo rozdání dárků a koukání na televizi. Žádný tradice se tam nedrželi.“

A u jídla jste se scházeli?

„Většinou jo.“

Jak to probíhalo, když jsi se osamostatnil?

„No všechno jsem si musel zařídit sám“.

Byl první školní den ve vaší rodině významný?

„No významný akorát tím, že první den mě máma dovedla do školy a další den už jsem šel sám.“

Ovlivnila vaši rodinu ta doba a společnost, kdy jste vyrůstali?

„No samozřejmě, že nás ovlivnila. To bylo ještě za komunistů. Člověk si musel dát pozor, co kde řekne, byla to přetvářka, lidi něco jiného říkali a něco jiného si mysleli. Bylo méně potravin, menší výběr, ale zase byla větší jistota zaměstnání, jistota bydlení a podobně, což dneska zase není.“

Volný čas jste trávili všichni dohromady?

„Každý zvlášť.“

A rodiče měli třeba nějakého společného záliby?

„Oni žádný koníčky neměli.“

Jak vás rodiče vychovávali?

„Otec ten despoticky a víceméně matka se tomu nějak podřídila. Nějak moc neprotestovali.“

Myslíš si, že to oni měli jiné než vy? Když si zakládali rodinu a vůbec, když se o ni pak starali?

„Já si myslím, že to bylo tak nastejno. Nelze říct, že to bylo lehčí nebo těžší, oboje mělo svoje úskalí.“

A v téhle době, myslíš si, že v tom je nějaký rozdíl?

„Určitě je to těžší.“

A v čem?

„No právě, třeba co se týče bydlení, co se týká věcí pro děti, který jsou docela drahý. Sociální jistoty moc nejsou. To si myslím, že je daleko těžší.“

Kdy si myslíš, že by se děti měly osamostatnit?

„Já si myslím, že až dítě dostuduje, tak by se mělo co nejdřív osamostatnit.“

Příloha č. VI

Polostrukturovaný rozhovor č. 6

Denisa

Vzpomeneš si, jak jste se s Davidem seznámili?

„Na inzerát. Takže jsem si ho vybrala.“

Co jsi od toho vztahu očekávala?

„Doufala jsem, že už to bude na dýl. Vypadal, že je zodpovědný, a už jsem si podvědomě hledala partnera pro život a on splňoval ty podmínky.“

A co jsi očekávala od manželství?

„Děti a prostě spokojený život tak, jak jsem viděla třeba u babičky, a doufala jsem, že to tak bude.“

Co se z těch očekávání naplnilo a co ne?

„Mně se splnilo všechno.“

Když si s Davidem začala chodit, jak se k tomu stavěli rodiče?

„Souhlasili s tím, protože se jim zdálo, že je dobrý.“

Jak bys Davida popsala?

„Zodpovědný, vtipný, chytrý, sympaták.“

A je něco, v čem si úplně nerozumíte?

„My se tak nějak ve všem shodneme.“

O co se staráš ty a o co David?

„On se hlavně stará o opravy, auto a vyřizování takových těch nepříjemných věcí a já hlavně o domácnost. Co se týká dětí, tak on, protože je chytřejší, tak má na starosti úkoly, protože jim dokáže poradit a já ne. Já mám spíš ty výtvarné věci.“

V domácnosti děláš všechno ty, nebo má na starosti něco David?

„Většinou se střídáme. Kdo má na to čas, tak to udělá. I když já třeba nemůžu, tak on uvaří a o všechno se postará. Akorát to žehlení musím dělat já.“

Co se týče péče o děti, přijde ti, že je to rovnoměrně rozdělené?

„Já si myslím, že se David stará víc. Protože je vozí na tréninky, pomáhá jim s úkolama. Já se starám spíš o to jídlo jenom, popovídat si.“

A k doktorům třeba chodí kdo?

„To chodím já.“

Přijde ti, že si s nějakým dítětem rozumíš víc?

„Tak nastejno.“

Staral se David, když byly děti úplně malinký?

„Koupal, přebalovat, nebylo nic, k čemu by se nepostavil, co by nedělal. Akorát když byly nemocný, tak to jsem se musela vždycky starat já, to si s nima nevěděl rady.“

Co je pro tebe důležité pro rodinu zajistit?

„Materiálně hlavně a pořád, aby byla komunikace, abychom si vždycky sedli a o všem promluvili. To by mi chybělo. Ani by mi nevadily tolik ty peníze, jako kdybychom nebyli soudržní.“

Přijde ti, že by byl někdo více zaměřený na kariéru?

„Ne.“

Kdo má jaký podíl na rozhodování?

„To máme všechno společně. To si vždycky sednem, jakmile je třeba dovolená nebo něco s dětma, co koupíme do bytu a všechno řešíme spolu.“

O financích rozhoduje kdo?

„To máme všechno společný. Tak jako platíme všechno společně. On platí domácnost, já jídlo a když jsou nějaké ty výdaje navíc, tak třeba on zaplatí lyžák a já zas něco jiného.“

Myslíš si, že je vaše rodina soudržná?

„Já si myslím, že jo.“

Když se tedy o něčem rozhoduje, musí souhlasit všichni?

„Zeptáme se i dětí na názor, když jedem třeba na dovolenou.“

Scházíte se u něčeho pravidelně?

„Scházíme se vždycky, když teda máme čas, u kafe. Vždycky když přijdem z práce, tak si sedneme ke kafi s Davidem a povídáme si, děti se většinou přidaj, když nemají trénink. A pak u obědů a večere, zase tedy, když nejsou děti na tréninku, ale ten zbytek se vždycky nají společně.“

Jak to probíhá při významných momentech.

„Většinou ještě někoho pozveme, když to není jen rodinné, připravíme pohoštění. Na Vánoce teď už tady máme i tchýni. Na první školní den přijel vždycky táta a šli jsme, většinou jsem šla já, vzala jsem si kvůli tomu volno. Šli jsme je doprovodit, kouknout se, jaké to je, protože to byl takovej jejich první významný moment.“

Máte společné koníčky, nebo každý sám?

„Většinou každý svoje. Když nejedeme někam na výlety, tak děti na počítačích nebo na tréninku nebo u kamarádů, David většinou něco opravuje.“

A přátele máte společné, nebo každý svoje?

„Společné i každý svoje. U těch společných se scházíme vždycky dohromady a s těma třeba z práce chodíme někdy i každý sám.“

Přijde ti, že svoje děti vychováváte stejně, jako rodiče tebe?

„Já si myslím, že jo.“

Kdo z vás, je podle tebe přísnější?

„Asi David, ten zakřičí a maj z něj respekt.“

A jak bych popsala, že vychováváte vaše děti?

„Aby z nich byli slušní lidi a aby měli takový ty hranice jako my, když jsme byly děti, tak i oni, aby trochu v téhle době byli zodpovědný, měli povinnosti a nedostali se do zbytečných problémů.“

Přijde ti, že se ti nějaké z dětí víc podobá?

„Asi Erik, že je takový klidnější. Ema je zase spíš taková výbušnější po Davidovi, nebo spíš teda po jeho mámě.“

Koho všeho počítáš do rodiny?

„Úplně všechny, i sestřenky, a dokonce i zvířátka. Proto si ani přátele moc nepouštím do rodiny, jenom ty opravdu významný přátele, aby mi to nenarušili.“

Myslíš si, že tvou rodinu ovlivňuje dnešní společnost?

„Asi jo. Ty děti to ovlivňuje hodně. Některý věci, co jsme dělali my, tak těm se třeba vysmívaj. Já chci po dětech, aby byly poctivý, i co se týká alkoholu a drog. My třeba

Erikovi zakazujem, aby se nechal ovlivnit, a on třeba říká, že se mu i za to někdy vysmívaj. Tak mu říkáme, ať se nenechá tím ovlivnit, že se mu to pak později vrátí. “

A tvoji rodiče, tak kdo se o co staral?

„Máma domácnost a táta opravy a auto. I když táta taky pomáhal vždycky. “

A o děti se staral kdo?

„Já bych řekla, že oba, střídali se podle toho, kdo měl kdy čas. Ale z táty jsme měli asi větší strach. “

A jak se rozhodovali?

„Já si myslím, že společně. “

A o finance se staral kdo?

„Tak to nevím.“

O dovolené se rozhodovalo jak?

„Tam to bylo daný, vždycky Morava. “

Scházeli jste se u něčeho pravidelně?

„Asi u jídla a nebo třeba odpoledne, když si naši dávali kafe, tak jsme seděli u nich. Nebo když jsme jeli někam na výlety. “

A ty významné rodinné momenty jste slavili jak?

„No narozeniny jsme slavili jako my teď. “

Výročí rodiče slavili?

„To nevím. “

Volný čas jste trávili jako rodina dohromady?

„To jsme šli na tu zahradu, ale když se mámě nechtělo, tak nešla. Tak nějak jsme se drželi pospolu, hodně jsme jezdili. “

Takže si myslíš, že jste byli soudržná rodina?

„Ano. “

Myslíš si, že vás ovlivnila ta doba, kdy jste vyrůstali?

„Měli jsme asi větší pohodu než teď. Víc se drželo asi všude pospolu. I děti venku byly víc spolu, scházeli se z práce. “

S kým z rodičů jsi vycházela víc?

„Asi s oběma stejně, ale když jsem měla průser, tak jsem šla za mámou, protože jsem věděla, že tam nedostanu.“

A jak bys řekla, že vás vychovávali rodiče?

„Asi tak nějak podobně, jako teď vychovávám já.“

Myslíš si, že to vaši měli jinak než vy?

„Myslím si, že to měli lehčí. Protože jim i hodně pomáhaly babičky, když chodili dřív do důchodu a měli větší jistotu. Sice si nemohli nic moc koupit, alespoň si nic nezáviděli.“

Myslíš si, že až se budou chtít tvoje děti usadit a mít rodinu, budou to mít jinak než vy?

„Určitě to budou mít těžší. Než seženou práci, bydlení, když nemají žádný jistoty. To je pak lepší, když je tady budu držet co nejdýl, aby si ušetřili na ten byt.“

Kdy by se tedy podle tebe měli tak osamostatnit?

„Ideálně tak do těch třiceti. Po školách až budou mít, nemusejí se do toho tak hnát teď.“

Příloha č. VII

Polostrukturovaný rozhovor č. 7

David

Jak jste se s Denisou seznámili?

„Na inzerát, obrovská náhoda.“

A co jsi od toho vztahu očekával?

„No člověk měl na to věk, chtěl s někým bejt, trochu se usadit. Hledal jsem nějakou holku, se kterou by jsem si rozuměl a ze začátku jsem to bral, že se uvidí, jak se to vyvine.“

Co jsi pak očekával od manželství?

„Abychom vytvořili nějakou spokojenou rodinu, abychom se mohli vzájemně podpořit v těžších chvílích. Aby měl člověk někoho a mohl s ním řešit nějaký problémy. Potom třeba člověk už chtěl děti. Denisa už je chtěla taky.“

Naplnila se ta tvoje očekávání?

„Můžu říct, že se nám to daří. Nemám žádné výhrady. Myslím, že to u nás funguje dobře a nic vážnějšího neřešíme.“

Jak bys charakterizoval Denisu? Když bys ji měl popsat někomu, kdo ji vůbec nezná.

„Kamarádká, milá, dovede pracovat, nevymlouvá se zbytečně, nefňuká zbytečně. Je prostě úžasná.“

Je něco, v čem si nerozumíte?

„Já myslím, že není mezi náma nic, že by se to nedalo nějak řešit. Někaký vyloženě rozpory nemáme. Co se týče domácnosti, dětí, organizace rodiny, to se dokážem dohodnout na všem.“

A o co se staráš ty a o co Denisa?

„No jsou nějaký okruhy, kterýma jí nezatěžuju. Když je potřeba něco spravit, tak to samozřejmě dělám já, složenky taky hlídám já. Ona zase třeba zajišťuje jídlo a takhle. Jinak mě samozřejmě nenutí do nějakých věcí, třeba do žehlení. Ale nějak striktně to rozdělený není. Když není v práci, tak vaří, ale když je pryč, tak to samozřejmě padne na mě. Řekl bych, že je to tak padesát na padesát.“

Takže domácí práce děláte oba?

„No oba. Luxovat musím, uklízíme napůl. Nemůžu říct, že by uklízela jen ona nebo jen já. Jen kytky zalejvám jenom já.“

Péči o děti máte rozdělenou rovnoměrně, nebo se jeden stará víc?

„Já bych řekl tak rovnoměrně. Já mám na starosti takovou tu dopravu, chodím na fotbal. Denisa pomáhá zase spíš ve škole s kreslením. Myslím, že tak rovnoměrně. Oba si s nima povídáme, myslím, že to je tak napůl. Když byly ještě mimina, tak se lítalo kolem nich. Chodil jsem s nima ven, přebaloval. Zase to malý dítě je hodně závislý na mámě, tak se třeba moc nevyspala, ale snažil jsem se jí to ulehčit, ať na to není úplně samotná. Aby nemusela třeba tahat nákupy.“

A kdo je vodil a vyzvedával do školy a školky?

„No to vyplynulo podle toho, kdo jak měl práci. Většinou ona je vodila a já jsem je vyzvedával.“

Co je pro tebe důležité zajistit pro rodinu?

„Důležitá je samozřejmě materiální stránka, ale i ta pohoda psychická. Abychom se tady cítili dobře, člověk když přijde domu, aby nebyl ještě víc naštvanej. Aby byla spokojenost.“

Myslíš se, že se jeden z vás dvou víc zaměřuje na kariéru?

„To ne.“

A kdo má jaký podíl na rozhodování?

„My se na všem dohadujeme společně. Dovolenou, to domlouváme spolu, finančně nějaký běžný vydání, to se domlouváme taky. Ale ty běžný útraty nějak neřešíme. Že bych počítal, že bychom měli striktně hromádky, to nefunguje. Každý má svůj účet, ale zase víme, co ten druhý platí. Jeden platí jednou třeba něco dětem, potom zase ten druhý.“

A kdy budete mít děti a kolik dětí, to jste se domlouvali?

„To jsme probírali. To jsme si řekli, že jeden je málo a tři je moc.“

Myslíš si, že je vaše rodina soudržná?

„Já bych řekl, že asi jo.“

Scházíte se u něčeho pravidelně?

„V neděli se sejdeme, když není nějaký zápas někde, když se někam jede, tak jedeme všichni. Za rodičema, za prarodičema. A u jídla, kdy nejsou zápasy, tak to se sejdeme vždycky.“

Jak to probíhá při významných momentech pro vaši rodinu?

„No když se třeba narodily děti, tak u Erikova porodu jsem byl a pak jsem se byl opít. U Eminého porodu jsem nebyl. To bylo nějak rychle, že jsem to ani nestihl? Na Vánoce, to jsme většinou tady společně a pak se jede za rodičema. Poslední tři roky je tady ještě moje máma. Protože by byla sama, tak je u nás a táta zase u bráchy.“

Volný čas trávíte spolu, nebo máte každý svůj?

„No, v koníčkách se asi neshodneme, ale spíš to bereme tak, že si oddychnem.“

A volný čas trávíte s dětmi?

„Tak to je jasný. Sem tam nějaký výlet, plavat.“

Máte společné přátele, nebo každý svoje?

„I společný i svoje.“

Jak vychováváte svoje děti?

„Nemyslím si, že bychom byli třeba hodně přísný. Asi se snažíme z nich vychovat nějaký slušný lidi. Aby měli hodnoty morální, aby z nich nebyli hajzlové nebo vychcánci. Aby se slušně chovali k ostatním lidem. Aby věděli, že se nějaký věci udělat musí. A je to založený hlavně na důvěře.“

Kdo bys řekl, že je z vás dvou přísnější?

„Nevím, já si myslím, že já ne. Je to asi tak nastejno. Ani Denisa na ně není nějak přísná.“

Jak to vypadá, když se sejdete celá rodina?

„No my se sejdeme všichni každý den. Snažíme se zeptat se, jak se ten druhý měl, ale i dětí. Když přijdeme, uděláme si pohodu, kafe.“

Když se řekne rodina, koho všeho si tam představíš?

„Tak manželka, děti, rodiče, prarodiče. Vlastně všechno.“

Myslíš, že vaši rodinu ovlivňuje ta doba a společnost?

„No samozřejmě, protože je to jiný než třeba já, jak jsem to měl. Dneska ty děti venku nejsou, jsou u těch počítačů a ani není venku tak bezpečno. Kriminalita je dneska vyšší a rodiče se boje pustit je ven. Určitě, když ty děti byly menší, tak jsme o ně měli daleko větší strach, než měli třeba rodiče o nás. My jsme mohli být celý den venku a takový nebezpečí nehrozilo. Je to myslim pro nás těžší, než to měli naši rodiče s náma, protože jsou nějaký rozpory v morálních hodnotách a směrem jakým se vyvíjí svět a společnost. Musej být ty děti dneska tvrdší, aby si nenechaly všechno líbit. Nemůžou se spolehnout, že za ně někdo něco udělá. musejí hrát samy za sebe. Mají třeba i problém si najít nějakýho kamaráda, dobrýho. Oni spolu komunikují hlavně přes počítač a nesejdou se venku. V tom maj asi trochu problém, protože když by měly nějaký problém, kterej třeba nechtěj řešit s rodičema, ale nemaj toho kamaráda, se kterým by to mohly řešit. My jsme to dětství měli teda asi lepší. Byli k sobě i lidi upřímnější. Lidi k sobě měli blíž než dneska. Dneska se každěj honí za prachama. Dřív i třeba byla sobota, neděle volná pro většinu lidí. Věděl si, že se ta rodina sejde. Je to takový horší. Proto si myslim, že náš úkol je alespoň doma vytvořit nějaký klídek, aby se člověk mohl vrátit domu a nějak si odpočinout.“

A tvoji rodiče, jak to měli rozdělené?

„Táta mámě pomáhal, doma uklízel, ale myslim, že spíš nákupy obstarávala hodně máma. Táta měl na starosti složenky, to jsem já asi zdědil.“

Na dovolenou jste jezdili?

„No my jsme ani nikam nejezdili. My jsme třeba byli dva měsíc u babky. Tejdén tam třeba s náma byl jeden, potom druhý, pak jsme tam byly sami.“

Byl jeden z rodičů zaměřený na kariéru?

„Já myslim že ne. Ono to bylo i daný dobou. Dělal se od pondělí do pátku.“

Scházeli jste se u něčeho pravidelně?

„Určitě o víkendu u oběda, ale že bychom si takhle sedli po obědě jako u nás, tak to ne. Samozřejmě že jsem si povídali, ale o některých věcech se nepovídalo.“

A významné momenty jste slavili jak?

„No spíš v rodinném kruhu, dostali jsme nějaký dárek, dort, připilo se, popřálo se. „Na Vánoce jsme taky byli doma, pohromadě. Jezdila k nám babka.“

Jak to probíhalo, když jsi odcházel z domova?

„No já už jsem pak odešel, měl jsem potřebu se nějak osamostatnit. Člověk to chtěl jinak, zkusit si to, rozhodovat si sám. Chceš chodit s nějakou holkou, tak to taky není dobrý, když jsou doma rodiče. Měl jsem nějaký spoření, to mi dali. Když jsem potřeboval byt, tak mi párkrát pomohli vymalovat a tak. Nebylo to tak, že by mě vyhodili, ale já jsem cejtil tu potřebu se osamostatnit.“

Volný čas jste trávili spolu?

„Oni měli zahrádku a tam to zase mě s bráchou nebavilo. Spíš měl každý svoje. Brácha hokej, já fotbal. Nic takovýho společnýho asi nebylo. Máma třeba pletla, táta tu zahrádku.“

Jak vás rodiče vychovávali?

„No tak museli jsme dělat domácí práce, ale vyloženě nic nám nezakázali. Museli jsme samozřejmě říct, kam jdeme, kdy se vrátíme. Nechali nám tu volnost a když nebyl průšvih, nebyl to problém.“

A myslíš si že, svoje děti vychovááš stejně jako rodiče tebe?

„Já bych řekl, že jsem na ně měkčí. Ale přibližně asi jo.“

S kým z rodičů si vycházel víc?

„S tátou.“

A myslíš si, že to měli jinak než vy?

„No řekl bych, že při zakládání rodiny to měli snazší než my a my jsme to měli snazší, než to budou mít naše děti. Sociální výhody, půjčky, jistý zaměstnání a člověk se nemusel bát o práci, věděl, že tu půjčku splatí, bezplatný zdravotnictví. V tomhleto to měli lehčí. My jsme to měli blbě, že jsme chytli ten přelom. Nám říkali něco jiného ve škole, něco jiného se pak zase dělo. Ale zase ta změna taková nebyla, ono to ještě doznívalo. Dneska je to spíš taková nejistota.“

Myslíš si, že ta doba, kdy jste vyrůstali, vás ovlivnila?

„Já si myslím, že jsem to měl dobrý. Denisa, tak ty doma řešili i ten alkoholismus. Já jsem měl dobrý dětství. Doba byla jiná a jestli to můžu porovnat, tak dětství jsem měl o něco lepší, než naše děti. I když se člověk snaží, aby ty děti nebyly tolik samy, ale ty prázdniny jsou problém. Naši měli třeba výhodu, že měli prarodiče. My jsme mohli na vesnici a znali jsme se tam se všema dětma. My jsme tam jezdili rádi, měli jsme tam absolutní volnost. Dneska naši rodiče se z vesnic stáhli do měst a ta vazba na venkov se přerušila. A oni to budou mít to samí. Jako my jim finančně pomůžeme, ale taky ne moc.“

A taková tvoje ideální představa, kdy by se děti měly osamostatnit?

„No dneska, tak až dokončí vzdělání, najde si zaměstnání a začne si vydělávat a začnou mít tu potřebu. Nemám to asi omezený věkem. Tak třeba někdo bude chtít studovat, tak tady bude do třeba dvaceti osmi.“